ANUL XXX
11
(1 296)
sîmbătă
14 martie
1987
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

CU POPORUL, PENTRU POPOR

S-a subliniat și se va sublinia mereu, cu un deosebit sentiment al satisfacției pe care ți-o conferă realitatea trăită și ridicată la altitudinea unei prodigioase și omniprezente conștiințe politice, faptul că între atitea și atitea ctitorii de ordin material care au schimbat decisiv înfățișarea țării și i-au dat o nouă durată, un nou statut, o nouă răsfrîngere în sfera progresului și civilizației socialiste, există una care, neîndoielnic, formează însăși arhitectura gîndirii și acțiunii practice, revoluționare, modul în care ne călăuzim și ne abordăm propria condiție, cu o viziune largă, deschisă, care are puternice rădăcini în trecut dar și mai puternice în prezent. Este această ctitorie a ideii de unitate, ideea care odată cu Congresul al IX-lea al partidului poartă o substanțială și hotărîtoare pecete de personalitate. Gîndită și proiectată treaptă cu treaptă, înfăptuită pas cu pas și într-o dialectică a realului în care partidul nostru comunist a lucrat și lucrează de atunci îndeplinindu-și misiunea de centru vital al întregii națiuni, ideea de unitate a devenit de nedespărțit de ideea de democrație, de participare și angajare patriotică exemplară, ca fiind liantul cel mai exact dintre cuvînt și faptă, forța prin care am putut obține atîtea mari și inconfundabile victorii în vasta operă de edificare socialistă și comunistă. Egalitatea tuturor fiilor și fiicelor patriei în fața prezentului și a viitorului este unul din criteriile acestei unități, este unul din argumentele care țin în raza lor de referință o întreagă experiență economică și socială, un întreg destin. Ne-am reamintit toate acestea cu prilejul magistralului document pe care-l reprezintă cuvîntarea secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, cuvîntare rostită în cadrul ședinței comune a Consiliilor oamenilor muncii de naționalitate maghiară și germană. Rezolvarea justă, științifică, a problemei naționale, în temeiul înaltelor idealuri ale socialismului și comunismului ca și în temeiul unei istorice și mereu reconfirmate tradiții privind omenia, spiritul de dreptate și echitate ale poporului român, face parte integrantă din construcția noii societăți, a unei conștiințe noi, revoluționare, a unui om nou, eliberat de dogme și prejudecăți, așezat pe de-a-ntregul în drepturile și îndatoririle sale față de sine, față de patria și poporul său.

Dezvoltarea armonioasă a întregii țări este și dezvoltarea de conștiință a tuturor oamenilor săi, este egalitatea și frăția de care nu se pot lipsi niciodată. **Nu numai că am formulat teza făuririi socialismului cu poporul și pentru popor**, sublinia secretarul general al partidului, **dar am acționat și am făcut totul pentru a da un conținut real acestei teze și pentru a asigura participarea în mod conștient a întregului nostru popor la înfăptuirea programelor de dezvoltare, la adoptarea tuturor hotărîrilor, la elaborarea și înfăptuirea politicii interne și externe.**

Paleta problemelor abordate de secretarul general al partidului în cuvîntarea rostită în cadrul acestui larg și reprezentativ organism al democrației noastre socialiste, revoluționare, este vastă, axată pe realitățile pe care le trăim și în care ne configurăm tot mai distinct un orizont al muncii și creației care să slujească oamenii, să-i edifice asupra rostului și menirii lor în lume și societate. O cultură nouă, umanist-revoluționară are de acum toate condițiile și toate argumentele să-și desfășoare în profunzime sensurile și să edifice, în perspectivă, o nouă sensibilitate, o spiritualitate nouă, pe cît de reală pe atît de necesară, în care **omul, libertatea, independența, bunăstarea să stea în centrul preocupărilor.** Întemeierea pe cunoaștere, pe știință, pe adevăr, pe respectul față de valorile create și pe hotărîrea de a spori neîncetat zestrea acestora, ca mijloc de participare liberă, neîngrădită, la crearea valorilor lumii, ale progresului și civilizației umanității — iată una dintre multiplele și marile condiții ale noii culturi, ale noii sensibilități care cuprinde în sfera ei și trecutul, tradiția și prezentul prin tot ce are el mai valoros. Respectul adevărului existenței muncii și creației poporului în întregul său — cum spune secretarul general al partidului — reprezintă și principiul, unul dintre principiile de fond prin care istoria și cultura relațiilor dintre țări și popoare se realizează sub semnul conlucrării și cooperării largi în interesul întregii umanități. Este de neînțeles de aceea, este straniu și în mod hotărît de neacceptat modul în care ne este privită uneori istoria sau, și mai exact spus, rămîne de domeniul trist al unor vechi și incalificabile pretenții respinse de realitate tendința de a ni se nega și falsifica istoria. Cele două forumuri, plenarele Consiliilor oamenilor muncii de naționalitate maghiară și germană și întrunirea lor comună, în prezența secretarului general al partidului, și-au spus răspicat și autorizat cuvîntul, respingînd cu argumente de ordin istoric și de pe pozițiile realității complexe, dinamice, toate aceste instigări la adresa unirii și unității noastre socialiste, instigări cunoscute altfel dintr-un alt arsenal dar reinviate acum, de către cine și de ce ?

Exemplară, edificatoare în ceea ce privește prezentul și perspectiva rămîne teza tovarășului Nicolae Ceaușescu după care istoria trebuie văzută, studiată, aprofundată și înțeleasă în tot ceea ce apropie și unește popoarele iar faptul că socialismul se construiește în mai multe țări deodată, după legități generale și după condițiile specifice, proprii fiecărui popor, trebuie să conducă la un nou tip de colaborare și cooperare în interesul lor și al lumii întregi. Falsificarea istoriei, denigrarea sau manipularea ei constituie însă delicte care afectează rolul și condiția spiritului umanist.

Luceafărul

Imagine de la sosirea în India a înalților oaspeți români

Itinerarii ale păcii și prieteniei

A început, după cum bine se cunoaște, vizita oficială de prietenie a tovarășului Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, într-o serie de țări de pe continentul asiatic. O primă etapă a acestui traseu o constituie vizita în Republica India. La ora cînd consemnăm aceste rînduri înalta solie românească se află în Republica Bangladesh. Făurind o politică a edificării neîntrerupte, multilaterale, a păcii, în consonanță cu cerințele progresului și civilizației, cu idealurile și aspirațiile poporului, ctitorul epocii care îi poartă numele, tovarășul Nicolae Ceaușescu a fundamentat în același timp și o politică a păcii și prieteniei, cu deschideri în toate planurile vieții materiale și spirituale ale planetei. Largul prestigiu internațional de care se bucură această politică se confirmă și de această dată în acea lumină a înțelegerii și cooperării pe care România o practică și își face auzită voința prin glasul său cel mai autorizat. Virtuțile dialogului la nivel înalt dobîndesc și de această dată consistența acelui permanent și nobil demers pe care președintele României, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, îl realizează cu o strălucită gîndire și acțiune practică. Pacea, conlucrarea pe multiple planuri între țări și popoare, pacea și înțelegerea, pacea și cooperarea reprezintă modul concret, cel mai exact, prin care omenirea își afirmă dreptul la existență.

Înaltele aprecieri de care s-a bucurat și se bucură această politică, ecoul inițiativelor și demersurilor românești primesc și prin această vizită, odată mai mult, consacrarea internațională. Prin președintele său, România vorbește lumii și se prezintă ca o vie și inconfundabilă conștiință a contemporaneității. Ea înscrie în istoria actuală o perspectivă și o durată care, în limbajul curent și tot mai larg înțeles și acceptat, înseamnă pace, asigurarea păcii, înseamnă înțelegere și cooperare.

65 DE ANI DE LA FĂURIREA U.T.C.
30 DE ANI DE LA CREAREA U.A.S.C.R.

PERMANENȚA TINEREȚII CREATOARE

Puțin cîte puțin gîndul se îndreaptă cu o necontrafăcută sfială și binemeritată bucurie spre orizontul primăverii. Încă autoritare, razele unui soare de gheață înăspresc marginile cîmpiei, ca o ultimă și întîrziată supremație. De sub creasta înghețului au dat năvală mărturiile atît de rîvnite : ghioceii. Se apropie momentul în care zăgazurile firii dau frîu liber sufletului amîrîsînd a dor de sevă proaspătă.

Martie, cel așteptat, își va intra în drepturi. O coincidență face ca semnele acestea primăvăratice — în fapt, nu altele decît cele ale sentimentului teafăr, năzuind, ca totdeauna, spațiile eterne ale tinereții — să îmbrace chiar sensurile mai adînci, ale sărbătorii tinereții creatoare : 65 de ani de la făurirea organizației revoluționare a tineretului român — U.T.C. — și 30 de ani de la crearea U.A.S.C.R.

Prilej semnificativ, de necesare evaluări și estimări, aniversarea tinereții însăși a patriei așează filele acestui martie în tradiția firească, aceea prin care națiunea își celebrează cu înțelepciune și cutezanță momentele care fac parte din patrimoniul sentimentelor și năzuințelor sale.

Sărbătorirea tinereții este, mai încape vorbă, un elogiu adus jertfelor pe care tineretul român le-a înscris în durata luptelor pentru dobîndirea libertății naționale, dăruirii și muncii pline de abnegație ale generațiilor care au început reconstrucția țării alături de întregul popor, spiritului creator contemporan, martor și părtaș la marile înfăptuiri ale societății noastre.

Un elogiu așadar și, totodată, o autentică recunoaștere a virtuților pe care tînăra generație le poartă în sine, drept efigii de noblețe, candoare, demnitate, spirit vizionar în acest timp întru totul cuprinzător pe care-l trăim.

Viorel Sîmpetrean

Arta și creația studențească

Festivalul artei și creației studențești — parte integrantă din ampla sărbătoare a muncii și creației care este Festivalul național „Cîntarea României" va ajunge în această primăvară la cea de-a XVII-a ediție, dedicată celor două mari sărbători ale tineretului român : 65 de ani de la făurirea U.T.C. și 30 de ani de la crearea U.A.S.C.R. Festivalul care va începe simbolic odată cu echinocțiul de primăvară se anunță ca o competiție pe cît de bogată valoric, prin diversitatea și calitatea manifestărilor incluse în program pe atît de reprezentativă pentru nivelul la care se situează acum creația și interpretarea tinerelor talente, în genere arta studențească. Nu vor lipsi din agenda sa — splendidă și complexă paletă a tuturor domeniilor reprezentative artistice — mult așteptata gală de autenticitate, frumusețe și virtuozitate pe care ne-o va oferi din nou secțiunea de folclor, reuniunea de inteligență, capacitate de exprimare concisă, percutantă, a producției de umor studențesc ori demonstrația de talent și inventivitate spre care tinde teatrul studențesc. Actuala ediție a festivalului va cuprinde și o altă secțiune încărcată de momente de atracție și interes, arta

Aura Matei Săvulescu

Continuare în pag. a 2-a

În pagina a 3-a

TINERII ȘI UNIVERSUL CREAȚIEI LOR

Eleganța stilizării

Poezia lui Gheorghe Tomozei vine nu atît dintr-un sentiment al naturii cît mai ales din sentimentul culturii trecut prin filtrele ironiei munțenești. Poetul e un mare îndrăgostit de Carte, de anamorfozele scrisului, el reparcurge textele vechi românești cu un hedonism livresc, savurînd farmecul limbajelor „ieșite din uz", convertind arhaicitatea în discurs liric modern. Creația lui Gheorghe Tomozei relevă „un cult statornic al Poeziei" — cum afirma un critic — poetul retopește teme, simboluri, limbaje tradiționale într-o manieră personală și avem cu siguranță aici o artă poetică de inspirație cultă, autorul asimilînd diverse influențe nu dintr-un instinct mimetic ci **recuperator.** Fantezia poetului are o noblețe cărturărească, emoțiile sînt cel mai adesea stilizate, prelucrate artistic pînă la ipostaze hieratice și asta deoarece „Tomozei face curte textelor vechi și le soarbe cu un pai, le usucă pe dinăuntru, le distilează și le vîră în paginile lui noi cu toate acele amețitoare și parfumate efecte" (inspirata caracterizare aparține lui Eugen Barbu). Mereu cenzurată de o inteligență „artistă" suverană, sensibilitatea poetică se cristalizează în imagini elegante, fluxul liric e fixat în subtile geometrii stilistice. Se simte aici vocația răsăriteană a decorativului, grafismul rafinat exclude materialitatea grea în favoarea arabescurilor delicate, de tip mai degrabă oriental, poetul e un caligraf, el își desenează stările cu penița subțire înmulată în cerneluri levantine. Lirica erotică e ceremonioasă, ca la poeții Văcărești bunăoară, frecvent ritualul estetizează sentimentele, efectul devenind un joc intelectual. Sensibilitatea balcanică a autorului se trădează în materia lexicală, pitorescul de limbaj figurează un Levant multicolor, metafora poartă semnul unei conștiințe depozitare („Oricînd pot fi dezgropate din carnea mea / vreun miner de Orfeu / ori vreo toartă"). Poetul transfigurează spațiul balcanic adică locul unde viața se granulează pînă la anonimat în puzderia semnelor livrești („Și să cazi pînă rămîi doar o fărîmă / dintr-o scriere ce se dărîmă"). Arhivar și muzeograf al stilurilor Tomozei are retrovizIuni mitologice sau chiar mitologii compozite, lumile sale fictive se includ unele pe altele arheologic, imaginea e de **palimpsest** („În fiecare fractură de cerc, sarcofagul unui melc"). Sentimentul istoricității îl face pe poet foarte autohton, recuperator al trecutului printr-o poetică a dezgropării semiotice, apetitul pentru limba cronicărească este la el muncă de scormonire în colbul unor lumi apuse. Remarcabil stilist, autorul se arată a fi un cartezian al versului scriind sub presiunea unei conștiințe estetice, calofilia este însă mereu

Alexandru Horia

Continuare în pag. a 2-a

Toate ne sînt martore

Istoria ne stă mărturie, am fost mereu credincioși destinului nostru statornic, pămîntului pe care ne-am născut. Am fost credincioși stelei noastre mereu trezе și necăzătoare. Nu am rîvnit nici o palmă de pămînt străin. Am știut să înfruntăm nu numai vremurile și urgiile celor care au vrut să ne alunge, rîvnind bogățiile noastre, dar, înfruntîndu-i pe cei hrăpăreți, am înfruntat timpul.

Am fost statornici împotriva nestatorniciei. Am fost omenoși în ciuda neomeniei întîmpinate.

Poporul nostru, din străvechimi, a fost unul legat de glia străbună. Nu a fost un popor de vîntură-vînt călărind zările și venind din pustiuri să-și caute un loc.

Poporul statornic, ce credea în nemurire trăia pe aceste locuri din vremuri uitate de amintirea muritorilor. Era un popor dîrz, tare prin Burebista, repurtase răsunătoare victorii ; veni apoi atît rege, pe care timpii aveau să-l numească : Decebal. Cetatea aceasta de munți, deape, de suflet — Dacia —, în clipa abisală cînd, după ani de presiune a legiunilor romane, se afla la marginea dintre ființă și neființă, trebuia totuși să existe. Pentru ca Dacia să existe, trebuia ca în această zidire să fie îngropată cea mai aleasă, cea mai de poet ființă. Aceasta era ființa regelui dac. Și Dacia a rezistat, cetatea ei de munți, de rîuri și șesuri — care toate ne sînt martore, ca și sufletul — au rezistat aici, la porțile continentului ; pe aceleași locuri s-a întărît un nou popor, daco-roman, ce-și spunea român, fiindcă primise, în acea unire, zestrea de limbă a Romei. Au venit, peste ani, uraganele năvălirilor pustiitoare, și cu toate acestea daco-romanii au fost neclintiți, credincioși pămîntului nostru, datinei, graiului. Istoricul lui Matei Corvin, Antonio Bonfini, scria : „Cu toate că un mare număr de cotropitori au invadat în diferite epoci Dacia, care era o provincie romană, regiunea geților și Panonia, aceste cotropiri n-au izbutit să facă să dispară coloniile romane și legiunile. Deși înconjurați de barbari, îi vedem încă folosind limba Romei, și ei luptă cu atîta îndîrjire ca să n-o piardă, încît s-ar zice că războaiele lor se duc mai mult pentru salvarea limbii lor decît pentru apărarea vieții lor. Într-adevăr, ținînd seama de frecventele năvăliri ale sarmaților, goților, hunilor, vandalilor, gepizilor, campaniilor, germanilor și longobarzilor cum am putea să nu ne minunăm constatînd că limba română s-a păstrat pînă-n aste zile printre daci și geți".

Istorici avizați nu o dată au admirat rezistența noastră pe această gură de rai atît de mult rîvnită. La 1854, Jules Michelet scria : „Teme-

Vasile Rebreanu

Continuare în pag. a 6-a

Gînduri despre patria mea

Sînt unul din cei peste douăzeci și două de milioane de cetățeni ai Republicii Socialiste România. Un om ca toți oamenii săi, o fărîmă a acestei patrii comune și înțelepți, ca toate firele sale, ca toți fiii săi. Ea îmi este vatră, cămin și familie. M-a pornit la drumul meu prin viață pe cînd încă nu-mi dădea speranțe, căci norii grei ai fascismului, flagelul celui de al doilea război mondial și regimul capitalist de exploatare a omului de către om îi apăsau toată ființa. Se putea ea oare sinchisi atunci cituși de puțin de mica și neînsemnata mea existență ? Dar iată că, eliberată de jugul fascist și capitalist, liberă, independentă și demnă, constructoare a societății socialiste multilateral dezvoltate și a comunismului — asemenea unei mame bune și nepărtinitoare care-și iubește în egală măsură toți copiii — mi-a dăruit șansa devenirii. Mi-a oferit șansa de a învăța, asemenea tuturor fiilor ei, de

Bokor Katalin

Continuare în pag. a 2-a

Întemeieri

Urmăresc și eu, de mai multă vreme, ceea ce se cheamă, în limbaj gazetăresc și cu o anumită improprietate, „fenomenul teatral" și pot să zic că nu mă consider în afara lui, ba, dintr-un punct de vedere, sînt chiar înăuntrul acestei mici lumi artistice: am scris despre numeroși dramaturgi pe care îi avem și, înainte de toate, m-a interesat „teatrul ca literatură", ceea ce, prin obligația indeletnicirilor mele, era de la sine înțeles. De altfel, cine face critică și istorie literară are contacte inevitabile cu teatrul căci, mai înainte de a fi iluzie a vieții desfășurată scenic, teatrul este creație literară și dramaturgul este scriitor. Însă, mai mult decît atît, un spectacol este și un soi de exegeză, o interpretare a unei producțiuni literare și ceea ce întreprinde regizorul, pornind de la text, e o desfășurare de semnificații pe care e chemat s-o facă (dincoace, în literatură, unde „spectacolul" este creație critică) și exegetul literar, acela care e, în vremi moderne, corespondentul hermeneutului antic. Oricît ar părea că este spectacolul o propunere cu autonomie, proporția fidelității față de creația inițială (care e literară) este hotărîtoare : spectacolul trebuie socotit ceea ce și este, adică o „lectură". Sînt aici, bineînțeles, ca și în exegeza propriu-

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 4-a

CRONICA LITERARĂ

DORU MUNTEANU: «Duminica mare»

Protagonistul romanului **Duminica Mare** de Doru Munteanu este Horațiu Apolzan („...noi ardelenii — spune acesta — ținem la ale noastre. Cînd pămîntul nu mai e al nostru, măcar oamenii cu numele lor să rămină. Un Ion poate intr-o zi să fie trecut în registrul primăriei Ianos sau Johann și asta ne doare. Un Pop poate fi scris și Papp și nu ne place. Și-atunci tații și bunicii noștri ne botează Horațiu, Ovidiu, Dante sau Papiu, nume care cu greu mai pot fi traduse"), tînăr intelectual a cărui personalitate se cristalizează în timpul primului război mondial.

Evenimentul marchează decisiv destinul personajului, mai cu seamă că este trăit de acesta în condiții speciale. Încorporat în armata chezaro-crăiască, Horațiu Apolzan este silit să lupte impotriva conaționalilor săi și a rușilor, deși educația și convingerile sale sînt de o cu totul altă natură. Situația este asemănătoare cu aceea din romanul **Pădurea spînzuraților** de Liviu Rebreanu, dar, spre deosebire (una dintre deosebiri) de Apostol Bologa, eroul lui Doru Munteanu nu consumă drama „incertitudinii chinuitoare în afară de orice considerații politice" (G. Călinescu) ci traversează un proces ascendent de conștientizare a sentimentului național. Horațiu cade prizonier la ruși, în chiar momentul în care este hotărît să dezerteze. Urmează o etapă importantă în formația **(Duminica Mare** este în bună parte, un Bildungsroman) personajului și anume aceea a peregrinărilor prin lagărele din Galiția. Confruntat cu vicisitudinile vieții de prizonier, Horațiu Apolzan nu devine un învins, deși momentele de cumpănă sînt numeroase. Alături de sprijinul tovarășilor de prizonierat, Horațiu găsește resurse morale în conștiința unității tuturor românilor și în dorința de a lupta, alături de cei din regat, pentru România Mare. Aceasta este, simplificînd lucrurile, relația personajului cu istoria, modul în care acesta înțelege să o trăiască și să o facă. Din acest punct de vedere, Horațiu Apolzan reprezintă o ipostază a eroului exemplar, care își dedică viața unei cauze supraindividuale.

Paginile în care autorul descrie, prin intermediul observațiilor personajului său **(Duminica Mare** este un roman scris la persoana I) viața în prizonierat rămîn dintre cele mai valoroase din carte. Sentimentul dezrădăcinării, alternanța momentelor de optimism cu cele de dezolare, credința în forța solidarității naționale și general umane confruntată cu suferința fizică alcătuiesc un context dramatic, în care opțiunile personajului capătă valoare simbolică. Pagina respiră autenticitate; creează impresia faptului trăit și aceasta se datorează nu procedeului relatării la persoana I, ci capacității autorului de a trece realitatea istorică în experiența personală, fără ca prin aceasta să-i anuleze valoarea documentară, ci conservînd-o în caracterul exponențial al personajului.

În prezentul relatării intervin inserții ale trecutului, sub forma unor fragmente din jurnalul adolescentului Horațiu Apolzan. Personajul „se rotunjește" astfel, capătă carne și nervi, „refuzînd" să fie doar o idee în mișcare. Climatul familial, primele experiențe erotice, moartea tatălui, anii de studiu la Viena și Budapesta sînt episoade care întregesc portretul personajului și îl fac relevant. Odată cu constituirea corpului de armată ardelenesc, care luptă alături de ruși împotriva nemților, acțiunea romanului se mută în Moldova neocupată și războiul ocupă primul plan. Viziunea asupra confruntării armate este stendhaliană, dezeroizantă, războiul este văzut din perspectiva insului prins în virtejul istoriei, dominat de aceasta, chiar dacă în sensul propriilor convingeri. Comportamentul lui Horațiu Apolzan în tranșee este unul obișnuit, repetindu-l pe acela al miilor de anonimi. În timpul unui atac, la Nămoloasa, este rănit grav, spitalizat și trecut în rezervă. Cu aceasta, atenția autorului se concentrează asupra destinului individual, asupra vieții personale a personajului său. Prin forța lucrurilor, Horațiu Apolzan a ieșit, pentru moment, din fluxul marilor evenimente istorice. Dacă pînă acum el a trăit Istoria, acum își trăiește propria istorie. Este un prilej pentru autor de a-și introduce cititorul, odată cu personajul principal, în medii diverse, pictate în culori tari. Secvența parastasului care se transformă în orgie este memorabilă și pare desprinsă dintr-un roman de Eugen Barbu, iar „poveștile" despre Bucureștii sub ocupația germană împrumută ceva din spectaculosul și straniul evocării din **Așteptîndu-l pe învingători** de Eugen Uricaru. O lume pestriță este adusă în avanscena romanului, iar implicarea lui Horațiu Apolzan în mișcarea acestei magme clocotitoare de patimi pare a fi o vînătoare de senzații tari și semnul unei degringolade morale. De fapt, aproape inconștient, personajul încearcă realizarea erotică, tribulațiile sale sentimentale fiind expresia acestei căutări infrigurate. Împlinirea în acest plan al existenței va fi pasionala Paula, alături de care Horațiu trăiește sub zodia fericirii conjugale, minate însă de un sentiment al mediocrității, pe care personajul nu va întîrzia să-l acuze. Întîlnirea cu Emil Arieșanu, care îi descrie atrocitățile din lagărele maghiare și germane, este unul dintre momentele accentuării acestei stări și prilej pentru autor de a se exersa, cu efecte notabile, în stil naturalist. Apoi, veștile pe care le află de la Petre Nestian, unul dintre camarazii de prizonierat, despre acțiunea revoluționară a altor prieteni, sînt tot atîtea argumente menite să-l scoată pe Horațiu Apolzan din imobilismul dezolant al momentului. Evenimentele se precipită: victoria Antantei se apropie, americanii debarcă în Normandia, la Budapesta guvernul Tisza recunoaște dreptul la autonomie al naționalităților dar numai în cadrul statului ungar, Bucovina își exprimă dorința de a se uni cu Țara, apare Declarația de independență a Transilvaniei, la Alba Iulia se pregătește marea adunare populară. Romanul ne readuce din planul existenței individuale în acela al istoriei naționale. Horațiu Apolzan nu poate rămîne insensibil la presiunea evenimentelor. Obișnuințele îi dictează gesturile și hotărîrile, dincolo de voința personală: „Ca într-un stup uriaș, oamenii forfotesc într-o voință de lucrare pentru ei înșiși. Se mișcă norodul împingînd carul istoriei. Trebuie să fac ceva, nu mai am stare. E nevoie sau nu de mine acolo, trebuie să plec". „Acolo" înseamnă Alba Iulia, 1 Decembrie 1918, înseamnă Lucaciu, Goldiș, Vaida, Cicio-Pop, Maniu, Goga, înseamnă mulțimile de oameni adunați pe Cîmpul lui Horea, strigînd într-un glas „Trăiască Unirea". „Trăiască România". Înseamnă **Duminica Mare** a românilor și Proclamația Unirii: „Adunarea Națională a tuturor românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească, adunați prin reprezentanții lor îndreptățiți, la Alba Iulia, în ziua de 18 noiembrie (1 decembrie) 1918 decretează Unirea acelor români și a tuturor teritoriilor locuite de dînșii cu România".

Horațiu Apolzan se află „acolo" în acele momente apoteotice cu care se încheie romanul, trăiește istoria și face istoria, pierdut în mulțime și regăsindu-se în ea.

Fără didacticism, împletînd ficțiunea cu documentul, **Duminica Mare** este o lecție de istorie construită cu mijloacele literaturii.

Valentin F. Mihăescu

«Gustul livezii»

Volumul colectiv „Gustul livezii", apărut în colecția „Proză scurtă contemporană" a Editurii **Facla** din Timișoara, ne propune opt tineri prozatori, nu numai din spațiul bănățean, cu grupaje de cîte 20—40 de pagini din care-ți poți da seama, la o lectură atentă, despre individualitatea (stilistică, tematică) a fiecăruia în parte; este o antologie reușită, ce nu conține numai debuturi editoriale. Într-o ordine care este a noastră, ținînd de miza pe care o acordăm acestor tineri scriitori, enumerăm:

1. **Dana Dinu** este prezentă cu 5 proze dintre care prima, „Castelanii", mi se pare cea mai reușită din întregul volum. Ni se descrie, cu un apăsat gust pentru procedeele prozei moderne, viața unei profesoare de limba franceză la o casă de copii. Autoarea nu insistă asupra durității profesiei, nici asupra problemelor de pedagogie în general — ci lărgește cadrul pînă la cuprinderea largă a umanului, urmărind o psihologie, cea a personajului, și o sumă de destine: mulți dintre copiii abandonați la „castel", ori culeși de pe drumuri, ori îndrumați să vină aici reușesc să-și facă o meserie, un cămin, o situație socială certă. Față de specia aleasă — schița psihologică de introspecție — Dana Dinu reușește maximum din ceea ce-și propune: condensează într-un spațiu strîns o sumedenie de întîmplări semnificative, își așteaptă personajul din afară (de la refuzul de a lucra într-un asemenea mediu) înăuntru (la acceptare și reușită) — și iarăși afară (ieșirea la pensie). Narațiunea este scrisă la persoana a doua singular, un fel de „dublu confesiv" (simți că vorbește personajul despre sine dar acceptă această formulă pentru a fi sau a părea obiectiv, pentru a se privi într-o oglindă a retușurilor). Fragmentele de jurnal ale profesoarei sînt redate, însă, la persoana I iar comentariul lor, la persoana a III-a. În totoul, o subtilă tactică a apropierii și distanțării de personaj ce incită. Procedeul nu se rodează în gol, conținutul narativ îl justifică și-l impune chiar.

2. **Gheorghe Jurma**, prezent cu 19 schițe (40 de pagini) ne apare ca un profesionist al condeiului, interesat de eseu. Ca procedeu narativ, tot folosirea persoanei a doua singular iese în evidență — cu specificarea că, dacă la Dana Dinu procedeul în sine avea un rol formativ (condensa narațiunea, atrăgea atenția cititorului asupra lecturii), la Gheorghe Jurma el tinde a deveni joc de cuvinte fără susținere de conținut. Răzbate din scrisul său o stare lirică de neliniște, de sentimente învălmășite dornice a-și găsi definiția, în scurt, o trăire intensă dornică să se confeseze. Gheorghe Jurma și-a ales, parcă, anume, în mod demonstrativ, prozele pentru a răspunde unui criteriu al volumului, care este cel stilistic. Lumea copilăriei filtrată prin sedimentările vîrstelor mature și apoi, prin gustul lecturilor — ca și prin vocația eseistică, selectivă în ceea ce privește faptele pentru că le acceptă numai pe acelea care răspund unei idei pre-existente — apare, în proza sa, ca un tablou diafan, cu contururi șterse, lunecînd leneș din rămă în realitatea imediată din care tinde a-și face mereu și mereu un nou cadru.

3. **Nicolae Rotaru** aduce în volum 8 proze țărănești. De n-ar fi tonul uneori cam rigid și voința resimțită ca un ghimpe de a se supune rigorilor prozei scurte, am avea în piesele lui Nicolae Rotaru reușite de excepție. Un copil păzește casa în timp ce părinții sînt la cîmp. În timp ce cară buștenii din pădure, Nicu Bambă, un căruțaș mai tînăr „făcuse «hăț calu» și se-nscrisese pe lîngă garduri. O roată a căruții mergea prin prundiș, iar cealaltă pe potecuța de lîngă gard [...] Deodată, căpățîna roții din stînga atinse gardul nostru, rupînd o ulucă. Apoi, ca-ntr-un ropot de mitralieră, și celelalte uluci au fost secerate..." Copilul încearcă să-l oprească pe „infractor" aruncîndu-se în drum, în fața căruții, apoi vrînd să ia calii de căpestre — în cele din urmă îi apare tatăl în față, aleargă spre el, îi povestește cum s-au întîmplat lucrurile. Căruțașul va repara, în cele din urmă, stricăciunea. O bucată amintind de „Poarta" lui Nicolae Velea, definind momentul cînd copilul devine conștient de proprietate și de sine însuși. O altă schiță, „Aia", (aceasta se numește „Gardul"), este scrisă la persoana a doua singular, autorul găsind resurse în limbajul popular pentru a susține (și a demonstra că este posibil și astfel) unitatea stilistică a volumului. „Colindul" este mai mult o învățătură morală nedusă pînă la capăt. Nicolae Rotaru este capabil să ne dea, în domeniul literaturii țărănești, bucăți mult mai interesante, mai incitante; cele opt proze ale sale sînt, de altfel, unitare descriind un sat, o familie, un mod de existență și putind anticipa un foarte bun roman.

4. **Florian Mihalcea** cu cele cinci proze ale sale (dintre care una, **Gustul livezii**, dă titlul întregului volum) este un debutant în bunul sens al cuvîntului, deținător al unei tehnici narative personale, îmbinînd fantasticul fadesea livresc) cu o sensibilitate estompată, discretă. „Brutarul" reușește și afirmarea unui crez artistic. Bătrînul brutar care vinde covrigi în piața gării era în tinerețe bijutier; cel mai important moment din viața lui a fost acela cînd s-a hotărît să-i facă logodnicei o broșă din aur închipuind 24 de trandafiri. Face machetă, apoi o reduce la jumătate ca dimensiuni, apoi iarăși la jumătate — pînă cînd ajunge să lucreze cu lupe puternice într-un grăunte de aur abia vizibil cu ochiul liber. Autorul nu duce la capăt parabola (el ne-a sugerat că bijutierul a devenit, în final, „brutar" vînzînd covrigi grosolani, vizibili cu ochiul liber de la oprirea trenului în gară) — și se mulțumește să constate: „... dar niciodată nimeni nu-și va putea bucura privirea admirînd grăuntele de praf auriu de pe masă". Coborîrea în universul mic, în microcosmos, a meșteșugarului nu este, totuși, compatibilă cu cea a demiurgului adevărat, a artistului. Ca să nu mai spunem că această observație o facem împotriva textului, oarecum, care fuge ostentativ de concluzii, de comentarii. Stranie, dar încărcată de atîtea sensuri simbolice, schița „Brutarul" de Florian Mihalcea rămîne una dintre cele mai interesante din volum.

5. **Ovidiu Pecican** ne propune un micro-roman fantastic, „Vînzătorul de umbre", încărcat de picaresc dar amintind și de cărțile populare. Vînzătorul de umbre este un „negustor" care face rost nici mai mult nici mai puțin decît de măsura trupului omenesc al lui vodă pentru a fi pusă la temelia unei biserici (în credința populară, din care derivă balada Meșterului Manole, că la baza construcției trebuie pusă „umbra" unei ființe reale ca zidurile să dureze). Autorul își plasează acțiunea în timpul lui Tudor Vladimirescu, în București, intenția lui fiind și de a descrie un început fantastic de secol al XIX-lea valah — dar și de a vesteji epoca fanariotă cu „umbrele" ei ce întunecă țara. Ovidiu Pecican are simțul construcției epice mai mult, poate, decît mulți dintre colegii săi de volum și se anunță un viguros romancier al fantasticului rural de anvergură.

6. **Lucian P. Petrescu**, deși cu numai trei proze, ne surprinde printr-un registru foarte bogat de teme. Proeminentă rămîne preocuparea pentru lumea rurală ca domeniu al visului, al demonilor, al spaimelor copilăriei în general. „Călătoria" dezvoltă tocmai spaimele unui copil, plecat de acasă cu trenul, în fața unui vecin de compartiment cu înfățișare și comportare bizare. Întreaga demonologie a satului se adună în imaginația acestui copil (sentimentul este, totuși, acela al unei aglomerări, al unui exces) — prilej pentru autor de a face un larg excurs mitologic din care deducem atît bucuria descrierii, a înlănțuirii aparent dezordonate de eresuri, cît și deplina stăpînire a subiectului.

7. **Iosif Costinaș** ne prezintă 4 fapte diverse transpuse în literatură, dintre care una, „Pariu pierdut", o simplă anecdotă cunoscută și în folclorul oral. În „Interviul" este ridiculizat un reporter care vrea cu tot dinadinsul să se comporte față de oameni simpli ca față de eroi adevărați. Jocuri de cuvinte, comic de limbaj, de situație — procedee obișnuite ale acestui tip de literatură. Iosif Costinaș face din proză ziaristică, dar ziaristică de bună factură, incitantă, atractivă.

8. **Alexandru Moraru** ne prezintă viața de șantier în șase momente ale el, mașina („utilajul") fiind, alături de om, „personaj" în narațiune. Autorul sesizează „iubirea" oamenilor față de fapta lor, față de munca pe care o execută zi de zi. Prozele nu sînt simple reportaje din actualitate, ci „întîmplări" avînd rotundul literaturii, deși exprimarea este uneori prea limpede, aproape străvezie.

Volumul „Gustul livezii" înmănunchează opt autori tineri contemporani ancorați în actualitate, cu mijloace stilistice diverse, cu realizări oarecum unitare, însă. Este o inițiativă de editură ce merită toată atenția, oricum mai interesantă decît așa-zisele volume de debut colective care își propun cu tot dinadinsul să propună și să proclame valori standardizate, reușite la concursuri, etc. Mulți dintre autorii acestui volum și-au susținut deja, de mult, examenele de admitere în edituri și acum ne delectează, reuniți la un loc, într-o carte cu certe calități stilistice și de conținut.

Nicolae Georgescu

Eleganța stilizării

Urmare din pag. I

„scurt-circuitată" de o ironie „hitră", poetica sa reface imaginea unui balcanism autentic din reziduurile fastului bizantin și a vicilor fanariote, e o melancolie alexandrină provocată de spectacolul destrămării unei vechi lumi cărturărești — „Mai trăiește regele Alexandros ?" — se întreabă retoric poetul pentru ca tot el să-și răspundă sub imperiul unei ironii sarcastice. Ereditatea sfărîmată a Balcanilor e privită cu fanariotă ipocrizie, spiritul mucalit a la Nastratin vine pe filiera antonpannescă a tradiției noastre literare — autorul redă un iarmaroc de vorbe zemoase, estetica „fleacurilor" proiectează un bazar oriental (ca în bilciul lui Nenea Iancu) onomastica participă la un comert fantezist: „Avem safire, saciz, caragiale / și-alte giuvaericale / un pillat cu minerul sculptat / și un nichita cu trei capace / Face trei cai arăbești ? / — Face !" Este aici ipostaziat, în alți termeni bineînțeles, Isarlik-ul barbian negustoresc și eclectic. Arhaicitatea limbajului picteză o epocă, universul liric e încărcat cu bijuterii și abțibilduri orientale, embleme ale greco-turcimii de la gurile Dunării, vase, brocarturi, pergamente, statui, parfumuri vechi se combină într-o opulență balcanică în care identificăm, precum la Mateiu, propensiunea spre feeria limbajului fanariot („În dezechilibru s-au risipit mătăniile / de Chipru / cali calcă-n potcoave / venețiene carafe / și ning diafan / jupoanele de Amsterdam. / Toate au nume, / sunt parfumate — / Zdrențe, tinichele / poartă turle de orașe în ele"). Iubitor de cuvinte rarisime, poetul ocrotește vocabula prețioasă în interiorul metaforei ca pe o perlă în catifeaua casetei. Lirica morfologică a autorului exaltă eufoniile și deliciul etimologic, poetul „ciocănește" arghezian cuvintele pentru a le auzi sunetul vechi, gablonzuri verbale strălucesc la tot pasul, zmălțuiesc poemele, creînd imagini mozaicate — autorul e un pătimaș „degustător" al vorbelor arhaice („Ospăț de graiuri vechi, / cuvinte mestecate / ca boabe de faianță") poetica sa e o orfevrărie și ar fi greșit să-l considerăm pe Gheorghe Tomozei un poet vizionar, e mai de grabă un original creator de atmosferă „un zugrav de subțire", motivele lirice de extracție livrescă sînt manevrate cu dexteritatea cu care un japonez realizează o ikebană din felurite plante în compoziții ingenioase. Poemele au tot timpul o eleganță structurală dincolo de eclectismul verbal asumat, spiritul liric e filigranat cu atenție și parcimonie. Multe piese sînt scenarii de epocă în care expresivitatea posedă cromatismul limbajului născut la „porțile Orientului": „E-o iarnă ca pe vremea lui Vodă Caragea. Stau în odaia susă și-aud de-afară vîntul, / arama se coclește-n ibricul de cafea, / și luminarea scade cuvîntul încetindu-l. / Prin hanuri, cu feștile în mîini, smerite slugi / se-ațin la porți și-așteaptă clinchenitoare sănii / purtate lin, prin viscol, de vizitii de tuci / și de-o pereche ninsă de dihănii". Poet prolific, poate cel mai prolific din generația sa, Gheorghe Tomozei este un tradiționalist de factură expresiv modernă, care transfigurează lumea balcanică într-un univers poetic fermecător.

Adunare festivă cu prilejul împlinirii a 30 de ani de la apariția revistei „Viața studențească"

● În atmosfera de vibrantă angajare politică și revoluționară cu care tînăra generație a patriei întîmpină sărbătorirea a 65 de ani de la crearea Uniunii Tineretului Comunist și a 30 de ani de la înființarea Uniunii Asociațiilor Studenților Comuniști din România, simbătă a avut loc în Capitală o adunare festivă consacrată aniversării a 30 de ani de la apariția primului număr al revistei „Viața studențească".

În cadrul adunării festive, la care au participat studenți, cadre didactice universitare, activiști ai U.T.C. și U.A.S.C.R., a luat cuvîntul tovarășul **Nicu Ceaușescu**, membru supleant al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., prim-secretar al C.C. al U.T.C., care a făcut o amplă prezentare a rolului revistei „Viața studențească" la înfăptuirea obiectivelor educării comuniste, revoluționare a studenților, la unirea și mobilizarea eforturilor lor de perfecționare a procesului instructiv-educativ din școala superioară românească, a sarcinilor ce revin asociațiilor studenților comuniști, presei studențești din documentele de partid, din indicațiile și orientările de inestimabilă valoare teoretică și practică ale secretarului general al partidului.

Cu acest prilej au fost decernate Diploma de onoare a C.C. al U.T.C. și Insigna jubiliară, instituite cu prilejul aniversării a 65 de ani de la crearea U.T.C., revistei „Viața studențească", precum și unor foști și actuali redactori ai revistei.

Dînd expresie sentimentelor de profundă dragoste, aleasă prețuire și nețărmurită recunoștință ale tineretului, ale tinerei generații universitare, într-o atmosferă de puternic entuziasm, participanții au adresat tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, o telegramă în care se spune:

„Pornind de la exigențele pe care dumneavoastră, mult iubite și stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu, le puneți în fața frontului ideologic, de la sarcinile exprese pe care le trasați presei din țara noastră, gazetarii revistelor studențești sînt conștienți că trebuie să-și intensifice preocupările pentru a răspunde misiunii încredințate, să-și sporească contribuția la cunoașterea și popularizarea experienței înaintate în activitatea universitară, în viața organizațiilor studențești, să militeze activ pentru întronarea unui spirit de înaltă răspundere politică și socială în tot ceea ce se face pentru transformarea fiecărei facultăți, a fiecărui colectiv într-o cetate a spiritului revoluționar, a formării unor specialiști cu o înaltă conștiință, capabili să răspundă competent complexelor cerințe ale noii revoluții științifico-tehnice, noii revoluții agrare și noii revoluții de dezvoltare economico-socială a patriei.

Pentru noi, lucrători ai presei studențești, asemenea întregului tineret al patriei, nu există țel mai înalt și preocupare mai constantă decît aceea de a ne sluji, pînă la sacrificiul suprem, patria, partidul și poporul, de a face din ideile, tezele și orientările dumneavoastră, mult iubite și stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu, substanța însăși a scrisului nostru, convinși fiind că aceasta dă forță argumentelor profesiei noastre, rațiunea activității publicistice a acestui timp eroic".

Gînduri despre patria mea

Urmare din pag. I

a-mi îmbogăți mereu cunoștințele, de a-mi alege — de la o vîrstă încă fragedă — profesiunea pe care mi-am dorit-o, în care pot să mă realizez și care-mi dă cele mai vii satisfacții. Mi-a oferit șansa de a fi pionieră, utecistă, apoi membră a Partidului Comunist Român, asemenea tuturor acelora din patria mea — indiferent de naționalitate — care, ca purtători ai cravatei roșii cu tricolor, ca uteciști, sau ca membri de partid își pot exprima convingerea politică, își pot dovedi atașamentul la politica internă și externă a României socialiste, își pot da aportul la tot ce înseamnă progres, civilizație, fericire, pace, împliniri pe pămîntul românesc.

Patria mea — România — mi-a oferit șansa să mă exprim în ambele limbi pe care le socotesc materne — maghiara și româna — împărtășindu-mi gîndurile, consemnînd realitățile țării mele tot mai pline de constructiv, frumos, avînt, realizări. Prin cuvîntul scris pot contribui la educarea tinerelor generații în spiritul dragostei nețărmurite, al respectului și recunoștinței față de patrie, de partid, de secretarul său general, de președintele republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, față de tovarășa Elena Ceaușescu. Sînt sentimente pe care, la rîndul meu, le nutresc din adîncul inimii. Patria mi-a oferit șansa să zugrăvesc — în calitate de poetă și prozatoare, membră a Uniunii Scriitorilor din România — visurile, năzuințele, succesele, neajunsurile și lupta pentru înlăturarea lor, dorința și străduința neabătută a tuturor generațiilor țării mele pentru pace, bunăstare, frăție, precum și pentru buna vecinătate, înțelegere cu toate popoarele lumii. Să exprim cele mai nobile sentimente, gînduri și strădanii ale tuturor gazetarilor comuniști din patria mea, în calitate de membră a Consiliului Ziariștilor din Republica Socialistă România.

Gazetară comunistă, autoarea mai multor volume de proză și versuri, posesoare a mai multor premii literare pe țară, organ ales în forul reprezentativ al ziariștilor din România — puteam oare să-mi doresc mai mult întru realizarea și devenirea mea ? Și cine sau unde mi-ar fi putut oferi mai mult decît înseamnă pentru mine familia mea, munca mea, minunații mei vecini din blocul în care locuiesc, marea, Dunărea și Carpații ? Pacea, frăția, vecinii mei, familia mea, prietenii, cunoscuții și necunoscuții-cunoscuți, metroul bucureștean, noua Casă de Cultură din Miercurea-Ciuc, minunatul Teatru de Stat din Tîrgu-Mureș, Canalul Dunăre-Marea Neagră, oamenii care vorbesc limba română, maghiară, germană sau alte limbi, dar simt la fel și se exprimă în unicul și inegalabilul limbaj al muncii înfrățite, puritatea din ochii de copil, iarba ce încolțește primăvara, aurul din spicele verii — toate acestea sînt patria mea, Republica Socialistă România. Sînt unul din cei peste douăzeci și două de milioane de cetățeni ai săi și inima mea bate pentru ea. Pentru realizările sale. Pentru frumusețea și împlinirile sale. Pe care nimeni și nimic să nu le poată întina.

Arta și creația studențească

Urmare din pag. I

fotografică și cineclubURIle iar membrii cercurilor de arte plastice de pe lîngă casele de cultură ale studenților așteaptă cu emoție să-și expună creațiile în fața unui numeros public și a unui exigent juriu de specialitate, în cadrul cunoscutului Salon studențesc de arte plastice. Publicistica și creația literară ilustrate de iubitorii cuvîntului scris și tipărit vor fi și de data aceasta generoase în producțiile strînse pentru jurizare, care vor argumenta convingător că mulți studenți sînt atrași de ființa puternică și miraculoasă care este limba noastră românească. Așadar, va începe și în această primăvară de aleasă sărbătoare a tinereții patriei, acea lecție de sinceritate, de responsabilitate politică și civică, demonstrație a sensibilității și dorinței de a realiza prin cuvinte, muzică și dans chipul actualei generații din amfiteatre.

Din multitudinea genurilor artistice aliniate pentru noul start competițional al festivalului, cîteva reprezintă adevărați piloni de virtuozitate scenică, devenind prin tradiție — dacă se poate susține că există tradiție pentru arta interpretată de tineri, în veșnic experiment și dinamică — modele pilduitoare. Folclorul și teatrul sînt fără îndoială două asemenea culmi în arta studențească.

Dincolo de numărul impresionant al participanților la o etapă finală, studenți aparținînd hărții geografice a întregii noastre lumi universitare, spectacolele de folclor și-au propus o strategie și o tactică pe termen lung, vrînd să demonstreze că tinerii amfiteatrelor pot aduce o viziune specifică în regîndirea scenică a potențialului culturii populare. Credem că punctul de maximă rezistență al unor astfel de manifestări îl constituie decodificarea nuanțată și autentică de către formațiile artistice studențești a unor fapte sincretice ale culturii noastre tradiționale. Să ne reamintim că studenții au lansat primii, întîi cu timiditate, cu mulți ani în urmă, acea binevenită și îndrăzneață ofensivă de recitire și regîndire a unor texte, gesturi și atitudini născute în lumea satului românesc tradițional în urmă cu secole, tezaur artistic și etic care poartă un neprețuit blazon. Valorificarea acestuia în concepția artistică studențească a dobîndit, de la o ediție la alta a festivalului, o caracteristică originală: pornindu-se cu ajutorul specialiștilor etnologi de la text și imagine s-a trecut la conceptualizarea și extragerea semnificațiilor pregnante, demers dificil de întreprins și foarte angajant scenic, dacă aducem numai ca argument faptul că recitirea și recrearea unui fenomen sincretic — actul folcloric — este destul de dificil, totul fiind perfect articulat într-un univers al polisemantismului funcțional. Studenții artiști au înțeles că un colind, bunăoară, un dans al călușului sau o horă reprezintă doar pentru un neinițiat simple pretexte recitative ori coregrafice. S-a muncit enorm, zile și nopți, s-a împărțit parcimonios timpul dedicat studiului cu cel rezervat repetițiilor grele, adesea epuizante, s-a dăruit multă pasiune și entuziasm cum numai tinerețea poate oferi, pentru a se demonstra că trebuie și este imperios necesară o mutație de optică în valorificarea scenică a folclorului, propunîndu-se și alte modele decît cele ale marilor ansambluri profesioniste care au sacrificat adesea autenticul, sobrietatea actului folcloric în favoarea fastului operetistic, cavalcadei de paiete în costumație.

Viitorii intelectuali ai patriei erau obligați moral să pledeze pentru această mare lecție a sensibilității și competenței artistice. Dar mutația aceasta, nu este întîmplătoare, dimpotrivă, ea se susține pe profunda atașare și prețuire de către tineri a valorilor autentice, păstrătoare ale unor nobile implicații etice, comportamentale, ale unui cod arhaic articulat unui sistem filozofic propriu românilor. Studenții artiști au înțeles că au menirea și forța de a valorifica suplu și inteligibil această inepuizabilă sursă de inspirație autentică, suport unic pentru definirea identității noastre naționale. Consecvente acestui standard interpretativ a cărui ștachetă s-a ridicat succesiv cu fiecare ediție a festivalului, numeroase ansambluri ale centrelor universitare au reușit să se impună publicului larg din țară și de peste hotare. Astfel, palmaresurile în timp ale ansamblurilor „Doina Timișului" al Casei de cultură a studenților din Timișoara, „Doina" al Casei de cultură a studenților bucureșteni, „Românașul" al politehnicii clujene, „Doina Carpaților" al Casei de cultură a tineretului și studenților din Iași, „Mărțișorul" al Casei de cultură a studenților din Cluj-Napoca, cîștigate la importante competiții internaționale, deținătoare, totodată, și ale primelor locuri la toate edițiile festivalului artei și creației studențești, demonstrează fără tăgadă izbinda noii formule scenice introduse cu mulți ani în urmă de către artiștii studenți.

Și tot apelînd la arhiva memoriei, să ne reamintim de acea gală impresionantă a studenților organizată în luna mai a lui 1983 cînd, cu prilejul aniversării a 10 ani de la constituirea Societății Studențești de Etnografie și Folclor, a avut loc la Sala Palatului un ciclu de 3 spectacole sub genericul „Studenții omagiază folclorul". Organizate din inițiativa U.A.S.C.R., aceste spectacole și-au propus să ilustreze, cu ajutorul celor mai reprezentative formații artistice studențești, nivelul atins de cercetările etnologice întreprinse pe teren de către studenți îndrumați de cadre didactice de specialitate și specialiști. Majoritatea textelor, a dansurilor, cîntecelor și obiceiurilor prezentate scenic s-au bazat pe roadele acestei munci de teren prestate cu minuțiozitate și dragoste în timpul vacanțelor. Tripticul omagial de atunci a fost și o primă ieșire de anvergură a ansamblurilor folclorice studențești pe una dintre cele mai mari și prestigioase scene ale țării. Mai mult, acest omagiu a reafirmat că studentimea noastră se simte răspunzătoare și angajată să cunoască și să pretuiască mileniara cultură a poporului, parte integrantă a culturii și civilizației socialiste.

Alături de valorificarea folclorului și teatrul interpretat de studenți a dovedit de-a lungul numeroaselor ediții ale festivalului că se menține ca una dintre cele mai interesante mișcări artistice de amatori. Nu se poate cere și ar fi greșit să se gîndească transformarea teatrului studențesc într-un hibrid periferic al mișcării teatrale profesioniste. Aceasta ar duce la riscul anulării specificului teatrului studențesc, la anihilarea personalității sale prin manierism. Mergînd pe drumul său propriu, teatrul studențesc a reliefat la toate edițiile festivalului o impresionantă diversitate a modalităților și genurilor teatrale, atracție pentru textele noi, axate pe evenimente cotidiene, pe dinamica vieții contemporane, dovedind interes pentru teatrul-dezbatere directă (de dialog continuu cu sala) pentru teatrul-proces, teatrul-agitatoric, ca variante ale teatrului experimental, o reală și îmbucurătoare deschidere spre forme și mijloace noi de expresie. Teatrul studențesc există pentru că studenții simt nevoia exprimării scenice, vor să comunice liber și deschis cu generația lor dar și cu celelalte generații, invitîndu-le să participe la acest dialog al problemelor majore, politice, sociale, umane, într-un mod creator și elevat din punct de vedere artistic.

Festivalul Artei și Creației Studențești va continua cu siguranță prin etapele sale finale naționale ale acestei primăveri să ne ofere acea minunată lecție artistică de angajare și responsabilitate politică exprimată prin mijloacele specifice registrului estetic, convingîndu-și publicul tînăr, dar și de toate vîrstele, juriile exigente, că această ultimă ediție reprezintă o splendidă demonstrație de autenticitate și de măiestrie, omagiul studenților artiști pentru cele două mari sărbători ale tineretii României socialiste.

ERATA

● În numărul precedent al revistei noastre, dintr-o greșeală de corectură, articolul intitulat „Tradiția înfrățirii" a apărut sub semnătura lui Franz Liebhardt în loc de cea a lui Hans Liebhardt. Facem cuvenita rectificare.

65 DE ANI DE LA FĂURIREA U.T.C. • 30 DE ANI DE LA CREAREA U.A.S.C.R.

TINERII și universul creației lor

● Universul literaturii române, contemporane cuprinde, prin cele mai valoroase produse ale lui, o desfășurare de medii sociale și de vîrste sufletești, între care aceea a tinerilor rămîne fundamentală. De altfel, toți aceia care, în creațiile majore ale acestei literaturi, însemnează un moment memorabil au fost tineri și este fapt hotărît că literatura română, pe latura prozei mai cu seamă, este o literatură de tineri. „Frații Jderi", Toma Nour, Comănești-nii, Ladima și Ștefan Gheorghidiu sînt tineri, tînără este și perspectiva despre lume pe care aceștia o vehiculează ; afirmarea de valori, consubstanțială acestor caractere, dă forța unei opțiuni morale, înainte de toate. Punctul lor de vedere este unul, deodată, matur și în aceste „suflete tari" stă puterea de iradiație pe care aceste personaje, ale lumii imaginare românești, o arată dincolo de vremea în care au apărut.

Este în afara îndoielii că literatura cea mai potrivită despre vîrsta tinerilor este, din principiu, aceea pe care o fac tinerii și a descrie literatura tinerilor despre tineri este a înfățișa, mai întîi de toate, sensul intern al unei evoluții supusă unui spirit etic comun. Această solidaritate de vîrstă, denumită uneori „solidaritate de generație", constituie un temei pentru o creație aptă să reflecte, în spirit realist, ceea ce este memorabil în cuprinsul unei epoci. Se vorbește adeseori despre participarea tinerilor la grandioasele înfăptuiri ale epocii noastre, la ridicarea României pe noi culmi de civilizație și aceste propoziții sînt, fără îndoială, adevărate. Însă la fel de adevărată este prezența tînărului scriitor într-o literatură care, descoperindu-și resorturile interioare majore, își pregătește un viitor armonic și coerent. Universul social al muncii, alăturat universului cultural al creației, aflîndu-se în determinare reciprocă — iată principii fundamentale, pe care literatura tinerilor despre tineri le afirmă într-un chip remarcabil. Din acest motiv, orice examinare organizată, cum sînt și cele cuprinse în pagina care urmează, trebuie să înceapă de la raportul creației cu realitatea, cu domeniul valorilor integrale ale lumii tinere.

Geta Mermeze : „Omagiu"

Tinerețea spiritului

Întîiul și deocamdată unicul roman al lui Alexandru Dan Popescu, „Și noi am purtat lodene", (Ed. Scrisul Românesc, 1982), o narațiune încordată și rotundă de gen autobiografic, reface în primul rînd o frumoasă poveste de dragoste întîmplată între un student și o fată, Iulia, cu vreo treisprezece ani mai în vîrstă și cu tot cam atîtea experiențe erotice anterioare mării iubiri cu care ne este viața datoare. Tineri, frumoși și furibunzi, eroii trăiesc lungi perioade de euforie în stațiunile de mare și de munte, în restaurante și uneori — chiar deseori ! — într-o tipică izolare „în doi". Deși năbădăioasă și energică, plăcîndu-i, cum spun chinezii, să rupă florile și să zgîndăre iarba, frumoasa Iulia nu reface totuși trascul erotic precar al Emiliei din „Patul lui Procust" ci, în căutarea, poate, a mării iubiri utilizează întru atingerea scopului o spectaculoasă succesiune de pasiuni complete, capitale. În 1950, tînără studentă, îmbrăcîndu-se cu „balonzaide îmblănite și cămăși cu epoleți", Iulia se îndrăgostește de un profesor cu părul grizonat la tîmple și avansat într-un „Consiliu național". În 1952, îl cunoaște pe Serge, petrecăreț și cam zdruncinat de naționalizare și care, într-o dimineață, după o noapte de chef burghez, pleacă la Sinaia cu trei automobile de cheflii iar pe ea o „uită" acasă. În 1960, Iulia se apropie de treizeci de ani dar și de finalul convețuirii cu un cunoscut arhitect, Văpaie. Vlad apare în 1963 și tot în același an dispare cine știe pe unde. Pe George Pamfil, mai în vîrstă decît ea cu o generație, două și, în plus, din cale afară de plicticos, îl cunoaște în 1964. Tot în acest an o captivează și un actor cu barbă lungă, Marcu Iatan, cu care petrece o vacanță la mare. Abia în 1968, după aceste exerciții de așteptare îl cunoaște pe Dan, student și șantierist, posesor al unui Flat 600 moștenire de la tatăl decedat și care, nemiavînd bani suficienți, își bea cafeaua la „Turist" în Piața Romană privind cum trec fetele pe stradă. El este „personajul" narator al acestui roman. Aflat și el în căutarea mării iubiri nu este greu de presupus ce se-ntîmplă în sufletul lui cînd ea, Iulia, va trece într-o zi „marțial" prin fața cafenelei. Cuprinși de vilvătăi, tinerii își vor rectifica rapid destinul și, într-un spirit juvenil de exaltare și libertate, vor da buzna, cu sau fără mașină, în ținutul magic al iubirii.

Deși el va primi ulterior tot felul de telefoane diurne și nocturne în care i se narau amănunte picante din biografia Iuliei ori chiar amenințări directe pentru el, dragostea lor va fi totală și impermeabilă, o vreme, la atacurile toxice exterioare, din ce în ce mai violente. Pînă la urmă, marea lor iubire sfîrșește prost, telefoanele din ce în ce mai numeroase își fac efectul și, într-o zi, turmentat de gelozie, el o părăsește definitiv. După un timp, Dan o va vedea pe frumoasa Iulia dansînd, pe ringul de la Athenée Palace, cu un „profesionist categoria grea" semn cert că rănile anterioarei iubiri erau pe cale de a se vindeca.

Romanul lui Alexandru Dan Popescu, scriitor ce se dovedește aici a fi un realist ironic, pe alocuri chiar un satiric folosind structuri literare declarat cinematografice, cursive (cartea sa citindu-se „dintr-o suflare") nu este însă numai romanul unei iubiri ci, se narează aici, ca fundal superior pentru desfășurarea firului central al povestirii, și o reconstituire a împrejurărilor morții, la 23 August 1944, a unui ceferist, Ion Văduva, ale cărui rămășițe sînt descoperite întîmplător, după 33 de ani, în interiorul unei cisterne îngropată în pămînt. Reconstituirea, începută în aprilie 1977, este făcută pe calea logicii intuitive și a cercetărilor la fața locului, prilej cu care aflăm că Ion Văduva a fost un participant direct la insurecția din noaptea de 23 August, iar cisterna în care a fost găsit fusese îngropată de furiosul bombardament german din acea noapte istorică

Scurta narațiune a lui Alexandru Dan Popescu are, pe lîngă un realism de tip îngenuu, inefabil, și o anumită complexitate de aspect direct, fără prea multe detalii mărunte, arderi pe loc ori teoretizări fără folos, complexitate care dă întregului o impecabilă măsură a autenticității. Proza sa este una vioaie, ironică, avînd ca principal atu claritatea expunerii care nu este deloc filistină. Al. Dan Popescu se exprimă fără reținere, curgător, spontan, imaginația sa este sinceră, emoțională, pe autor neinteresîndu-l deloc frumosul abstract, artificializat. Stilul este „tineresc". Naratorul nu tînde spre construcții mari, cu etaje, scări și lifturi standardizate, totul înseamnă la el o privire și o analiză asupra sufletului într-un cadru social aflat el însuși în construcție. În această atmosferă încinsă, multe personaje își trăiesc viața în spiritul amplificării prezentului, instinctiv oamenii vor să trăiască. Filozofia lor este una a cotidianului plin, a splendorii tip foc de artificii, nu există aici personalități ci persoane ce vor categoric ceva concret, nou și proaspăt. Pentru ei, lumea este provizorie și ferventă, se caută continuu combinații omenești originale, se cîntă, se bea, se dansează la „Rex" ori la „Athenée Palace". Viața devine model recuperatoriu, omul știe chiar să fie eroic pentru un dram de fericire, nu se ia numai ce se oferă ci, cam tot ce se vede.

Evident și fără dubii, talentul lui Alexandru Dan Popescu din „Și noi am purtat lodene" va fi fără îndoială confirmat în viitoarele sale cărți. Este un fapt sigur că alertețea și vigoarea epică a acestui prozator va ști să găsească și mizele necesare, majore, înfățișînd o lume tinerească, a spiritului constructiv, ceea ce nu este dificil din moment ce în acest roman al „marilor iluzii" există suficiente date care pot să suporte dezvoltări în această direcție. Tinerețea acestei lumi trebuie însoțită și de tinerețea spiritului a gîndului inovitor, creator de semnificații durabile.

Adrian Dafir

Eroul întemeietor

Mulțimea personajelor tinere caracterizează proza lui Paul Eugen Banciu, în „Sărbătorile", dar mai ales în „Casa Ursei Mari", „Reciful", „Zigguratul", principala trăsătură a lor fiind cea de „erou înfăptuitor". Eroul care întemeiază o comunitate, care înaltă o hidrocentrală, care urmărește respectarea unui principiu de ordin moral apare în toate aceste romane ; el capătă semnificația mitologică a unui „erou civilizator". Ca în baladele populare, de unde prozatorul și-a extras multe din schemele de gîndire, tînărul „întemeiază".

Nu este, de aceea, anormală înclinația pe care Paul Eugen Banciu o dovedește pentru valorificarea unui strat de mitologie românească, a muntelui și a comunităților arhaice în primul rînd ; toate elementele sociale din „Casa Ursei Mari", de pildă, se așează peste această producție mitică în care-și duce existența „Femeia Mării". Ea pleacă după Marga, atinsă de dragostea acestuia, după ce-i cunoaște viața zbuciumată. Marga caută, într-un fel, să-și piardă trecutul, trecînd, prin ani, pe mai multe șantiere. Acest reflex al trecutului, care convulsionează conștiința se întîlnește la mai multe personaje și din alte romane ale lui Paul Eugen Banciu (în **Reciful** — Gore Jigorea). Revenind cabanieri pe locul unde s-a construit hidrocentrala „Femeia Marii" și Marga vor povesti mai departe legendele (la nașterea și întemeierea cărora au contribuit). Peste toate prozatorul suprapune și mitul jertfei zidirii. Și ca în legenda meșterului, „zidul", adică barajul, se cheamă Ana. Și-a încorporat aici nu numai jertfa prin moarte (vezi episodul cu mama și copilul sfîșiați de lupi), dar, mai ales, jertfa prin muncă. În roman, legenda Femeii Marii de la cabana lui Ursu și legenda barajului Ana de pe valea Riului Bărbat plutesc peste aceste locuri ale întemeierii.

Poate tot un loc al întemeierilor este și Burna, cetatea care se deschide spre noi vremuri. Într-un fel, dar la proporții reduse, Teofana, de aici, prin cultul legăturii cu natura și trecerea prin șantiere, considerate mereu locuri de noi întemeieri, se aseamănă cu femeia Marii. Riul devine și el un blazon, în romanele lui Paul Eugen Banciu. La fel muntele și pădurea. Teofana va pieri în apele riului, în care de atîtea ori și-a întremat forțele ca la un izvor al începuturilor („Teofana apăru pe mal, se zvîrli din nou în apa riului și se lăsă dușă în jos, departe... avea dreptate Iancu, își vorbea omul, așa femeie nu apuci să vezi decît o singură dată în viață... Teofana asta e din altă lume. O vezi, o ții minte cît trăiești, dar știi că n-ai cum să te atngi de ea nici un vis...")

Romanul **Reciful (Cetatea, Calul de porțelan)** cuprinde povestea cetății Burna și a oamenilor ei. Și povestea unui timp sau a felului în care a trecut Burna, prin timp. („Deci Burna e orașul nou cu combinatul și oamenii lui, oamenii noștri, ca un strat de timp pus peste cealaltă Burnă, pentru că sînt două — trebuie, nu trebuie să fie — sînt totuși două, cu două feluri de oameni, buni și răi, indiferent de unde veniți, bătrîni și tineri, dar mai cu seamă tineri și iuți".) Sînt, mai exact, două povești despre Burna al căror conținut se întretaie, ducînd cu ele oameni, vieți, destine. **Reciful** nu are nici eleganța, nici puterea simbolului narațiunii din **Casa Ursei Mari**, dar este un roman care confirmă că prozatorul și-a creat un stil al compunerii prozei.

Burna înseamnă un loc al noilor transformări. Aici au trăit (sau trăiesc într-un letargic finis) Marcoș, Zocaniu, Rubina, Colențan, Koratz, Magdolna, Nadina și alții. Dar în Burna lucrează, pentru o nouă întemeiere a ei, Jigorea, și Niculicea, și Gore, și Dobrian, și Constantinescu, și alții. Lupta acestora nu este deloc ușoară. Sensul existenței este însă cel al construcției. Și toți aceștia construiesc **(pe lîngă și peste ce-a fost)** o nouă Burnă și-i construiesc o nouă viață. Aici în Burna, devenită capitală de județ, se petrec și întîmplările din **Zigguratul.** Poate romanul în care vocația construcției epice se reliefează cu mai mare pregnanță, chiar dacă nu are seducția frumuseții artistice din **Sărbătorile.** Romanul se deschide cu povestea lui Romulus Scăraru spusă, într-un vagon-restaurant, lui Silviu Remețean. Militar, pe un șantier de construcții, el redresează situația în care i se afla compania dar, drept răsplată, în urma informațiilor „aprodului" este detașat în Moldova. Mediul în care se desfășoară acțiunea (principală) din **Zigguratul** este a redacției unui ziar din Burna, unde Scăraru era redactor-șef. Construcția romanului se aseamănă **Zigguratului** în cele șapte trepte (terase) devenite tot atîtea capitole : **Terasa neagră, „De venustate mundi" (Despre farmecul lumii...), Terasa portocalie „De casibus virorum ilustrium" (Despre întîmplările bărbaților iluștri), Terasa roșie „De claris mulieribus" (Despre femeile vestite), Terasa galbenă „De contemptu mundi" (Despre disprețul față de lume), Terasa verde „De vita solitaria" (Despre viața singuratică), Terasa albastră „De diversis Diaboli tentationibus" (Despre feluritele ispite ale Diavolului), Terasa albă „De probatione spiritum" Despre încercările spiritului).** Parabola funcționează în romanul lui Paul Eugen Banciu, cu toate că un personaj atenționează : „împărțirea în șapte etape a trecerii de la realul Absolut la imaginarul Absolut nu are nici o legătură cu cele șapte trepte ale zigguratului lui Nabucodonosor, cum zicea Herodot..." Între aceste trepte sau gradații — cum le numește Man, definindu-le într-un mod ingenios — pendulează acțiunea din **Zigguratul.** Se întretaie aici munca în redacție și tipografie, scenariul de film și reportajele (vezi cel despre „Sărbătoarea recoltei" de la Copadea) cu viața personală și „celebrele" imagini levantine. În acestea, există un savuros amestec de erudiție și dorință a exoticului, amănunte de istorie, geografie, arhitectură. Chifor spunîndu-i lui Man povestea cu felahul îl avertizează : „E o poveste Mane, și poți să înțelegi din ea orice". Rezultă o interpretare liberă a simbolurilor și parabolei din roman, inclusiv cele cuprinse în „fragmentele levantine" ale lui Mathei Pinzariu, sau în dialogul dintre dascăl și învățăcel în timpul escaladării zigguratului. Parabola cu viața, în această continuă mișcare pe terasele zigguratului, este evidentă. Mulți cad, dar riscul și-l asumă alții și, deși mor (sau știu că vor muri) se înghesuie pe diversele trepte ale zigguratului. Pe învățăcel îl zeifică, în timp ce dascălul dispare cînd ajung pe ultima terasă. Oricum, **Zigguratul** rămîne un roman complex, în care problema demnității și responsabilității gazetarului ocupă un loc important. Lăzărescu aduce în discuție mai multe chestiuni, sub forma unor posibile întrebări adresate lui Remețean. („Dacă le vezi atît de limpede, de ce nu te apuci să ataci în alea patru pagini zilnice pe care le ai la dispoziție, toate aceste porniri ? De ce nu ataci frontal ? Spune-mi ce te-ai face dacă ai fi liber-profesionist, deci în afara unui colectiv dispus ierarhic și ți-ai aduce materialele de pe unde s-ar nimeri, știind că de publicarea lor depinde însăși existența dumitale ? Ai scrie ce se cere, cum se cere, te-ai lupta să fii mai bun decît alt liber-profesionist, care te concură, te-ai lupta să faci față nu numai evenimentelor pe care le vezi, dar și tuturor acelora care se apără de curiozitatea dumitale „periculoasă... (...) De ce, oare, în clipa cînd ești „angajat", de fapt, cu un salariu fix, și nu de lepădat, și ți se cere, în schimb, să arăți prin scrisul dumitale realitatea, să lupți pentru adevăr, cînd ai posibilitatea să duci o viață de om normal, care-și poate întemeia o familie, care se poate gîndi la o mașină, la un apartament civilizat, care are concediu, poftim... de ce, zic, cînd le ai pe toate acestea nu te mai interesează atîta ceea ce scrii și începi să te simți un simplu funcționar care, de la opt la patru, face ce face și-și așteaptă ziua de salariu, cu ochii pe structura ierarhică, oftînd și jelindu-se că așa nu se mai poate, că la nivelul pregătirii lui și a talentului său ar putea oricînd să aibă, la București sau în alt oraș mare, faima lui Cocea sau Brunea Fox ?..." Poate că, uneori, divagațiile secătuiesc epicul, eseurile intercalate sînt accentuat explicative, dar Paul Eugen Banciu rămîne un prozator apt de o puternică viziune simbolică a realității.

Alexandru Ruja

H. Belicincu : „Fruntașe"

Pe fundalul șantierului

Cu excepția cîtorva prozatori care caută noi perspective de înțelegere a fenomenelor istorice și care au în mod special înzestrare pentru dimensiunea socială, majoritatea autorilor tineri de proză urmăresc în cărțile lor destine individuale, inseriabile în tipologiile destul de bine constituite și cu un oarecare grad de generalitate.

În literatura epocii interbelice personajul tînăr — care era, de altfel, și personajul principal — avea, în linii mari, două direcții de evoluție, care duceau spre starea de parvenire sau spre declasare.

Sînt foarte rare, în literatura română, cazurile personajelor tinere nepreblematice și pe deplin fericite. De fapt ,singurul personaj de acest fel este Jim, în „Cartea nunții", romanul lui G. Călinescu. Acestuia i s-ar putea adăuga Lucu Sillon, personajul în final totuși nefericit din romanul tîrziu al lui Ion Vinea, „Lunatecii", carte ce aparține prin spirit (deși este ulterioară) încă epocii interbelice.

În epoca de după război, personajul tînăr devine un model de virtuți eroice, de conștiință acordată cu imperativele noilor vremuri, de implicare în social, de dăruire. Caracterul de model devenind precumpănitor, dispare în schimb caracterul dilematic. Acesta va redobîndi terenul pierdut în scrierile de maturitate ale lui Marin Preda, în scrierile mai tîrzii ale lui Zaharia Stancu, în cărțile afirmării la Fănuș Neagu, D. R. Popescu, Ion Lăncrănjan.

După 1970, caracterul contradictoriu, dilematic, drama subiectivă a personajului tînăr marcat de trecutul apropiat manifestă o recrudescență. Era firesc să se producă unele fenomene de sinteză între optimismul romantic al epocii imediat următoare revoluției, între maturizarea conștiințelor din epoca de după 1960, între noile experiențe ale subiectivității și complexelor psihologice de după 1970, între elanurile optimiste, momentele de scepticism, etapele de interogație, fazele de retrospectivă, modelele, tehnicile și tendințele cele mai diverse.

Unul dintre autorii care ilustrează acest fenomen este Titus Suciu, prozator la care optimismul se echilibrează, nefiind nici artificial festiv, nici necondiționat, nici idilic. Complicațiile psihologice, care fuseseră împinse, în epoca interbelică, prin Anton Holban, la ultimele posibilități, și fuseseră reluate, din altă perspectivă, prin anii '70, se simplifică din nou, dar nu se mai schematizează.

În romanul „Ceața" (1984) al lui Titus Suciu, evenimentele conciliază problemele sentimentale cu modelul pozitiv al muncii de construcție, într-o imagine ce cuprinde și armonii, și contradicții, într-un optimism moderat și într-o complexitate măsurată.

„Ceața" este romanul unui moment de criză în viața și căsnicia unei tinere perechi și în cariera de inginer al lui Octavian Modrea. Acesta este atît de concentrat în viața de șantier, atît de preocupat de răspunderile sale, încît este pe punctul de a-și rata viața sentimentală. Soția sa, Emilia, traversează și ea o „ceață", o experiență însă cu totul în limitele moralei, legătura ei cu Dan Siretea avînd mai ales aspectul unei relații de prietenie, în care bărbatul se confesează, vorbind femeii despre iubirile sale anterioare, una ratată, cealaltă tragică.

La rîndul său, Octavian este pe punctul de a reface o iubire din tinerețe, pentru Iuna, iubire ce în final rămîne ideală. Cuplul se reface, mai lucid, printr-o experiență ce are în final un rol de liant în pofida momentului critic. Este o poveste de dragoste cu variante, intersectată de alte povești de dragoste trecute, avînd ca fundal un șantier, încercări de șantaj, dificultăți tehnice și altele asemenea.

Romanul reprezintă destul de exact proporția dintre muncă, dragoste, răspundere, maturizare, ce se regăsește în mai multe cărți ale acestui moment literar care preia, într-un climat specific, sugestii, procedee, teme și tipologii din literatura anterioară, și le organizează în acord cu propriile sale imperative și afinități.

Sultana Craia

Setea de autentic

Un prozator mult mai profund și mai ambițios decît lăsau să se întrevadă „antecedentele" sale într-ale comicului, se dezvăluie a fi la prima sa carte de proze scurte, medii și lungi, **Caravana cinematografică,** volum de mare virtuozitate scriitoricească, Ioan Groșan, unul dintre cei cîțiva reprezentanți de frunte ai tinerei generații ce par a împărtăși opinia lui Saintsbury asupra relației tradiție-inovație : „Vechiul fără nou este o piedică, noul fără vechi este o prostie extremă și iremediabilă." Talentul lui dublat, pe de-o parte, de lunga ucenicie atît la clasici cît și la modernii unui anume gen de realism satiric, cînd jovial, cînd sarcastic, fie într-o inedită filiație autohtonă (Creangă, Caragiale, Mazilu, Breban) fie prin „filiera rusă" (Gogol, Cehov, Ilf și Petrov) ; iar pe alta de admirația pentru literatura parabolică (Bulgakov, Camus, Borges, Bălăiță) ca și pentru noile teorii ale intertextualității au făcut ca, la debutul său, Ioan Groșan să întrunească pe bună dreptate sufragiile unanime ale criticii de întîmpinare, indiferent de orientările acesteia — naratologică, simbolică, impresionistă, textualistă etc. — unanimitate probînd deschiderea prozei sale către polivalența semantică, ingeniozitatea construcției epice la diferite nivele de semnificație structurală și, nu în ultimul rînd, prezența unui grad de ambiguitate prielnic valorii operei literare. Critica a semnalat de altfel cu pertinență calitățile indiscutabile ale scrisului acestui tînăr prozator pe cît de înzestrat, pe atît de interesant : acuitatea și aciditatea observației, umorul suculent, acuratețea stilistică, capacitatea savuroasă a parodierii stereotipiilor de limbaj, percepția exactă a realului, pătrunderea psihologică, seriozitatea simțului comic. Mai puțin remarcată în **Caravana cinematografică** a fost „hiperluciditatea" care prezidează sever această strălucitoare demonstrație de artă și meșteșug scriitoricesc, arareori tulburată de vreun demon al burlescului scăpat de sub controlul riguros exercitat de inteligența creatoare a autorului asupra talentului său nativ. Există aici o știință a efectului literar ieșită din comun, o „ars combinatoria" a textului, unde nimic nu e întîmplător, demnă de admirat — și totuși nu pot să nu regret absența din volum a comicului pur căci bănui talentul lui Groșan în stare să producă în proză mari descărcări de umor de veselă sorginte populară și de sănătoase hohote de rîs rabelaisian, cum n-au mai răsunat cam de mult în literatura tinerilor noștri autori.

Vervei sale spontane și libertății comicului, autorul le-a preferat însă disciplina și coerența unei idei „dedalice" : **Caravana cinematografică** nu e o culegere întîmplătoare de proze de sine stătătoare oricît de „antologice" ar fi acestea, ci o construcție savantă unde substanța solidă a excelentei proze realiste urmează arhitectura secretă a parabolei. Cheia labirintului se află în visul scriitorului din **Insula,** rafinată scriere parabolică în gustul lui Borges : cele două personaje între care se desfășoară jocul cu cuvintele, povestitorul și fidelul său auditoriu, rătăcesc pe o insulă pustie printre cărțile și ruinele unei stranii biblioteci părăsite, într-o atmosferă crepusculară, amintind vag de cea a „zonei" **Călăuzei** lui Tarkovski, și nu pot comunica între ele decît prin frazele pe care le găsesc în paginile volumelor abandonate. Sub nisipul plajei ele descoperă întîmplător o suprafață tare care se doveedește a fi o imensă carte al cărei început, citit după eforturi febrile, coincide cu începutul însuși al prozei în care ne aflăm : „Sigur, tu înțelegi, ar trebui acum să-ncerc să scriu altceva, o nuvelă morocănoasă, o povestire șoptită, dramatică sau în orice caz o schiță pitică și parșivă, în fond cred că mă pricep în suficientă măsură să inventez". Revelația alter-ego-ului autorului coincide cu singurele vorbe rostite fără medierea livrescului : „Apoi, gîndindu-mă că nicăieri n-o să găsesc scrise cuvintele acestea, am spus : Draga mea, stăm pe o carte. Asta e". Nu numai că stau pe ea, dar sînt și „prizonierii" ei, ai acelei forme mentale determinate de tipar în lunga perioadă istorică dintre Renaștere și epoca modernă a filmului și televiziunii, perioadă pe care McLuhan a denumit-o într-o celebră carte, (cartea, da) „Galaxia Gutenberg". Pe fondul amplei analize sociologice, datorate lui McLuhan, a condiționărilor omului modern prin cuvînt tipărit, parabola **Caravanei cinematografice,** se revendică din „revolta" tinerei generații '80 împotriva „utopiei literaturii" instituite de imaginația aurorală a generației '60, acea splendidă iluzie a vieții, văzută prin convenția literară, care nu mai satisface pe tînărul scriitor al sfîrșitului de mileniu, însetat de autentic și dornic să lasă din ea, dar condamnat să nu o poată face decît printr-o altă convenție, care, fie ea oricît de nouă, e fatal limitată mereu de „insula" literaturii. Contrastul între utopia literaturii și realitatea lucrurilor funcționează în cartea lui Groșan la toate nivelele textelor, în slujba lui fiind pus întreg talentul de excepție al tînărului autor. Elocvent pentru această confruntare de subtext între artele poetice a două generații îmi pare un alt pasaj din **Insula,** o confesiune în care scriitorul își justifică ezitarea înaintea scrierii cuvintelor, deși totul e perfect pregătit din punctul de vedere al „ritualului" tradițional al creației — hîrtie, stilou, ba chiar și subiectul prozei sale despre o caravană cinematografică fixată în memoria copilăriei. Inhibiția nu vizează atît trecerea din oralitate în irevocabilul scrisului, ci are motivația mai adîncă a temerii de eroarea care ar putea deveni „un fel de probă involuntară a juvenilei nerăbdări scriitoricești decisă să-și înregistreze, chiar handicapată, experiențele ; micile sale experiențe în spatele cărora cu puțină bunăvoință este probabil să se poată dibui lucruri remarcabile din care se pot scoate oricînd cîteva pagini corecte, curgătoare. „Ce frumos ți-aș înșira, de pildă, toată suita de mătuși bătrîne pe care le-am avut la țară și pe care le-am urmărit cu aviditate cum mor treptat, încercînd să fac din ele, pe vremea cînd mai trăiau, niște personaje memorabile, înspăimîntate de moarte, clătinate în toate credințele și certitudinile lor. dar care, spre deziluzia mea, s-au străduit — și-au reușit — să sfîrșească cît mai discret, mai șters cu putință, ca și cum s-ar fi rușinat că faptul morții lor producea totuși în familie o oarecare agitație". Deziluzie ce, dincolo de ironie, trădează criza maturizării unei noi generații literare care-și caută cu febrilitate căile proprii de exprimare a unei alte „forma mens" decît cea a prestigioșilor lor predecesori, pentru care utopia literaturii își păstrase întreg sensul pozitiv, ascensional.

Revenind la faimosul început (și sfîrșit) al prozei ce formează cheia de boltă a cărții și comparîndu-l cu construcția acesteia avem surpriza de a constata că, într-adevăr, volumul mai cuprinde o „schiță pitică și parșivă", intitulată **O dimineață minunată pentru proza scurtă,** o povestire **(Caravana cinematografică)** și o „nuvelă morocănoasă", **Marea amărăciune,** toate compuse într-un impecabil registru realist, care conferă abstracțiunii parabolei centrale materialitatea vie a întîmplărilor petrecute aievea, iar lui Ioan Groșan, dreptul de a trece cu succes examenul de „ucenic prozator" pentru a intra fără complexe în breasla „meșterilor scriitori".

Alexandru Condeescu

alexandru căprariu

Așteptînd

Singele scandind aceeași zilnică neliniște
privirile pipăind flămînde contururi lucrurilor
nedomolita sete a sufletului
de a nu se pierde în iarba nimicurilor
speranța de a trăi firesc bucuriile simple
și mereu rostirea temătoare a cuvintelor
cu spaima de a nu răni tainele lumii
și totuși de-un timp prea multe întrebări
adunîndu-se ca muștele la dulcele miercii
înțelepciune deplină e ceasul de noapte
cînd singur vorbești cu propria-ți inimă
iar timpul cu meștere mîini rotunjește
conturul secundei în care vin zorii
despărțindu-ți ființa de umbra-ți sortită.

Miraj

Zboară de-un timp sub propriu-i destin,
miracol fragil, pescărușul —
și pasăre nu-i, ci doar un suspin
ocolind coborîșul, urcușul.

E svelt. Și puternic visează că-i încă.
Dar totul se poate să fie părere
de cînd în aripă alice nătîngă,
lovindu-l, l-a smuls dintr-un cer de mistere.

Hipnotic sînt ochii-i sorbiți de o țintă
ce vag o mai vede și, totuși, el zboară —
pătrunde în vîrsta ursită să-l mintă,
trufaș, cum urcase în zări prima oară.

E liber, în zborul acesta ciudat,
să-și caute Steaua Polară dorită.
Dar setea de zboruri din el s-a surpat.
Țîșnirea sa mîndră-i cădere-n ispită.

Imperiul mării respiră domol,
fringindu-se-n mii de oglinzi ne-ntrerupt.
El crede că zboară-n al zărilor gol,
dar zboru-i de golul de sine e supt.

Pierdut pentru cerul înalt din afară,
uimit, pescărușul nu poate ști cum
orgoliul urcării se schimbă-n ocară
și soarta-i regală-n fantasmă de scrum.

Vast cerul și marea perfid se confundă.
Cu zborul dintîi pescărușu-i proscris
să-și fringă ființa-ntre stea și-ntre undă :
mirajul chemării-n chemare-i închis.

Pe scurt

Fiecare zi
cu alte fapte
numai cuvintele sînt aceleași
iar inima poetului
neostenit le șlefuiește
un
cuvînt
o
lacrimă
un
cuvînt
o
lacrimă

surîsul vieții
același

Biografie

Necesitatea invulnerabilei libertăți
de a spune întunericului
că nu-i
lumină.
Dreptul
de a-i spune cîrtiței că
vulturul
nu poate zbura prin
canale subterane.
Blestemul sfînt
de a săruta stelele
cu fruntea,
cînd sărutul pașilor tăi
preschimbă saharele
în grădini roditoare.
Aceasta este scurta biografie
a Poetului
rostită la logodna lui
cu timpii.
Dar chiar și astfel
am folosit
prea multe cuvinte.
Vorba osindește.
Mintuește visul.

Romanță de Septembrie

Tu din iubirea mea crescuși.
Ești trestia care se-nclină
cînd zbor pieziș de pescăruș
îți fură, trecător, lumină.

Te-am izbăvit fără să-ți cer
jertfire spre răscumpărare,
cînd luna suplul ei hanger
și-l îndrepta spre Ursa Mare.

Cuvintele rostite-atunci,
ca-ntr-un descînt, păreau versete
de spus la genele-ți prelungi,
ori buzelor de patimi bete.

Era și-un plop țîșnit din mal
și-o stea pe lac, meduză vie,
și-n toate-un ritual astral
de voluptuoasă alchimie.

Acuma taina s-a pierdut
cu frunzele care coboară.
Pe drept, ce-i lut s-a-ntors în lut.
În inimă se face seară.

3

Lasă cifra 3 să se împartă
în puteri atîtea cîte-nsumă.
Taină doarme-n ea și-n vis și-n artă.
Cifra 3 e o sămînță-n humă.

Lasă cifra 3 să se desfete
după ritualuri singulare :
ea cuprinde-n sine un erete,
un leu aprig și-o suavă floare.

Lasă cifra 3 din zar să cadă
lîngă zar ce scrie cifra șase —
și-ai să simți cum pe tăiș de spadă
viața curge-n falduri de mătase.

Speră ne-ntrerupt în cifra 3.
În triunghiul ei, neviolată,
sfera își găsește un temei.
Lumea-n cifra 3 încape toată.

Martoră la moarte și geneze,
dublu arc în pură încordare,
celor blestemați ca să viseze
cifra 3 le este ursitoare.

Teatru

Trăim
piesa vieții după o
măsură proprie.
Trăim
ciudată piesă
jucînd roluri mari sau mici.
Unii

Gh. Iliescu Călinești : „Semne pentru pace"

sînt brazi
alții
furnici.
Piesa se strică numai atunci
cînd unii spun replici
prea lungi —
din cauza ciudatului actor
intrat în spectacol
prin cușca suflerului.

Cerbul

I-am prins făptura suplă în cătare
Dar cerbul își urmează-n ritm egal,
augustul pas, prin ierbi unduitoare.
Să trag, ori nu ? Trist soare de opal,

prin rămurișul sec, perfid prelinge,
atîta cît să nu dau greș, lumină.
Nu simte cerbul nici o spaimă-n sînge ?
Mister sculptat în lene levantină,

bănuitor, își saltă fruntea-n vînt
mlădiul cerb. Și totuși teama-l mușcă,
trădat fiind de clipa-n care sînt
același trup cu moartea-nchisă-n pușcă.

Acum, cînd trag, e doar părere oare
ciudatul gînd, ce mi-aș ursi să mintă,
citit în ochii-i, sumbră întrebare :
„La țeava armei cui sînt și eu țintă ?"

Matilda Ulmu : „Romantică"

CARPE DIEM !

mariana brăescu

Până în 1959 Nicolaie Mocanu fusese un om, după 1959 — alt om. 1959 nu era un an istoric decît în biografia lui Nicolaie Mocanu. Divorțase și se reinsurase în aceeași vară și evenimentele făcuseră din Nicolaie Mocanu ceea ce nimeni, nici măcar el n-ar fi crezut vreodată.

Elevii săi de dinainte de revoluție vorbeau despre un profesor veșnic încruntat, birfitor ca o babă rămasă nemăritată, acru ca un castravete în oțet și uscat la suflet ca o prescure. Principala sa activitate era mai puțin didactică și mai mult polițienească. Punea atîta pasiune în aflarea fumătorilor clandestini, atîta inventivitate în confiscarea bilețelelor de amor trimise cu prăștia în timpul orelor sau strecurate timid, în buzunarele paltoanelor aflate în cuier, găsea atîta energie să umble după elevii care se plimbau în parcuri, intrau în cofetării sau luau bilete la cinema, inventa atîtea ocazii de-a verifica dacă nu cumva întîlnirile, ceaiurile, orele de plimbare și filmele de dragoste ștersesră din capul elevilor ablativul verbelor sau dacă, din aceleași cauze, elevii nu pierduseră pe drum vreun vers din Eneida sau dacă în corul general vreunul rătăcea accentele, bîlbîindu-se între iambi și trohei.

Exigența lui Nicolaie Mocanu nu era altceva decît confuzie ; el încurca scopul cu mijloacele. Scopul său era unul : să elimine din viață și mai ales din școală orice semn din partea dușmanului căruia îi declarase o luptă pe viață și pe moarte : dragostea.

Ca să alunge dragostea dintr-un liceu cu elevi între șaisprezece și optsprezece ani, Nicolaie Mocanu avea tot atîta spor ca și cum și-ar fi propus să separe regina nopții de parfumul ei.

Era dovedit că în preajma lui Nicolaie Mocanu sentimentele tandre se stingeau singure, ofileau pînă și nostalgiile. Fără el, adolescenții timizi deveneau îndrăzneți, adolescentele nehotărîte se hotărau, teii se înmiresmau și mai tare, iar mătăsea nopților foșnea în suspine.

Îmbătați de iubire, doi cîte doi, de mînă, liceeni care abia se stînu pășeau ca în vis prin oraș, treceau pe la porțile lor și nu le recunoșteau, fetele se făceau mai frumoase și băieții mai bărbați și, în cinstea lor, înfloreau, pentru o noapte, salcîmii.

Dimineața, figura uscată, cu pomeții ascuțiți, privirea stinsă și fără culoare a profesorului alunga basmul din această lume. În cărțile de latină dragostea era izgonită, rezistau doar războiul și eroii, elevele deveneau iar nehotărîte, băieții se intimidau și iar se simțeau copii, și o tristețe mai grea decît **Tristele** lui Ovidiu îl exila la un Pont auster.

Nicolaie Mocanu era, pe viață, avocatul acuzării în dragostea latinilor. Sub degetul său acuzator cădeau legiuni întregi de amoruri celebre, regești și împărătești, publice și literare. După ce ieșea din clasă însă, de fiecare dată, se întîmpla la fel : zeițele exilate, preotesele sacre și cele civile ale amorului își scuturau vesele cenușa din plete, harfele porneau să suspine insinuant și nimfele amețeau în sunetele de aur ale flautelor, poeții îi lăsau brusc pe războinici sub zidurile vreunei cetăți asediate și se repezeau la picioarele iubitelor, ridicau în slăvi sinii lor mai albi ca porumbeii, gîtul lung și subțire de lebădă tulburată și oftatul mai greu decît păcatul.

În liceu fetele iar se făceau frumoase, băieții chiar erau bărbați și noaptea toată — o mătăsă mai tulburătoare decît un glas de flaut.

★

Și dintr-odată, vara, cînd elevii se aflau încă în vacanță, iar absolvenții plecați să-și încerce norocul la facultăți, se întîmplă o minune mai mare decît la romani și la zei deopotrivă : Nicolaie Mocanu se îndrăgosti.

Nimeni n-avea să știe vreodată cum se petrecuse nesperatul eveniment. Poate că într-o noapte Nicolaie Mocanu să-și fi pierdut puterea de-a alunga dragostea din preajma lui și, poate, intrînd întîmplător în noaptea otrăvită dulce, ca de regina nopții, Nicolaie Mocanu se lăsă ispitit să tragă în piept parfumul acela necunoscut și îmbătător și astfel să fi căzut fulgerat ! Cine știe !

Cert este că în toamnă, cînd școala îi adună pe adolescenți laolaltă, ca să-i învețe, dar mai ales să le ia mințile cu apropierea aceea zilnică în care băieții și fetele stau înghețați în disciplină solemni ca niște statui în uniforme, iar gîndurile lor zboară mai libere și mai colorate ca fluturii, pe poarta școlii avea să intre un bărbat străin. Nu avea să-l recunoască nimeni, elevi sau profesori, în nici un fel, în ciuda faptului că bărbatul jovial și strălucitor insista în mod ciudat că se numește Nicolaie Mocanu și că preda la acest liceu latina de 24 de ani neîntrerupt. Exclus. Semăna atît de puțin cu ceea ce știau profesorii și elevii despre Nicolaie Mocanu, încît nu numai că nu puteau admite că era chiar el, dar nu puteau lua în studiu nici măcar ipoteza că era vreun nepot al acestuia.

În primul rînd Nicolaie Mocanu al lor era un om bătrîn ; acesta era tînăr. Cel vechi era încruntat ca o babă nemăritată și acru ca un castravete în oțet, cel nou avea un smile americănesc studiat la Hollywood și o prestanță de tenisman aspirînd la Cupa Davis. Cel vechi se îmbrăcase o viață cu un costum de culoarea bancnotelor de douăzeci și cinci de lei uzate, purta o cravată subțire ca un șiret de pantofi, de aceeași vîrstă și de aceeași culoare cu hainele, cel nou era îmbrăcat în alb, după ultimul Vogue.

Neavînd încotro, elevii și profesorii deopotrivă trebuiră să accepte în pofida evidenței, versiunea profesorului de latină : că e una și aceeași persoană cu acela care predase latina 24 de ani încheiați în liceu.

Elevi și eleve căzură în extaz încă de la prima oră de curs. Cei de la clasele mici, care nici nu aveau încă latina în program, fugeau de la orele lor, și înghesuindu-se în ultimele bănci goale sau rezemînd pereții, ascultau, vrăjiți, poezia latină, de la eroismele din Virgiliu pînă la soaptele tînguitoare sau atotcunoscătoare din opera poetului exilat la Pont mai puțin din pricini politice, cît din motive de Ars amandi. Carpe Diem, îi învață Nicolaie Mocanu, devenit horațian peste noapte.

Zei și zeițe, hetaire și războinici, efebi și sclave, împărați și eroi, nimfe și poeți erau chemați la orele de Ars amandi predate în loc de latină elevilor.

Limba latină ieșise de mult din marginile orarului școlar și se revărsa pe teritoriile altor obiecte. Profesorul de biologie nu se mai descurca ușor, pădurea nu mai avea frunze, silva conținea foliae, boul era iremediabil bovis și peștii înotau în aqua marina. Profesorul de matematică avea să declare în curînd că nu se pot ține orele fără traducător, întrucît de la Pitagora și Euclid teoremele erau recitate de elevi în limba caesarilor.

Sesizați și de părinți, pe de altă parte, o armată de inspectori descinse în școală, dar la profesorul de latină inspectorii reușiră să ajungă cu mare greutate. Șirul lung al iubitorilor de iambi și trohei începea în stradă, continua în curtea școlii, urca strîns treptele, invada culoarele, pătrundea pe ușa clasei dată de perete și ticsea, pînă la refuz, ce rămăsese loc gol acolo. Cînd, în sfîrșit, inspectorii ajunseră în clasă, Nicolaie Mocanu le ieși înainte cu un smile de tenisman cîștigător al tuturor cupelor, europene ori americane, și îi îmbrățișă de bun venit :

— Carpe diem !

alexandru ghitera

Terțină

Popor român, prin neguri de istorii
Tu ți-ai croit, pe veci o cale dreaptă,
Dureri adînci ai prefăcut victorii.

Urcînd solemn pe treaptă după treaptă
Ai cucerit a ta neatîrnare
Și suveran, ai fost în gînd și faptă.

Ai tot vegheat lungi veacuri la hotare,
Arai pe cîmp și viei ai pus coarde,
Puterea ta prin tine a fost mare.

Nu te-au supus acele multe hoarde
Ce au trecut, ca norii pe sub lună
Și-au răspîndit fiorii reci de moarte.

Stăpîn și brav, în vatra ta străbună
O stîncă-ai fost, cu fața către soare
Sclaviei tu, niciînd n-ai pus cunună ;

Eroii tăi murit-au în picioare,
Stejari au fost, din „codrii de aramă"
Cu rădăcini adînci, nemuritoare.

Acestor fii, cu chipurile-n ramă
Le-aducem azi, prinos de mulțumire,
Ca ei vom fi, de Patria ne cheamă.

Popor român, izbindu porți în fire !

Tăcerea

Școlarul învață și scrie,
Privește-n tavan și repetă,
În jur îl cuprinde, discretă
Tăcerea torcînd armonie.

Poetul gîndește-n dactile
Imagini și vise combină,
În jur îl cuprinde divină
Tăcerea din nopți și din zile.

Savantul trasează o lege
Natura noi taine-i relevă,
În jur îl cuprinde cu sevă
Tăcerea, soție de rege.

Numai pe mine mă doare
Tăcerea ce e între noi :
Sub aripa liniștii moi
Simt dragostea noastră cum moare.

Eminescu și Țara

E undeva o țară, mai mîndră decît toate,
Frumoasă ca-n poveste, bogată ca în vis,
Aceasta este țara ce veșnic te socoate
„Poetul nepereche" din cîți aici au scris.

Frumoasă ca-n poveste, bogată ca în vis
S-ascunde luna-n nouri, la fel de gînditoare
Ca-n cele vremi apuse, cînd scos-ai din abis
Poemele iubirii, etern nemuritoare.

S-ascunde luna-n nouri, la fel de gînditoare,
Mirată încă foarte, de vraja ce i-ai dat,
Hyperion, stăpîne, ai dus-o către soare
Iar noi, gîndind la tine, spre dînsa am zburat.

Mirată încă foarte, de vraja ce i-ai dat
Te vrea mereu ferice, strălucitor și teafăr
Privește-mă o clipă, cu sufletul curat
Și dincolo de moarte, de moarte eu te apăr.

Te vrea mereu ferice, strălucitor și teafăr
„Dulcea-ți Românie", iubind-o peste poate,
S-o priveghezi de-a pururi, mereu săi fii
Luceafăr,
Pe cerul ei albastru, al păcii steag tu scoate!

E undeva o țară, mai mîndră decît toate...

Sabinei

În zori de zi, și-n prag de seară
Vreau părul lung să ți-l mingii
Și dragostea cea de întîi
S-o depănăm, a cîta oară ? !

Tu mîna dă-mi-o să ți-o string
La pieptul meu te-așează iar
Și-ascultă cîntecul bizar
Al ochilor mei, care plîng.

E-atîta fericire-n doi
Dar nime-n lume n-o să știe
Că cea mai sfîntă bucurie
Am trăit-o noi.

De fuga anilor n-ai teamă,
Nici de ne-ntoarcem în mormînt
Căci din toate, veșnici sînt,
Copiii noștri, mamă.

teatru

Inepuizabila tinerețe

La ora tinereții, a simbolurilor primăverii, cei mai tînări eroi ai tinerei Gale naționale de teatru, la Brăila (prima ediție, 1—8 martie '87) au prins viață pe scena somptuosului Teatru „Maria Filotti", vorbindu-ne despre limitele vieții și situațiile ei limită, de frumusețe morală și spirituală, despre forța speranței și a credinței în oameni, în tine însuți.

De la Irina Luminiței Botta (din **Matca** lui M. Sorescu, Teatrul „Bacovia" — Bacău) la Irina Oanei Ștefănescu (Studioul de teatru al I.A.T.C.), se constată diferențe de interpretare, în funcție de viziunea regizorală, de personalitatea fiecărei actrițe. În montarea lui Kincses Elemer (Bacău) se accentuează concretul morții, în dauna substratului filosofic. Dacă Stelian Preda (Moșul) ar fi mizat pe registrul gravității, spectacolul ar fi cîștigat în robustețea comicului tragic, care, în versiunea I.A.T.C., i-a izbutit lui Constantin Cotimanis. Montarea Monei Chirilă (I.A.T.C.) accentuează concretul nașterii, conducînd interpreta la o exprimare naturalistă.

Prima versiune realizează într-un crescendo dramatic, un plan vizual și psihologic, coeziunea dintre două forțe contradictorii : a eroinei care dă viață, a celui care pleacă din viață. În momentul de tensiune maximă, cînd durerile facerii se interferează scrîșnetului morții, mîinile celor două ființe caută febrile, se apropie, se string. Unul se sprijină pe celălalt, în construirea și fortificarea speranței, așa cum viața se va sprijini pe umărul morții. Irina, ca și Titu (Dinu Apetrei), ca și Silvica (Firuța Vădeanu) sînt, în premisa piesei, eroi ai inundațiilor din 1970 care, la nivelul metaforei din **Matca**, devin personajele arhetipale ale unei dramatice încleștări. Dacă ceilalți eroi se sting, devin, ca victime ale apei, sacrificați-sanctificați, Irina este simbolul devenirii, al continuității, triumful omului asupra stihiilor naturii. În jocul introvertit al Luminiței Botta, Irina ține mai puțin seamă de cum arată, cît de ce simte și gîndește (ca și logodnicul întruchipat de Dinu Apetrei care se stinge, trecînd în nemișcare, alunecînd în întuneric, fără strigăt, fără zvîrcolire). Jocul Oanei Ștefănescu este extravertit, Irina ei fiind cînd frumoasă ca o madonă, cînd afurisită ca o harpie, cînd agresiv-penibilă, cînd aspră ca un bărbat. Logodnicul lui Marian Rilea este exprimat preponderent în graiul plasticii corporale : torsul se luptă, viermuiește, chinuit de spaimele morții, lăsînd expresia feței și a vocii în inferioritate.

În spectacolul T.V., „Ochii care nu se văd..." (vizionat în cadrul galei de video), condus de Dan Necșulea (premiul de regie, Praga 1986), Irina Marianei Buruiană, (premiul de interpretare feminină, Praga 1986) este eroina zilelor noastre, tînăra evoluată și sensibilă care intuiește drama mamei, încercînd să-i deslușească tainele. Ea poate fi, la scară redusă, urmașa spirituală a Irinei lui Sorescu. Irina lui Constantin Banu trăiește experiența maturizării prin tragedia mamei. Copilul salvat, la Sorescu, devine, aici, copilul salvator, care, ajuns la conștiința „împărțirii gîndurilor", vrea să-și ajute mama și frații, apărîndu-le cinstea, echilibrul. Eleva, îngrijorător de matură, este pe cît de discretă, pe atît de înzestrată cu spirit de observație.

Jocul discret, compus din nuanțe fine, evidențiate de forța prim-planului, ne revelează în Mariana Buruiană o actriță plurivalentă, înzestrată cu simț artistic, nu doar pentru mijloacele de exprimare ale teatrului, cît și pentru cele ale filmului.

Eroi tineri, actori tineri, organizatori fervenți dau măsura inepuizabilei tinereți a mereu acelorași idealuri pentru frumos ale umanității.

Nicoleta Gherghel

Întemeieri

Urmare din pag. I

zisă a literaturii, „lecturi fidele" și „lecturi infidele" și este excesivă susținerea acelei libertăți depline pe care, în literatură și în teatru, s-ar zice că o are „exegetul". **Spectacolul înțeles ca exegeză** e, ca și exegeza literaturii, un act de cunoaștere întemeiat pe o metodă și puterea metodei se încearcă nu atît prin coherența indeterminată față de forma literară primară, ci mai degrabă prin creația de structuri noi, adecvate unui text fără de care teatrul nu ar mai fi nimic; chiar și spectacolul de pantomină pornește de la o eboșă de text, dacă nu chiar de la „text" în toată puterea cuvîntului. Ca și exegetul, regizorul e liber atîta vreme cît înțelege că e în chip inevitabil mărginit de necesitatea unei structuri logice care e creația literară originară. Sigur este că aceste determinări, aparținătoare de o formă comună de cunoaștere, nu trebuie înțelese în chip absolut căci altfel ar însemna a gîndi mecanicist niște procese de creație cu trăsături, totuși, specifice în esența lor. Fiind „lectură", spectacolul este exegeză și regizorul întreprinde, ca și exegetul literar, o arheologie a semnificațiilor însă mijloacele de comunicare sînt diferite în chip structural și condiționate de un număr indeterminat de factori generatori de hazard. Cîtă vreme spectacolul e un fenomen irepetabil, rezultă că el este o lectură reinnoită ori de cîte ori există reprezentație ; caracteristica lui cea mai de seamă e aceea că se exercită — printr-o exegeză — pe o materie vie. Mai mult decît analiza propriu-zisă a literaturii, teatrul convoacă text, exegeză, actori, lumină, adică „mediu" în accepțiunea cea mai largă a cuvîntului.

Sînt încîntat cînd vizionez „Emigranții" lui Mrozek, cu Ștefan Iordache, și cînd urmăresc pe Mitica Popescu în „Niște țărani" însă, totodată, nu pot să nu fiu impresionat văzînd, la Brăila, un Panait Istrati ardent, cu un chip emaciat și febril, întruchipat de George Țoropoc. Nutresc certitudinea că avem în George Constantin un actor extraordinar, unul dintre cei mai impunători, sub aspect valoric, pe care i-a dat teatrul românesc însă nu pot să fac abstracție de prezența, la Craiova, a lui Petre Gheorghiu-Dolj, pe care l-am admirat, între altele, în Ioniță Caloian (în „Greul pămîntului", de V. Anania) ; ambele sînt valori, hotărît lucru, europene. Oriunde există vocație și un mediu favorabil spre o exprimare naturală, apar valori, ajutate, bineînțeles și de materia chemată să întruchipeze un talent căci a lăsa valorile actoricești să vorbească depinde și de proporția valorilor dramaturgice promovate fără dificultăți. Un repertoriu mediocru nu confirmă nici puterea națională de creație literară și împiedică și pe actor să se definească în chip ideal.

Aceste reflecții izvorăsc dintr-o conversație pe care, nu demult, am avut-o cu admirabilul regizor și actor care e Constantin Codrescu, o personalitate care a făcut, cum se zice, epocă și a cărui lucrare estetică e durabilă și va rămîne. El a introdus în lumea actorului român melancolia cehoviană și reflecția existențialistă, acea tristețe patetică și demnă care face emoția să capete noblețe și să năvălească pe un canal inefabil ; a creat actori și a făcut, cum se zice de obicei, „școală" ; a înaintat în regia spectacolului, pe o cale a fidelității de esență și nu de aparență. Acum, el este chemat să conducă secția română a teatrului din Sfîntu-Gheorghe, înființată recent, și dacă mîine-poimîine vom avea acolo o instituție de cultură în toată puterea cuvîntului vom zice că o piatră de temelie a pus și Constantin Codrescu. Iată, așadar, un teatru nou care poate fi, deopotrivă un teatru tînăr, o experiență de creație asemănătoare aceleia care, acum cincisprezece ani, se configurase la Piatra Neamț și putem zice și noi că astfel de inițiative indică o șansă a tinereții, exprimînd năzuința de a face din geografia culturii românești — o geografie a valorilor adevărate.

65 DE ANI DE LA FĂURIREA U.T.C.

30 DE ANI DE LA CREAREA U.A.S.C.R.

TREPTE ALE DEVENIRII REVOLUTIONARE

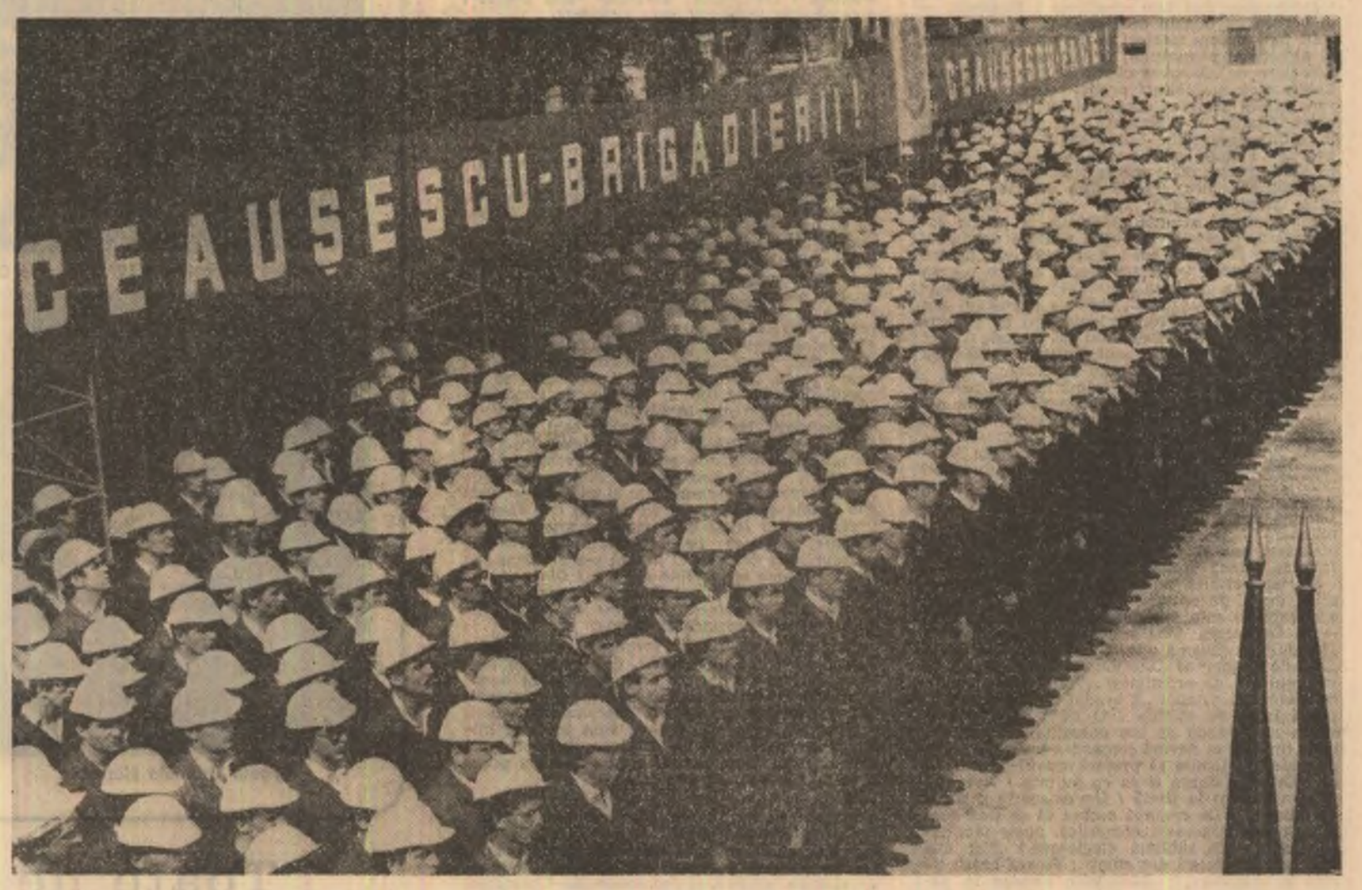

Tinerii ! — ca o nedezmințită și neclătinată credință întru frumusețea dintotdeauna a frumuseții Vieții. Tinerii ! — întruchiparea vîrstelor menite să dea sens lumii și certitudini dintre cele mai tulburătoare. Ei sînt visul și reazimul părinților, împlinirea robustă și clară a năzuinței spre zorii de mîine, ei, ca o benefică ipostază a speranței imaginează contururi necercetate, neatinse încă de truda și intuiția generațiilor de ieri.

Într-o patrie liberă și demnă cum este a noastră, pe drept temei destoinică întru destinul ei destoinic și înălțător, dintotdeauna starea de tinerețe nu a fost trăită ori resimțită drept un fapt „întîmplător" (biologic ori social), niciodată nu a fost invocată drept o prezență de „circumstanță". **Starea de tinerețe** — ca dimensiune fundamentală a spiritului autentic, revoluționar — a fost și este trăită la altitudinea gîndului cuprinzător în toate, această prezență a ei fiind determinată de însăși prezența dinamică a realității patriei.

Cu cît anii devenirii noastre se așează cu temei în durata istoriei, cu atît rostul și locul tinerelor generații capătă greutate și putere de sugestie. Evident, ar fi o simplă (simplistă) înțelegere dacă am socoti starea de tinerețe doar ca un apanaj al noilor generații. Dimpotrivă, emanînd din puterea și năzuințele acestora, fiind ipostaza lor firească, cea de toate zilele, starea de tinerețe este, în esență, ceea ce dinamizează spiritul creator din toate domeniile de activitate. Dar, tinerii, o mențin cu necontrafăcută bucurie și speranță, conferindu-i strălucire și farmec.

În decursul celor 65 de ani de cînd, sub arcul de boltă al partidului tineretul a devenit realitate sub rezonanța unui nume strălucitor — Uniunea Tineretului Comunist — istoria demonstrează cu prisosință ce uriașe zăcăminte au sălășluit în inimile și fapta tinerilor, ce rezerve de candoare și în același timp de tărie morală, de demnitate politică au fost și sînt în fibrele fascinantei realități reprezentate de tinerele generații. Se știe — și istoria confirmă fără drept de tăgadă — că tineretul român și-a înscris, încă din zorii luptei conduse de comuniști pentru libertate și demnitate națională, pagini de-o memorabilă exemplaritate, faptele lui fiind, încă de la crearea organizației sale revoluționare, în deplină concordanță cu idealurile maselor progresiste. Etapele istorice, cu încărcătura momentelor social-politice respective, au ridicat noi și noi probleme și nu puține sînt paginile în care sacrificiul de sine a aureolat abnegația și dăruirea celor mai tinere vlăstare ale poporului.

Însăși istoria organizației revoluționare a tineretului certifică faptul că prezența dinamică, plină de cutezanță a tinerilor face corp comun cu însăși lupta condusă de Partidul Comunist Român pentru dobîndirea drepturilor și libertăților democratice, pentru înfăptuirea idealurilor de libertate și progres. Cu justificată îndreptățire, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, referindu-se la anii acelei etape istorice afirma : „Tineretul, prin dinamismul și receptivitatea la idealurile de libertate și dreptate socială, la schimbările inovatoare, a reprezentat întotdeauna de-a lungul istoriei un însemnat factor al progresului societății. Din veac în veac, el a preluat și dezvoltat virtuțile și tradițiile înaintate ale poporului ; înfruntînd greutăți, dînd nenumărate jertfe, el a jucat un rol de seamă în lupta împotriva asupritorilor pentru dezvoltarea socială, pentru cucerirea și apărarea independenței și suveranității naționale".

În acest sens, Uniunea Tineretului Comunist a reprezentat o veritabilă școală de formare și călire revoluționară, constituind rezerva de bază a partidului, din rîndul ei ridicîndu-se, plini de abnegație și demnitate politică, tineri curajoși, între aceștia impunîndu-se prin calitățile și dîrzenia acțiunilor sale, prin personalitatea sa inconfundabilă, acela ce avea să devină conducătorul partidului și statului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Anii acelei perioade istorice la care ne-am referit, pe lîngă faptul că au impus și acreditat trăsăturile definitorii ale tineretului iubitor de progres, au demonstrat ce uriaș izvor de dăruire și vigoare revoluționară constituie tînăra generație. Etapele parcurse de întregul nostru popor în anii ce au urmat luptei de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă de la 23 August 1944, pun în lumină însăși efigia de noblețe a organizației revoluționare a tineretului, conturîndu-i profilul moral-social-politic prin timp. Epoca marilor transformări a găsit tineretul țării pregătit, a avut și are în el un simbol al acțiunii cutezătoare, un port-drapel al faptei deschizătoare de drumuri.

VIRTUȚI NEPIERITOARE

Oricît de sumară, o incursiune menită să reamintească faptele ce au condus la propulsarea destinului patriei în anii liberi ai deplinei sale libertăți, nu ar putea ocoli adevărul potrivit căruia, alături de întregul popor, tineretul — ca un singur gînd, într-o singură voință — a acționat cu întreaga sa capacitate și elan, conform năzuințelor și virtuților care au devenit prin timp exemplare. Ne reamintim — poate nu vor fi îndeajuns paginile ce au încercat să „prindă" visul purtătorilor salopetelor albastre — de extraordinara „descătușare", devenită legendară o brigadierilor ce deschideau, cu Bumbești — Livezeni și Salva—Vișeu, drumul unei tradiții de-o nobilă alcătuire.

Patria intrase cu uriașele-i forțe, cu o mărturisită stăpînire și maturitate, cu un elan nedezmințit de-a lungul anilor, în epoca profundelor sale prefaceri. „Zestrea" — o știm acum cu toții — cu care pleca la drum după cel de-al doilea flagel mondial, era departe de a-i garanta aspirațiile. Și totuși, era însăși, conștientă de rezervele ce sălășluiau în inima și brațele unite ale tuturor fiilor ei, scrutîndu-și viitorul a pornit la drum cu o vigoare ce avea să-i confirme încrederea, cu o tărie ce avea să-i aureoleze nobila devenire.

Am mărturisit și cu alte prilejuri, sîntem, mai ales în astfel de momente sărbătorești, „tentați" să ne reamintim și să încercăm să re-compunem — dincolo de rîndurile ce acoperă nenumăratele carnețele — biografiile celor cu care am discutat în cutare sau cutare șantier, în cutare ori cutare colț de țară și, cel puțin în ceea ce mă privește, atunci cînd o fac am de fiecare dată sentimentul unei crescinde nostalgii. De ce ?, m-am întrebat deseori. Nu răspunsul „definitiv" mă încearcă în aceste clipe, ci tendința de-a privi drept gesturile și întîmplările pe care timpul le-a așezat cu dreptate în matca firească a lucrurilor și înțelesurilor. Un astfel de „dialog" poate confirma (ori infirma) unele constatări trecute demult prin cerneala tipografică dar, ceea ce-mi pare de folos este tocmai putința de-a recunoaște că ai simțit și trăit odată cu țara, cu oamenii ei, cu tinerețea ei mereu și mereu renăscută.

Biografii în mișcare — cum altfel ? — sintetizînd, fiecare în parte și toate laolaltă, biografia în mișcare a patriei. Iar tinerii — ca o neclătinată și nedezmințită prezență. Acolo unde viața a avut și are nevoie de ei. De siguranța lor (aparent) sfidătoare. De încrederea lor nezdruncinată.

Viața, da, înainte de toate. Sau mai bine spus, triumful învingătorului, al celor demni să-i dea un sens și astfel, durată. Pentru că — de ce n-am aminti-o ? — destinul tinereții nu-i străin de fibrele învingătorului. Oameni tineri — ori foarte tineri, după cum ne obișnuisem noi reporterii de zi și de noapte să-i numim — care, într-o proporție covîrșitoare și-au început adolescența (viața ?) pe șantiere. S-au calificat, și-au dobîndit o meserie (ori mai multe), au colindat țara dar nu ca turiști, ci respirînd aerul dur al șantierului — da, brigăzile tinereții —, s-au fortificat, au căpătat încredere pînă cînd aceasta a devenit certitudine. Și-au „făcut" familii. Unii s-au „așezat" după un număr de ani pe lîngă vreo fabrică ori întreprindere care începuse să iasă în lume cu primele produse ; alții nu s-au oprit, și-au luat familiile cu ei peste tot, și-au crescut copiii în colonii (îmi amintesc desenele copiilor din colonia Floroiu, lipită de marele baraj din munții Apuseni), și-au așezat familiile în orașe, iar ei au continuat să trăiască în orele fierbinți ale zilelor și nopților șantierelor care aveau nevoie ca de aer de dăruirea, renunțarea, orgoliul și demnitatea lor.

Într-adevăr, viața. Au trăit, dar cum ? Nimeni nu-ți vorbea (ei nici nu o pretindeau) cum că ar duce-o „pe roze", dar ei, tinerii (pe atunci, foarte tinerii) nici nu mințeau cituși de puțin cînd îți răspundeau cu o frenezie puternică, cu acea rezonanță pe care o au cuvintele clare, necontaminate de vreun orgoliu de prisos... Căci, în adevăr, cui i-ar fi fost de vreun folos ? Martori — în sensul în care fapta rămîne pecetluită de brațele și încordarea gîndului lor — ei, tinerii parcă erau dispuși să facă un pariu cu propria lor biografie. Pe mulți i-am reîntîlnit în drumurile prin patrie : alte probleme, alte, mereu alte planuri dar parcă tenacitatea lor era aceeași. Paradoxala lor frenezie — înregistrată fidel de chiar frenezia reporterului — era, peste ani, „domolită" de-o undă care făcea bine chipului lor matur, cu iz de înțelepciune...

În adevăr, șantierele naționale ale tineretului, continuînd tradiția brigadierilor legendari au adus în geografia social-politică a așezărilor patriei acel suflu innoitor, acea rază de prospețime (imposibil de „expediat" în cîteva cuvinte) și, desigur, acea sănătoasă certitudine capabilă să dărîme inerții și să facă inofensive orice prejudecăți.

Investiți cu încredere, înconjurați cu prețuire de generațiile „veteranilor", tinerii au devenit ei înșiși, odată cu extraordinarele fapte ale țării, exponenți ai unor memorabile izbînzi. Pe cît de dreaptă este prețuirea pe care trebuie să o acordăm vîrstnicilor, pe atît de tonică este recunoașterea virtuților celor ce reprezintă, așa cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, „o puternică forță socială, viitorul însuși al națiunii".

FILE DE JURNAL (DESPRE „NERVURILE" FAPTEI)

Tinerii ! — o metaforă cuprinzătoare a sensurilor roditoare ale vieții. Ca o nedezmințită și benefică prezență în spațiul tutelar al unei patrii libere și demne. Pe cît de tulburătoare este renașterea sevelor primăvăratice, pe atît de autentic este sensul de devenire al tinerelor generații. Îi întîlnești pretutindeni (nimeni nu se mai miră, de pildă, cînd află că în atîtea și atîtea întreprinderi importante ale țării media de vîrstă este de douăzeci și cinci de ani sau cu puțin peste...), ei fac parte integrantă și dinamică din însăși tinerețea și vigoarea națiunii noastre. Ei dau configurația visului și rotunjesc năzuința.

Îți vorbesc cu demnitate, cu acea candoare netulburată. Simplu, „dezarmant" de simplu uneori, cu dreptate și totuși cu o... eternă frenezie. Îmi permit să mă întorc, pentru cîteva momente la filele carnetelor mele de drum. Pe unul dintre ele citesc : semnele existenței unei platforme. Zalău. (Îmi dau seama, eu însumi fusesem fascinat de entuziasmul bărbătesc al oamenilor și al timpului...). „Pur și simplu am senzația că mă pierd pe sub coloanele uriașe. Un vacarm, un du-te-vino, un furnicar de oameni. Deasupra, de pe schelele metalice coboară clorchini de luminițe de la aparatele de sudură, ciocanele bat năprasnic în fibrele metalului cu lovituri incredibile. O energie dirijată, o mișcare calculată pînă la cele mai mici detalii. Trenuri mecanice string în brațele cirligelor utilaje de cîteva tone deasupra canalelor despicate de buldozere.

Sînt în inima platformei, la linia de montaj a laminorului continuu, mai precis, la cuptorul cu vatră rotativă. Încerc să măsor cu privirea construcția metalică : 12 oameni timp de paisprezece ore, cu două macarale la îndemînă stăpînesc colosul de 240 de tone. Maistrului Nicolae Voiculescu i se pare o faptă absolut... normală. În 30 de ani de șantier a avut ce vedea. Oradea, Mediaș, Hoghiz, Cluj-Napoca... Fiecare etapă cu nostalgia și necazurile ei. Are familia la Oradea și își permite „luxul" de a merge odată la două-trei săptămîni, cîte o zi, să o vadă. Program de lucru : de luni și pînă lunea viitoare. Sînt, alături de ei, oameni veniți din toată țara. Tineri. Mulți, foarte tineri. Au venit să facă treabă... Alt exemplu : inginerul Alexandru Dimitrescu sau Octavian Goguță. Au familiile la Brașov. Alături de ei, tinerii șefi de echipe pe numele lor Corneliu Ionescu, Ioan Ardelean, Alexandru Szeghy. Sigur că nu-i deloc ușor — zice unul dintre ei — sînt momente cînd realmente te simți copleșit. Important este să nu cedezi, să faci față, să izbutești. Să-ți faci cum trebuie meseria. Asta-i...".

„...Numele lui : Constantin Mitrașcă. De prin părțile Sălajului, provenit dintr-o familie cu 9 copii. După experiențele Arad, Timișoara, Craiova, Oradea, Aleșd revine la Zalău. Tînăr, considerat foarte bun sudor. Zice : dacă stau bine să mă gîndesc, adevărata mea vocație este meseria pe care-o fac. După ce termin o lucrare mai dificilă, nu-mi mai rămîne decît să-mi șterg fruntea. Și atunci pot să-mi spun liniștit : de fapt, cît de simplu a fost"...

★

Sigur, nu e din cale afară de greu de admis că patetismul ce „amenință" strălucirea unor cuvinte are parcă și nițel retorism în el. Nota bene : experiențele ce au urmat, anii înșiși au dat o altă dimensiune faptelor. Dar parcă același suflu — altfel mărturisit — l-am întîlnit deunăzi pe nu știu care șantier național... Contaminare ? Aș înclina să cred că fiecare „promoție" în sinul unei generații și, astfel, fiecare generație în parte nu face decît să-și adjudece, din propria perspectivă, cu unelte și sensibilitatea caracteristice, propriul timp. Și e firesc să fie așa. Tradiția brigadierilor s-a îmbogățit considerabil cu fapte demne să fie reținute în pagini pe măsură. Marile împliniri — culminînd cu lucrări monumentale precum Transfăgărășanul, Canalul Dunăre-Marea Neagră, metroul bucureștean — au la temelia zidirii lor nenumărate zile și nopți trăite de tinerii brigadieri de azi. Cum ziceam, biografii în mișcare. Întrucît, starea de tinerețe nu este conjuncturală, ci însăși seva ce pulsează necontenit în fibrele și alcătuirea patriei.

PATRIOTISMUL — EFIGIA DE NOBLEȚE A TINEREI GENERAȚII

A înălța o patrie liberă și demnă, a da configurație autentică destinului ei prin voința, gîndul și unitatea tuturor fiilor ei, înseamnă, din perspectiva istoriei, a avea în cel mai înalt grad conștiința propriei tale deveniri. Virtuțile, trăsăturile de preț ale poporului nu fac decît să-i certifice, la modul exemplar, proiecția la scara istoriei și, fără putință de tăgadă, să-i garanteze aspirația.

Este, acesta, un mod viabil — propriul nostru mod de a fi și exista — ale cărui rațiuni pleacă din patriotismul nostru funciar, din dragostea pentru tot ce a fost, este și va fi pe meleagurile noastre de suflet și credință.

„Patriotismul, dragostea și devotamentul față de țară — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu — sînt o expresie a conștiinței revoluționare, comuniste, expresia îndatoririi de onoare a fiecărui comunist, a fiecărui om al muncii față de glia strămoșească și față de noua societate".

Sîntem, fiecare în parte și toți laolaltă, după puterea și încărcătura fiecăruia de adevăr și robustețe morală, fiii acestui popor care, atunci cînd zorii i-au fost amenințați n-a ezitat să-și apere tradiția, cuceririle, destinul chiar cu prețul unor grele jertfe. N-am rîvnit la orizontul nimănui dar nici nu am admis nimănui să ne tulbure ființa istorică. Am fost, sîntem și vom fi într-o singură voință lăstarii aceluiași arbore destoinic pe care vitregiile istoriei n-au făcut decît să-i consolideze și mai temeinic rădăcinile, necum să i le clintească.

Patriotismul nostru își găsește nucleul de iradiere în însăși firea și aspirația noastră. În dreptul suveran de a ne cultiva tradiția, de a ne consolida cuceririle, de a ne prefigura viitorul conform vrerilor și sensibilității noastre creatoare.

Sensibilitatea creatoare este în deplină concordanță cu starea autentică a tinereții. În acest sens, tinerețea creatoare este expresia directă a forței și vitalității poporului nostru, cel care, într-un interval de timp scurt a reușit să-și configureze destinul sintetizînd unitatea de simțire și acțiune a întregii națiuni.

Sîntem, indiferent de profesie, vîrstă ori naționalitate pătrunși de idealuri care se regăsesc plenar în năzuința deplină a patriei. Ea este simbolul suprem, conștiința acțiunii și faptelor noastre.

Tînăra generație, parte integrantă a națiunii, a fost încă de la crearea organizației sale revoluționare alături de comuniști, în avanposturile luptei pentru dobîndirea unității și libertății țării, pentru ca, în anii deplinei noastre libertăți, să fie o forță capabilă să participe efectiv la toate marile realizări ale țării. Beneficiind de condiții dintre cele mai bune, propice instrucției, formării și desăvîrșirii personalității, tînăra generație a fost investită cu încredere, acordîndu-i-se o grijă statornică din partea partidului și statului nostru.

În acest sens, sublinia recent t o v a r ă ș u l Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea rostită la Ședința comună a consiliilor oamenilor muncii de naționalitate maghiară și germană : „Am asigurat gratuitatea învățămîntului pentru întregul tineret al patriei noastre. Am dezvoltat puternic învățămîntul superior care asigură pregătirea cadrelor pentru toate domeniile de activitate. Nu există vreun domeniu al cunoașterii moderne de care știința sau învățămîntul nostru să nu se ocupe, unde să nu pregătim cadrele de care avem nevoie — și la care au acces, fără nici un fel de discriminare, toți cetățenii patriei, fie că părinții lor sau originea lor îndepărtată este românească, maghiară, germană, sîrbă sau alta".

Tineretul patriei născut și crescut în anii dinamici caracterizați prin refaceri fără precedent este, în sensul plenar, părtaș la tot ceea ce crește și devine în patrie. Profilul moral, cutezanța faptei poartă însemnele inconfundabile ale timpului pe care-l trăim și care nu este altul decît timpul înalt al patriei.

VOCAȚIA ȘI CONȘTIINȚA PĂCII

Într-un moment istoric în care lumea contemporană este confruntată cu mari convulsii social-politice-economice, poporul român, demonstrîndu-și cu o tot mai apreciată consecvență vocația de pace ,prin vocea sa cea mai autorizată, investită în persoana președintelui Nicolae Ceaușescu, a propus lumii, pe lîngă nenumărate soluții profund constructive, un model viabil de acțiune, de realism și existență întru demnitate.

Cum era firesc, alături de întregul popor, tineretul român și-a exprimat cu vigoare poziția, demonstrînd maturitatea politică și deplina sa adeziune la activitatea internațională a partidului și statului nostru.

Dînd o înaltă apreciere calităților și virtuților demonstrate de întregul tineret al patriei, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia : „Trăind într-o țară liberă și independentă, aflată în plin proces de dezvoltare socialistă, tineretul României desfășoară o bogată activitate, fiind prezent în toate sectoarele vieții social-economice și culturale, aducîndu-și, împreună cu întregul popor, o contribuție activă la progresul și înflorirea patriei. În spiritul politicii generale a partidului și statului nostru, tineretul țării noastre își va aduce și în viitor întreaga sa contribuție la promovarea marilor ideaturi de dezvoltare liberă și independentă, pe calea progresului și civilizației, a bunăstării și fericirii tuturor națiunilor, la cauza generală a luptei pentru pace, pentru dezarmare, pentru apărarea dreptului suprem al popoarelor, al oamenilor la viață, la existență liberă și demnă".

Este spiritul în care tineretul român, organizația sa revoluționară acționează cu consecvență și încredere, cu optimism și speranță, întreținînd dialoguri fertile cu tinerii iubitori de progres de pretutindeni.

Viorel Sâmpetrean

---

plastică

Trei sculptori

Arta celor trei sculptori — Ovidiu Simionescu, Mihai Cornel Ionescu și Sava Stoianov — care expun împreună la Galeria Sfmeza, aparține aceluiași moment formativ. Au terminat Institutul „Nicolae Grigorescu" acum un deceniu. De atunci încoace au fost prezenți la majoritatea manifestărilor cu caracter republican luînd-o fiecare pe un drum care indică tipuri diferite de experiențe.

Ovidiu Simionescu, de pildă, s-a lăsat prins în mrejele gravurii atît de tare încît în actuala expoziție se prezintă mai ales ca grafician. Unica lui sculptură, intitulată **Agamemnon**, este o caricatură simpatică în bronz a cunoscutului personaj homeric, descins parcă, de această dată, dintr-o comicărie aristofanescă. Dar se vede de la o poștă că gravurile lui Șimionescu sînt făcute de un artist educat la școala artei antice. Acul zgîrie placa cu precizie rememorînd episoade întîlnite undeva pe vase antice, conturînd forme pline de senzualitate clasicismului elin. Ipostazele acestea sculptorul-gravor le alternează într-un mod natural cu altele (monotipuri) unde linia este doar sugestie printre clarobscururi indicînd stări de spirit dramatice. Micul discurs grafic despre solitudinea artistului în mijlocul creației este sobru și convingător.

Mihai Cornel Ionescu revalorifică și el o experiență artistică majoră. Cele două **Compoziții, Domniță, Lecție de muzică** au savoarea stîngăciei capitelurilor antropomorfe romanice. Figurile sînt vag disproporționate, ritmul este sincopat, intervenția în material se face cu o oarecare brutalitate. În fine, nu există grijă pentru detalii ci doar pentru efectele create de insistența asupra unei forme. Privind sculptura lui Stănescu de pe versantul academist, ea este plină de carențe. Dacă o privești de pe versantul expresivității sugestive luînd în considerare lecția istorică recontextualizată, ea pare a avea destule calități. Prima ar fi legată de o nouă inserție modernă a unui limbaj de care ne amintim periodic faptul că este revalorificabil.

Cea mai consistentă prezență în expoziție este aceea a lui **Sava Stoianov**, care, fapt deloc neglijabil, are deja o remarcabilă experiență în lucrări cu caracter monumental : din 1977 încoace a participat la majoritatea taberelor importante naționale de sculptură. Nu surprinde că a fost distins cu un Mare Premiu la Simpozionul internațional (din 1982) de la Triavna, localitate unde colegii bulgari organizează manifestări de aleasă ținută. Stoianov are predilecție pentru suflul eroic al sculpturii. O consistentă și edificatoare suită de schițe, guașe, acuarele pune în evidență resurse imaginative cerînd desfășurări ample. Pline de o emoție interiorizată, schițele din ciclul **Jertfa** își au pandantul în expoziție în **Luptător**, o sculptură în bronz admirabilă sugerînd în bustul retezat comuniunea cu solul dar și posibila resurecție. Portretele în bronz ale lui Stoianov par de altfel desprinse de pe trupurile unor statui calcinate, roase de timp, pe punctul de a deveni pulbere și amintire. Invenția artistului se concentrează asupra fragmentelor de posibile forme monumentale, corodate de un viitor pentru ele devenit deja trecut. Stoianov pare a-și considera lucrările ca pe resturi ale unei civilizații. Dincolo de jocul spiritului se poate bănui ochiul sigur al unui artist exersat în contactul cu valorile consacrate cărora nu este dispus să le exalte autoritatea.

Dacă ar fi vorba să căutăm un numitor comun al operei celor trei sculptori, el ar fi de găsit în modul diferit cum fiecare își propune propria poetică în legătură cu un **revival**. Ei arată că se poate face sculptură de excelentă calitate recuperînd idei, sugestii, forme, fără să dorească să reinventeze bățul și chibritul.

Grigore Arbore

---

muzică

Tineri compozitori

Se poate spune, fără a greși, despre tinerii compozitori ai contemporaneității noastre că ei s-au format sub o triplă „ascendență" de ordin profesional și de conștiință : pe de o parte, putem (re)găsi, în partiturile lor, imensul tezaur de spiritualitate al melosului popular românesc, transpus în varii forme ale artei culte, pe de altă parte, întîlnim pregnanta sugestiilor desprinse din partiturile enesciene în primul rînd, în al doilea rînd venind caracterul formativ, din punct de vedere ideatic, estetic și profesional, al școlii la care s-au format în mod nemijlocit, caracter de maximă importanță, știută fiind valoarea indiscutabilă a generației de compozitori (și profesori de compoziție) ajunsă acum la vîrsta deplinei maturități. Ca și în cazul generațiilor deja ajunse la consacrare, nu este exagerat de afirmat că, atunci cînd studentul la compoziție prelua creator un „gest stilistic" al maestrului său, în fond, el tot la moștenirea enesciană, pe un drum oarecum mediat se raportează, dat fiind faptul că creația românească se bucură de un statut de unicitate deosebit în lume : există aici o forță centripetă „acționînd" cu deplină putere, centrul în jurul căruia gravitează diversele orientări estetic-stilistice reprezentîndu-l creația enesciană, varietatea provenind din distanța „orbitei" și din plasarea diversă, una în raport cu alta, a diferitelor „planete" (multe dintre ele avînd, la rîndul lor, roluri de „sateliți").

Pentru a încerca o scurtă enumerare-caracterizare, fără ambiția de a alcătui aici un nomenclator complet (și complex), vom spune, de pildă, că, în descendența bogăției melodice enesciene, se situează Liana Alexandra (revelator e faptul în **Simfonii**, în **Concertul pentru flaut, violă și orchestră**, în **balete**), Șerban Nichifor (**Cvartetul „Anamorphose", ciclul „Dionysies", Cantata „Izvoare 2050"**, de pildă), sau Andrei Tănăsescu (unde, alături de rezonanțe enesciene întîlnim rezonanțe neo-romantice limpezi, în **Sonatele pentru pian** și, mai mult, în **Concertul pentru vioară și orchestră**). O abordare de tip structuralist, cu priviri în special asupra heterofoniilor și modalismului enescian, întîlnim la Adrian Iorgulescu (**Simfoniile, lucrarea „Ipostaze I"**, în **lieduri**), la Liviu Dănceanu („**Rocada lui Ianus**", **lucrările pentru chitară solo, Concertul pentru saxofon**), la Doina Nemțeanu-Rotaru (**Simfonia, Concertul pentru clarinet și orchestră, lucrarea „Răscrucea macilor"** etc.), la Maia Ciobanu (**Concertul pentru vioară și orchestră, Cvartetul, lucrările pentru ansambluri camerale**) etc. Orientările de tip minimalist sînt cultivate cu precădere de Mihnea Brumariu (**Simfonia, Cvartetele de coarde**), Marcel Spinei (**Concert pentru orchestră de coarde**) în timp ce, la Fred Popovici (**Cvartetul de coarde, ciclul de lucrări „Introducere în anatomia sunetului"**) și Călin Ioachimescu („**Tempo '80**" sau **Cvartetul de coarde**, de pildă), preocupările pentru așa-numita muzică acusmatică, tălmăcînd direct interiorul și procesualitatea genezei sunetului muzical, își au loc dominant.

Repetînd faptul că nu tindem aici spre epuizarea completă a numelor și că atribuirea de dominante stilistice unor autori și unor lucrări poate fi îndelung contestată (realitatea e totdeauna mai complexă decît schema!), surprindem un amănunt de maxim interes : mulți dintre tinerii autori alternează penița compozitorului și condeiul teoreticianului (în cronici muzicale, mergînd pînă la studii și cărți de valoare, în privința ideilor expuse și argumentate). Este acesta un reflex al faptului că, în fața actului componistic, tînăra generație își manifestă o limpede responsabilitate : demersurile teoretice au aici rolul de „a pregăti terenul", de a ajuta tinerilor compozitori să-și cristalizeze idei în vederea ascensiunii spre originalitate.

Viorel Crețu

REMEMBER

POEȚII, CÎND ERAU TINERI (XXV)

IZVOARELE ȘI IMNELE OBÎRȘIEI

Pornesc la rememorarea începuturilor și devenirilor poetului *Ioan Alexandru*, cu sufletul oarecum împăcat, în sensul că pe lîngă cunoașterea lui în perioada debutului la „Tribuna" din Cluj, în prima jumătate a anilor '60 (din moment ce în prefața la volumul *Imne* încheiat cu „Imnele bucuriei", declara că respectiva carte a fost scrisă în zece ani), am revăzut proaspăt oameni și locuri de care este legată formarea sa. Adică am poposit în noiembrie 1986, la Topa Mică din județul Cluj, unde s-a născut poetul la 25 decembrie 1941, i-am întîlnit pe părinții săi, Iulea Valerica și badea Ioan (o paranteză : Topa Mică o mai traversasem întîmplător, în primăvara lui 1985, seara, în timpul luminației de ziua morților, cînd cimitirul era plin de lumînări și de flori. Mormîntul unde erau concentrate cele mai puternice luminații era al preotului Vasile Cosma, omul care l-a ajutat atît de mult pe tînărul poet în anii adolescenței și ai primei tinereți). Zăbovisem apoi la Cluj-Napoca, în preajma casei unde a locuit Lucian Blaga, pe care aspirantul la poezie Ioan Alexandru, împreună cu un alt viitor poet, Dumitru Mureșan, îl vizitase cu versurile geniului de la Lancrăm transcrise în caietele de liceean.

Impresiile acestor întîlniri cu satul natal al poetului, cu părinții săi, cu universul transilvan atît de prezent în imnele sale sînt minunat sintetizate de un prieten al său apropiat, Miron Scorobete în scurta poezie „Casa poetului" pe care o transcriem în întregime : *Casa poetului e un clopot enorm : / de greu ce e numai cerul îl ține. / Păsări ostenite opresc și dorm / pe dunga lui, între stele vecine. / Plutind în cîntarea ce o înnimbă, / casa poetului în rariștea sfîntă / e clopotul ce are drept limbă / limba noastră cu care cuvîntă.*

Dar revenind la poet, eu l-am întîlnit pe cînd era proaspăt student la Cluj și vorba lui din „Autoportret", poezia publicată în volumul de debut „Cum să vă spun" (1964) : „Ioan Alexandru din nou entuziasmat / Citește la cenacluri o mie de poeme". Cîtînd, aveam să-l aud abia la București, în cenaclul Nicolae Labiș, cînd ne-a prezentat, proaspăt întors din Dobrogea unde fusese oaspetele fostului coleg de liceu Dumitru Mureșan, pe atunci profesor de matematică la Jurilofca, poeme din cel de-al doilea volum de versuri, ce anunța un mare și plin de bărbăție poet, *Viața deocamdată* (1965), printre care „Teribilul actor" cu versurile sale fruste și sfidătoare ale convenienței. Să ne întoarcem însă la cartea de debut „Cum să vă spun", al cărei prefațator, marele poet Mihai Beniuc susținea că la Ioan Alexandru, „autenticitatea răsare ca iarba primăvara". Nu altul a fost sentimentul meu cînd întîlnindu-l la Cluj, l-am invitat să colaboreze și la „Luceafărul", revistă de a cărei activitate este legat întregul reviriment al poeziei contemporane. Spre marea mea bucurie, tînărul poet și student ne-a oferit spre publicare poemul „Sentimentul mării", într-o primă formă, care a necesitat unele revizuiri, chiar după o confruntare cu marea însăși, facilitată de o documentare prin Fondul literar, pe care i-am propus-o. Totul s-a sfîrșit cu bine, în afara unui incident liric, consemnat în mod nostim de poet : *„Dragă mamă, mă simt nespus de bine, / Să știi că pe drum nu mi s-a întîmplat nimic, / Numai pe fereastra vagonului deschisă nôaptea / Luceafărul, m-a zgîriat pe frunte un pic."*

„Sentimentul mării" e piesa de bază a cărții de debut, reunind toate disponibilitățile lirice ale peisajului care pătrundea în literatura română contemporană ca un „Teribil actor". Se pot desluși în acest amplu poem și inflexiuni de cîntec popular, și confesiuni patetice, devenite imnice cu timpul, și ecouri blagiene. Dar în alte poezii din această carte răbufnea viziunile și sentimentele copilului de la țară, amintindu-mi-i și pe alți poeți ardeleni, ca și pe Eseniu. Antologică ni se pare și acum peste decenii poezia „Minzul", deopotrivă viziune a copilului și meditație matură, poezie pe care poetul însuși o prețuiește, includ-o în mai toate volumele selective : „Puiul acela — minzul — cu umedul lui bot, / Cu coama lui măruntă și nările subțiri. / Cînd năvăli-n lumină mă-nfiorai de tot / Și fața-mi era numai crispatele priviri / Se ridicase minzul — întîi pe un genunchi, / Apoi pe celălalt, pe o copită. / Și dintr-o dată lumea din haos se-nchega / Și-și părăsea pămîntul întîia lui clipită. // Văzduhul era negru, căci minzul era făt. / Dar presimțea cum dă în el năvala, / Și arborii pădurii din depărtare, hăt, / Îi frămîntau auzul trăsnind pe verticală : / Riuri veneau în goană cu străluciri de stea / Și vînturi cu miresme de ierburi necosite, / Și dintre toate-acestea mai iute se-afirma / Pămîntul — el vorbea cu minzul prin copite".

În fapt sîntem martori la un mare eveniment al naturii, al pămîntului, la nașterea vieții, spre deosebire de „Moartea căprioarei" a lui Nicolae Labiș, care cu aceleași priviri crispate și înfiorare adîncă urmărea dispariția vieții: „Dar văile vuiră. Căzută în genunchi, / Își ridicase capul, îl clătină spre stele, / Îl prăvăli apoi, stîrnind pe apă / Fugare roiuri negre de mărgele". Însăși orientarea celor două spectacole ale naturii, unul de jubilație, altul tragic, este diferită, primul către pămînt, celălalt spre stele. Diferența aceasta care-și găsește rădăcinile în poezia românească, populară și cultă, conferă originalitate celor doi mari poeți. Pămîntul este pentru Ioan Alexandru leagănul poeziei sale, o poemă din excelenta, neuitata carte „Viața deocamdată" fiind cheia înțelegerii filosofice a întregului său univers poetic : Pretutindeni ești tu, pămîntule, / Ars de roți, frămîntat de lumini, / Supt de oceane, / Dar eu te știu dintr-un *anume loc* și *timp anume* (sublinierile noastre).

Luminile care aveau să frăminte acest pămînt dintr-un *anume loc* și *timp anume* nu sînt altele decît succesiunea de imne, închinate rînd pe rînd Transilvaniei, Moldovei, Țării Românești, Putnei, Maramureșului ; inflexiunile liturgice întrunesc, uneori armonii și luminozități mirifice ca în această „Lumină lină" : „Lumină lină lini lumini / Răsar din codrii mari de crini / Lumină lină cuib de ceară, / Scorburi cu miere milenară / De dincolo de lumi venind / Și niciodată poposind / Un răsărit ce nu se mai termină / Lină lumină din lumină lină".

Să ne permită poetul — și singur conferă acest drept de opțiune cititorului într-una din admirabilele sale tablete din *„Iubirea de țară"* — să comparăm două poezii cu același motiv ; „Bradul" se cheamă una și face parte din ciclul „Imnele Putnei" și „Elegie" cealaltă, apărută în volumul atît de promițător „Viața deocamdată". Să cităm din prima : „E bradul pururi verde, să poată lupta cu stihiile / O clipă să slăbească stînca nu-l rabdă de sus energiile / Vlaga din înalt tinjește să devină coroană-n legănare / Cea de dedesupt tămîie să prefacă munții-n sanctuare / Oriunde nunta fi-va cu putință / Nevestejirea-n cosmos ia ființă / Încremenește-n straie de mireasă / De creangă umbra să se țină deasă". Și iată și această domestică, poate familiară dar cît de sublimă elegie-odă : „Cei mai zvelți si dezghețați din munți / Pleacă brazii tineri pe ninsoare, / Rădăcinile rămase în pămînt / Singerind îngheață sub picioare // Atît de mulți și limpezi aleargă prin oraș / Și sunt primiți cu bine în fiecare casă. / Unii ajung cu capul pînă-n grindă. / Alții abia cu coatele pe masă // La loc de cinste și împodobit / Un brad înalt înseamnă demnitate / De Anul Nou în casă cu-n astfel de străin / Mai bubuit e focul și vinul e mai vin".

Dacă și noi, cititorii și admiratorii lui, așadar, „avem dreptul și libertatea descoperirilor și bucuriilor noastre", atunci trebuie să spun că eu unul îl prefer pe Ioan Alexandru „mai bubuit sau bubuitor" decît pe cel „mistuit", cum îl caracterizează colegul său Adrian Păunescu într-o dedicație din recentul volum „Locuri comune", la poezia „Făt frumos din mesteceni".

Adevărul este că actul poetic imnografic este departe de a fi încheiat, cu toate că autorul ne asigura încă din prima mare selecție de *Imne* (Editura Eminescu, 1975), că „veșmîntul început este gata" : „bun, rău vei socoti în cele din urmă dumneata, iubit frate cititor, cît te va putea el ocroti de vreme, cît va fi el credinciosul veșmînt potrivit cuvioasei Dumitale staturi, vel hotărî dumneata singur, de a mă învrednici cu bucuria de a-l «purta măcar o zi și-o noapte din prețioasa dumitale viețuire»". După cum tot adevărat este, că o casă cînd este încă în construcție, mai ales cînd este a poetului, ca să-l numim din nou pe un confrate citat și mai înainte, e cu atît mai greu să te pronunți asupra ei. După cum referindu-mă la audiența ce o are la „iubitul frate cititor", cel puțin în două cazuri n-am putut să nu o remarc. E drept că, ambele aceste două întîmplări fericite s-au petrecut „pe dealurile blindei Transilvanii", unde mi-a fost dat să-l ascult recitînd unul din „imnele" lui Ioan Alexandru pe rapsodul Dumitru Fărcaș, care pentru mai multe minute abandonează vestitu-i taragot și le zice, cu patos și năduf ardelenesc, energic. Ei bine,de fiecare dată am remarcat aderența publicului. Se pot rosti aprecieri despre un imn sau altul, dar important este că, întocmai ca la Bălcescu, „iubita poetului rămîne România" : *Pămînt sfințit de plîns și nuferință / Și-n miezul lor un imn de bucurie / Cu cît e-n lume omul mai smerit / Sporește-n el lumina din vecie // Am cunoscut un singur legămînt / Și ne-am lipit de-o singură credință / De cerul cerurilor mai presus / Și-acolo-am îndrăznit prin suferință.*

După cum Infernul însuși e „discutabil" potrivit opțiunii poetului și un vers sau altul e discutabil.

Imnografia lui Ioan Alexandru, atît de amplă și complexă, e un fenomen unic în poezia românească, altul decît cel pe care-l cunoaștem din „Cartea Țării" a lui Adrian Maniu, care acordă prioritate formelor de relief, cadrului natural în care caută să distingă similitudini ale ființei românești. Dacă încercăm să găsim puncte de reper pentru „Imnele" lui Ioan Alexandru, mai curînd le putem cerceta în Lucian Blaga, în V. Voiculescu, oricît de tradițional ne-ar apare acesta din urmă, în imnografia bizantină sau antică. Imnografiei lui Ioan Alexandru trebuie să-i urmărim nu numai dimensiunea cosmică a pămîntului românesc, ci și pe cea istorică, a duratei, îndeosebi în punctul ei de plecare, „Obîrșia", în care întîlnirea cu genialul ginditor și poet transilvan de la Lancrăm se vădește mai pregnant. Există un fir ancestral care-i leagă, „Izvorul", cu atît mai mult cu cît poetul-filosof n-a încetat să-i acorde importanță acestei teme nici în cărțile din ultima perioadă a vieții. Izvorul, ca sursă și continuitate a obîrșiei, se bucură și la Ioan Alexandru de o tratare, de o expresie artistică personală și revelatoare. Iată-l cum țîșnește dintr-o carte de imne : *Izvorului asemeni sînt și eu / Cutremurat sub stelele de vară / Cu cît e cerul mai fără de vînt / Cu-atît lăuntrurile mele se-nfioară. / Nu din afară-i zvon ce mă frămîntă / Nu din adîncuri nici de sus / O umbră s-a desprins din slavă / Icoana ei în mine a apus. / Din ce în ce sînt urme mai adînci / Și mai departe horele pe ape / S-a deșteptat în mine un izvor / Ce nu-l mai pot cuprinde și încape.*

Să sperăm că acest izvor va reîmprospăta fluviul tumultos al imnelor, după cum eu personal tot sper că și de data aceasta cu bunul con-frate Ioan Alexandru, cum mi-a mărturisit într-o dedicație pe „Viața deocamdată" vor fi vremuri în care noi doi ne vom înțelege minunat — parafrazez — cuvinte care știm că sînt sincere, după cum și opinia mea nu poate fi pusă sub semnul altei etici.

Vorba unui scriitor din secolul trecut „poet ești liber să nu fii dar cetățean ești obligat". Lui Ioan Alexandru nu i se pot cere într-adevăr nici tonul patetic, nici problematizarea lui Adrian Păunescu, cu atît mai puțin chintesența de simțire, gîndire și expresie ale Constanței Buzea, dar el reprezintă în mod indiscutabil unul din fenomenele poetice în plină desfășurare.

Atrăgîndu-i atenția, colegial, lui Ioan Alexandru asupra unor pericole care subminează sau ar putea submina scrisul său, nu facem decît să ne exprimăm încă o dată încrederea și prețuirea față de marele și originalul său talent poetic. Pot conchide că dacă nu totdeauna m-am pronunțat atît de clar în această controversată problemă, în orice caz niciodată nu mi-a lipsit dragostea frățească, profund colegială, cu care am urmărit încă dintru începuturi, de la „Sentimentul mării" ,evoluția impetuoasă, uneori și sinuoasă, a acestui poet. Ceea ce mi-aș dori să se întîmple și în viitor.

Niculae Stoian

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Premiile „Luceafărul" 1977: Nicolae Dragoș înmînează premiul poetului Marin Constantin

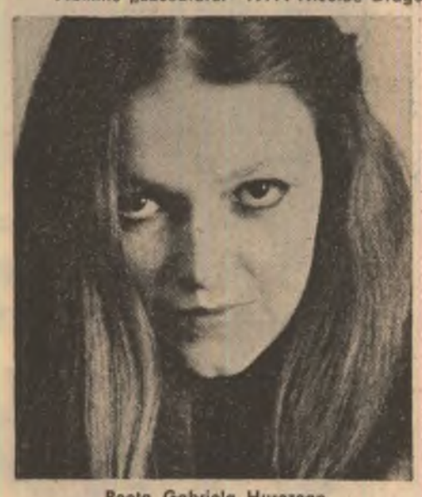

Poeta Gabriela Hurezean

Mihai Pelin căutînd o „Șa pierdută pe mare"

Toate ne sînt martore

Urmare din pag. 1

lia acestei rezistențe nu e nicidecum sumbra acceptare a morții, tristul fatalism din cealaltă parte a Dunării, această încremenire a inimii care a sterilizat lumea musulmană ; nu, e un principiu viu, iubirea înverșunată a trecutului. Calda legătură cu această nefericită patrie care-i cu atît mai iubită, cu cît este mai nenorocită. Românul nu o părăsește niciodată pentru totdeauna. El păstrează intact tot ce i-a rămas de la străbuni : îmbrăcăminte, obiceiuri, limbă, și, mai cu seamă, marele său nume : „român".

În 1879, Victor Duruy, renumitul istoric al Imperiului Roman, scria : „În ciuda unui mileniu și jumătate de dificultăți, românii sînt astăzi douăsprezece milioane. Nu vom părăsi atît de ușor ca Împăratul Aurelian această viteză populație românească a Daciei Traiane. Vrednică de originea sa și de ceea ce i-a dat primele orașe, ca a jucat în Carpați rolul lui Pelagiu și al ostașilor săi, înfruntînd din vîrful acestei inexpugnabile fortărețe toate invaziile, recîștigînd pas cu pas teritoriul pierdut și reconstituind după 16 secole de lupte o Italie nouă, Țara Românească, a cărei înălțare în rîndul popoarelor libere o salută toate popoarele latine".

În timp ce ne ridicam casa, se punea asupra ei foc iar o casă nu a durat cît o viață de om. Noi luptam cu sabia și sufletul, și statornicia. Pieiră popoare mari, răsfățate în izbînzi, aici, însă, un popor mic rezistă în fața puhoaielor năvălitorilor. „Popoare și iarăși popoare au pierit — scria Eminescu în **Timpul** din 16 aprilie 1878 — lumi întregi s-au risipit pe cînd viața latină se păstrează în adăposturile din Carpați. Atunci, cînd neamuri sălbatice porniseră dinspre miazănoapte și răsărit, ca să risipească comorile adunate la miazăzi și apus, atunci poporul român nu era decît zămislit, atunci însă, cînd aceste popoare răsfățate în bîrtuințe și stăpiniri se pierd de pe fața pămîntului, atunci se iveste încetul cu încetul din Hemu și din Carpați, un popor tînăr și plin de putere războinică, poporul român, gata de a începe lupta pentru păstrarea individualității sale. În lupta cu leșii și tătarii s-au întemeiat Țările Române, luptele nu erau decît începute, și cele două țări erau încă proaspete, cînd un nou soi de popoare dă năvală dinspre răsărit și înspăimîntă întregul apus. Cade Bizanțul, cade Bulgaria, cade Ungaria, cad toate țările pînă la Alpi ; aici însă, la hotarele Europei, rămîne un popor mic, care se închină dar nu se supune, o mînă de oameni cari, prin bărbăție și înțelepciune, știu să păstreze sfințenia pămîntului de sub picioarele lor."

Sfințenia pămîntului de sub picioarele noastre, care a fost păstrată fiindcă românii au avut întotdeauna conștiința comunității de origine, neîntrerupta continuitate, unitatea geografică, politică și istorică, indiferent că se aflau de o parte sau alta a Milcovului, indiferent că se aflau de o parte sau alta a Carpaților, peste tot erau aceeași oameni omenoși și viteji, statornici, unici prin același grai, prin aceeași credință, prin datină, prin același suflet. Și dacă **Miorița** a fost descoperită în Vrancea, punctul în care Țara Românească cu Moldova și Transilvania se ating, faptul mi se pare încărcat de semnificații : „Sîntem una, un singur trup revărsat de amîndouă părțile munților, Carpații ne sînt șira spinării", avea să exclame Delavrancea.

Au venit alte neamuri și s-au așezat în cursul istoriei lîngă bătătura noastră. Am trăit și am muncit împreună. Am fost deseori împreună și la bine și la rău. Așa a fost la Bobîlna. În oastea lui Mihai Viteazul au luptat și unități de secui. În 1784 în regimentele răsculaților erau și numeroși unguri din jurul Trascăului. Am fost cuviincioși cu ei. Mama lui Ioan Slavici îl sfătuia pe acesta să zică ungurilor „Bună ziua" în limba lor. Apostol Bologa o iubea cu adevărat pe Ilona, iar tatăl acesteia mergea la biserica românească.

Oamenii simpli au fost uniți și solidari. Nu au cunoscut ura chiar dacă vorbeau limbi diferite. Eu însumi vin dintr-un ținut unde trăiesc români și unguri. Știu toate acestea din copilărie. Important era ca omul să fie de omenie. Ura au semănat-o nemeșii și grofii. Stăpînitorii. Ei erau interesați în dezbinare.

Se cunosc marile înfăptuiri ale României de azi. Înfăptuiri materiale și înfăptuiri ale spiritului. Una din ele este și rezolvarea problemei naționale. Rezolvarea ei fericită și definitivă. Căci cei de alte naționalități se bucură de mari drepturi, de toate drepturile, că sînt egali cu toți cetățenii acestei țări, că au acces la școli, că au publicații și teatre în limbile lor, că au dreptul la muncă și că sînt reprezentați în toate organismele țării noastre este un lucru firesc, iată, după ani de nedreptăți, în firesc ca ceva normal. Și aceasta datorită, mai ales în ultimii 20 de ani, politicii partidului nostru, conducătorului ei, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Sînt fapte de necontestat.

Cum istoria este de necontestat.

Și totuși cineva vrea s-o conteste. Să conteste istoria ? Să conteste ceea ce este de necontestat ?!

Este un lucru absurd și de neînțeles.

Cineva, cum zicea Miron Costin, vrea cu mare ocară a înfunda neamul acesta, nu că se sparie gîndul, cum zicea cronicarul și este inimii durere, dar se revoltă gîndul !

Întrunirea recentă a Consiliilor oamenilor muncii de naționalitate maghiară și germană ea însăși o dovadă a deplinei libertăți a tuturor cetățenilor României, a confirmat, încă o dată, dacă mai era nevoie, adevărul că în România de azi toți cetățenii ei, indiferent de naționalitate se bucură de toate drepturile, de libertate și egalitate. În spiritul profundului respect pentru adevăr participanții au evidențiat că una din marile și durabilele realizări ale acestei epoci de aur o constituie rezolvarea principială, justă, pe bazele materialismului dialectic și istoric, ale socialismului științific, a problemei naționale, prin asigurarea consecventă a deplinei egalități în drepturi și îndatoriri, a tuturor fiilor țării, fără deosebire de naționalitate.

Am citit cuvîntările participanților și am înțeles indignarea lor față de persoane oficiale, publiciști și istorici din Republica Populară Ungară, care vehiculează calomnii cu privire la realitățile României, la politica partidului și statului nostru, denigrează adevărul istoric. De ce denigrează adevărul istoric ? De ce denigrează istoria ?!

Nu le convine adevărul istoric, nu le convine istoria.

În strălucita sa cuvîntare, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, spunea : „E greu să înțelegi reeditarea unor teze horthyste, fasciste, șoviniste, inclusiv rasiste. Cum se poate concepe ca o Academie de Științe să dea girul său unor texte și lucrări care jignesc alte popoare ? Ce știință este aceasta ? Cui servește o asemenea așa-zisă știință decît celor mai reacționare cercuri imperialiste ? În nici un fel asemenea teze nu servesc cauzei prieteniei și colaborării, cauzei socialismului".

Sînt cuvinte memorabile, încărcate de adevăr.

Se poate oare schimba istoria ?!

Adevărul istoric este unul singur și el nu poate fi contestat nici chiar de o firmă, fie ea și academică.

Toată istoria noastră stă mărturie despre un popor demn, omenos și viteaz, care a știut să-și apere pămîntul străbun și care a știut să trăiască în armonie cu oameni de alt grai ; un popor care însă nu a suportat neadevărul, ocara. Și nu va tolera neadevărul, jignirea.

Memorabila cuvîntare a președintelui țării noastre, tovarășul Nicolae Ceaușescu, ne-a adus încă o dată, mai viu în memorie și în suflet, chipul înalt al patrici noastre, cu hora ei de foc a secolelor, cu galopul timpilor bătrîni, bărbătești și înțelepți, cu nimbul ei de azi, cu marile piscuri de aur ale viitorului.

Viitor cu care noi, cei care-l făurim, români, maghiari, germani și de alte naționalități, ne întîlnim clipă de clipă, pe care-l conturăm și-l zidim cu minți iluminate și brațe viguroase, viitor la care a visat poporul de la Carpați și Dunăre încă din începuturi.

2500

Între Carpați și Mediterana

Populația băștinașă a sudului european, pare să fi fost, după spusele celor vechi, o seminție de tip sudic, cu pielea smeadă și cu părul negru, denumită : **pelasgi.** Nimeni nu ar putea preciza de unde au fost și ce obîrșie aveau.

În orice caz, pelasgii ocupau întreaga Peninsulă Balcanică și o parte din coasta Asiei Mici, atunci cînd alte seminții venind din nord, tot de tip indoeuropean, s-au regrupat pe Dunăre. Apariția lor, sosiți în căutarea soarelui și ademeniți de bogățiile din miazăzi, a provocat o mare senzație, și bineînțeles nenumărate lupte.

Vechea teorie care pretindea că indoeuropenii veneau din India este astăzi perimată, pentru că i se opune întîi de toate antropologia. După datele — relative — pe care le avem despre indoeuropeni, ei sînt descriși ca oameni foarte înalți, deosebit de voinici și, cu precădere, blonzi. Or, dacă ar fi sosit din India, după cum s-a pretins, ar fi fost de talie mijlocie, bruni și cu ochii negri.

Această confuzie s-a născut din faptul că indoeuropenii au ajuns în India trecînd în drumul lor prin Palestina [1]) și prin Turkhestanul chinez, unde s-a vorbit tocarica, o limbă indoeuropeană.

Mișcarea a fost, de fapt, invers. Indoeuropenii au pornit din Europa și au ajuns, în expansiunea lor, în țările sudului, pînă în India, dacă nu chiar, după unele teorii, pînă în Japonia.

Într-adevăr, au avut morbul cunoașterii și au cutreierat lumea mînați de curiozitate, și de spiritul de aventuri. E foarte probabil să fi făcut înconjurul lumii, venind — valuri, valuri — de-a rîndul mai multor secole, mînați din țara lor de baștină din cine știe ce cauză obscură (poate o catastrofă geologică) ; ei au pornit să descopere lumea în toate aspectele ei, și s-au statornicit uneori foarte departe de locul de plecare, grosul populației rămînînd în Europa.

Ceea ce este de neconceput a fost faptul că indoeuropenii s-au regrupat de-a lungul Dunării, din Austria pînă la Marea Neagră. Cel mai mare număr s-a instalat în spațiul Carpato-dunărean, de unde au iradiat, unii ajungînd în Anglia și Franța (celto-geții, Ilirii poposind în actuala Iugoslavie, înainte de a trece în Peninsula Italică ; iar tracii au invadat întreaga Peninsulă Balcanică, de la Carpați pînă în insulele Mării Egee și ale Mediteranei.

Iată deci, printre popoarele pelasgice, un popor tînăr uimind pe băștinași prin luminoasa lor apariție. Au părul blond, fața albă și ochii de culoare deschisă. Surprinzătoare frumusețe, poetic cîntată de Homer. Nu e oare Helena cea mai frumoasă femeie din lume pentru că are părul de aur, privirea albastră și pielea albă, ca îndepărtatele zăpezi ? Dacă îi credităm pe Homer, și sîntem obligați să-l credităm pentru că **Iliada** și **Odiseea** ne povestesc obiceiurile și credințele epocii, mărturii ale unei civilizații lăsate posterității ca un act de supraviețuire, în consensul necesității de a se impune după dispariție.

Poemele homerice și-au atins ținta, nu numai descriind felul de viață al contemporanilor, sentimentele și trăsăturile dominante ale caracterelor, dar cele două epopei mai probează și nivelul artistic la care ajunseseră. O artă rafinată, un simț al proporțiilor, o mare realitate umană, o genială abilitate a versificării, care fac din cel mai vechi dintre poeți cel mai mare dintre toți. În ceea ce privește **Iliada,** măreția intențiilor și profunda ei morală sînt calitățile dominante.

În **Odiseea** însă poetul ne povestește cucerirea Mediteranei, care pe lîngă curaj mai dovedește și iscusința navigatorilor. Dacă în **Iliada** este preamărit spiritul de sacrificiu, în **Odiseea** se preamărește inteligența omului și mai precis inteligența omului grec. Iscusitul Odiseu nu numai că s-a priceput să pătrundă în bine păzita cetate a Troiei dar, în **Odiseea,** el pornește să descopere cele mai nimerite drumuri pentru a străbate Mediterana, creind astfel o tradiție. Pînă ce, mai tîrziu — abia în secolul al VI-lea î.e.n. —, va apare prima hartă a mărilor din sudul Europei.

Indoeuropenii vor continua, încă multe vreme, să coboare spre sud, pentru a ocupa locuri prielnice și a dura cetăți. Astfel Ilionul va fi întemeiat de Dardanos, prinț trac, sosit din stînga Dunării. Dorienii, de fapt ilirii, se vor așeza în Pelopones, întemeind un stat militarizat, iar în Attica — și în jurul cetății Atena — se vor stabili tracii, amestecîndu-se cu **pelasgii.**

Acest fapt are o profundă semnificație pe care puțini s-au ostenit s-o cerceteze !

Învățatul francez Jean Naudou, celebrul sanscritolog, în **Histoire Universelle,** vol. I, p. 91, Paris, Pléiade, 1956, se miră că, în unanimitate, grecii recunosc că au învățat de la traci meșteșugul poeziei și al muzicii. Era fatal ca grecii să preia simțul lor estetic, de vreme ce conviețuiau laolaltă, chiar dacă la început s-au luptat pentru întîietate. Dar, pînă în cele din urmă, au ajuns la un compromis, preluînd obiceiuri și meșteșuguri.

Pentru a avea o suprastructură era necesar să fie țara prosperă. Holdele bogate din spațiul carpato-dunărean și, mai cu seamă, cele două mine de aur aflate una în Carpați, cealaltă la dreapta Dunării făceau din traci un popor bogat și puternic, care avea acum răgazul să se ocupe de frumos, creînd o tradiție de poezie și de muzică.

Corifeii sînt mai întîi Orfeu — cărula i se atribuie toate darurile : e prințul ciconilor[2]), regat așezat pe coasta Mării Negre, de la gurile Dunării pînă la Hellespont, inventatorul celei de-a patra și celei de-a cincea coarde a lirei, apoi creatorul unei noi modalități de a versifica imnurile liturgice, schimbînd astfel destinele poeziei și ale muzicei. Apoi, Musaios și Tămyris — aezi de seamă, cu toții pomeniți de greci cu admirație și respect.

Această invidiată civilizație, care are ieșire la Mediterană, prin strîmtoarea Hellespontului pînă la cetatea Troiei, este cel mai bine cîntată de Homer, în poemul **Iliadei.** Tot ce este trac e mereu admirat, iar al zecelea cînt al **Iliadei** este în întregime închinat tracilor. Totuși, complimentul cel mai subtil, și definitoriu, Homer îl face lumii trace cînd povestește în celebrul cînt al XXIV-lea, că Priam pleacă să răscumpere, de la cumplitul Ahile, leșul fiului său Hector, ducînd cele mai frumoase daruri — cele mai scumpe —, aflate în palat : și spune Homer : chiar cupa de aur cu două columbe, lucrată în Tracia !

Acel **chiar** e revelator. **Chiar** devine un superlativ la adresa meșteșugului trac. Aici ei nu mai sînt doar crescătorii de cai, nici luptătorii destoinici, ci sînt mari artiști. Și astfel Homer ne sugerează că există o civilizație tracă.

Pe vremea războiului troian cele mai multe dintre cetățile de pe coasta de est a Mării Egee, și a Mediteranei, fuseseră înființate de traci, formînd o puternică ligă întru apărarea lor. Navigatorii traci aveau nevoie de aceste cetăți, ca să-și vindă mărfurile, și foloseau navigația pentru export și import. Era imperios necesar pentru ei să treacă nestingheriți din sud spre Marea Neagră, de unde cumpărau mărfuri rare, și apoi din Mediterană în alte ținuturi, spre a-și asigura un comerț înfloritor.

Toate aceste cetăți (Homer descrie numai **Ilionul**) au fost pustiite de invincibilul Ahile și de mirmidonii săi, aliați cu liga ahee — pînă cînd, în cele din urmă, după crîncene lupte, care au durat zece ani, a căzut și ultimul bastion, cetatea Troiei ce apăra disperat Hellespontul[3]).

Din clipa în care strîmtoarea a căzut în mîinile grecilor, aceștia au cîștigat supremația mărilor, iar „imperiul" pe care elinii îl vor înflința mai tîrziu se va datora primei lor victorii — cucerirea **Ilionului !** De fapt acest război, al cărui episod, căderea Troiei, i-a servit lui Homer drept subiect pentru nemuritorul său poem, nu a fost niciodată uitat de greci. Ei l-au proslăvit ca pe o biblie a tenacității, și a eroismului grec.

Dacă cercetăm cu atenție faptele și mai cu seamă oamenii din acea epocă, vom vedea, cu surprindere, că a avut loc atunci între Ilion și liga ahee o luptă fratricidă. Atît aheii cît și troienii erau frați, primii fiind descendenții prințului trac Tantal, iar troienii și regele Priam coborînd din eroul trac Dardanos și oștenii săi. Cît despre Hecăbe, soția lui Priam și mama lui Hector, ea a fost fiica regelui trac Dymas. Dealtminteri marele elenist german Ulbrich von Wilamowitz Moellendorff afirmă că războiul troian a fost o afacere tracă.

După ce Marea Egee a devenit prelungirea pămîntului grec, tracii și-au pierdut minele de aur și astfel ferecați în apele agitate ale Mării Negre, atît de depărtată de Mediterană și periculoasă pentru ambarcațiunile mici, au pierdut puterea lor colonială și, încetul cu încetul, au devenit o provincie ateniană.

Liga ahee, întemeiată de Agamemnon, se va împărți în diferite cetăți și provincii, cu obiceiuri și niveluri intelectuale diferite (bunăoară Sparta și Atena) ; dar, totuși, înfrățite prin grai, prin trecutul lor istoric și interesele lor comune. Limba greacă le-a dat, de fapt, sentimentul unei națiuni. Ea a fost pecetea națiunii elenice, nu numai în arhipelagul grec, dar și în Grecia Mare (Sicilia).

După războiul Troiei, cînd grecii s-au regrupat pe pămîntul lor, cîștigînd dreptul la o pace statornică, un nou val, de data aceasta strunit în arta războiului, va năvăli pustiind rivnita civilizație mediteraneană.

Herakles-Dorianul (sec. XIII), conducătorul cetelor indoeuropene, va izbuti să ajungă pe malul drept al Mediteranei, mergînd pînă în Spania — distrugînd năprasnic coasta înfloritoare, jefuind fără milă și ucigînd pentru a ucide. Pretutindeni, în cuceririle sale, se va încununa rege, din rege zeu, și va pieri în flăcări, ars de viu, după ce a fost prins de dușmani și osîndit la moarte.

Oastea doriană va mai hoinări pe mări și pe uscat, căutînd să supraviețuiască prin jaf și teroare. Încetul cu încetul, luptele și mizeria vor distruge o civilizație care, cu două sute de ani înainte, ajunsese pe culmile ei.

În adevăr, vestitul secol al XIV-lea î.e.n. reprezentase o culme a culturii și a bunului gust.

A fost timpul cînd la Babylon s-a scris poemul lui Ghilgameș, tradus de hiriți, cînd egiptenii scriau poeme de dragoste, iar Amenophis al IV-lea, poet și faraon, închipuia cel mai frumos imn închinat Soarelui. În fine, cînd Orfeu domnește în Tracia și încurajează un elan creator în domeniul artelor, scrîind el însuși o serie de poeme.

După aceea dezastrul războaielor a azvîrlit poporul elinilor în noaptea adîncă a dezorganizării și a sărăciei.

(Din studiul „Entuziasmul grec și dinamismul roman").

Sanda Diamantescu

[1]) Numele de Palestina a fost dat acestor pămînturi de către filistini, o ramură indoeuropeană — iliro-tracă — ; filistinii porniseră de la Palaistinos, fluviu din Tracia (aflat în Bulgaria de astăzi).

[2]) Diodor din Sicilia, în cartea a cincea a Bibliotecii istorice, ne spune că Orfeu se inițiase în mysteriile de la Samothrace. Cînd și-a pierdut soția — Eurydice —, prințul ciconilor ar fi pornit din nordul Mării Egee (unde se afla regatul său) și ar fi rătăcit pînă la Don, căruia în antichitate i se zicea Tânais.

[3]) Bosforul de astăzi.

CUMPĂNA

Cărarea flăcării

O flacără înceată, cît ține ca statură
mergea pe cîmp azi-noapte —
parcă se plimba o luminare prin pămînt
și doar feștila ei aprinsă
plutea deasupra.
Sufletul meu ar fi arat cîmpia pe-ntuneric
trăgînd la zece pluguri unul peste altul
să afle ruga de care se rupsese.
Și flacăra înceată, cît ține ca statură
mergea pe cîmp azi-noapte, nu-i obosise coapsa
și m-aș fi vrut o luminare prin pămînt
ce-și ține-n brațe flacăra și se termină.

George Alboiu

PERMANENȚA IZVOARELOR

IOANA RADU:

„Muzica noastră rămîne, ca și scrisul, dacă e bună"

Ioana Radu — poate nu aceeași! Poate mai obosită, dar mai veselă. Poate mai veselă dar mai îngrijorată. Poate mai ironică dar mai împăciuitoristă. Poate mai înconjurată de atenția și iubirea admiratorilor, poate mai singură...

Casa, aceeași aproape neschimbată, în plus poate un aparat video, să-și poată vedea, revedea, rerevedea spectacolul care a omagiat-o, poate un imens tub de oxigen, pus în colțul camerei, pe lada de la studio, la capul patului (de ce coană Ioană, de bucurie, îți explic eu în interviu) ; poate încă 2—3 cățeluși în plus, născuți alaltăieri, dormind cu mama lor în fotoliul din fața televizorului.

Poate, singurătatea unei mari artiste, înconjurată de aparate de comunicat, ascultat, privit, aprins, respirat, de fotografii, diplome, decorații, ordine, telegrame, felicitări, înrămate, puse bine la locul lor ca pentru un muzeu memorial.
Poate.

„Pe cei care vor să le dau cîntece vechi, autentice, îi aștept în strada Timpului nr. 13"

— Nu știu cum să încep, stimată Ioana Radu, la cîte aveți dumneavoastră a spune, cred că vă mai iau două interviuri și scot o carte cu ele. De unde începem, de unde reluăm?

— ...am fost o executantă : Am avut calitatea de a alege însă. S-au scris valize de texte pentru mine. Din ele eu am ales POEZIA. Asta nu se scrie pe colțul pianului, pac-pac. D'aia am ales poeți : Eminescu, Arghezi, Minulescu, Eftimiu și alții. La romanță, coeziunea cu melodia trebuie să se potrivească la sînge, să povestești o viață în trei strofe. Acuma, cum fac ei romanța, cînd ajungi la capăt uiți începutul, parcă e făcută să-și arate artista dinții, toalete, bijuterii și coafuri. Uite că d'aia eu cînt din umbră de după perdea, ce să vadă la mine? Altele stau țapene să nu li se miște colțunașii de pe frunte și cordonul de pe șolduri. Chiar nimeni să nu se mai intereseze de potriveala melodiei cu poezia, puișor?! Asta, și că sînt prea mulți și prea „artiști" (pune ghilimelele — acolo să se-nțeleagă!) : vin la examene cinci și apar la televizor cinșpe de unde-or ieși, doamne iartă-mă? Ei au crescut cu televizor, cu stații și boxe, noi cu galene, sînt deștepți, nu zic, focul lui ardei dar nu-i de-ajuns. Să fim mai drastici, să alegem numai unu-doi dacă-s buni. Dacă nu, poate au talent la vals sau la sapă. Eu, dacă n-aveam talent, mă făceam șofer, că am și calități. M-am străduit să fie bine, la început eram șapte-opt soliști și era bătaie pe noi. Cîntam ca la tata la poartă, pînă mi-am dat seama că trebuie să cînt ca ăla din poezie : două-trei minute de viață. Romanța (care-i melodie și poezie la fel) trebuie să aibă legătură cu viața, cu adevărul ei, să fie concisă, scurt — de la tinerețe pin' la bătrînețe. De aia nu s-a născut critic să mă critice, eu sînt singurul care știu unde am greșit. Așa, cu modestie ajungi la a 70-a treaptă de viață și a 53-a de cîntat ; cînd știi care ți-e rolul, ce ești tu pe lume.

— Mă rog, dumneavoastră ați deschis discuția despre vîrstă eu nu îndrăzneam să ating un astfel de subiect.

— Atinge-l, maică, atinge-l că nu mă feresc, am făcut publică vîrsta chiar de ziua mea — 17 februarie — în sala Radio. Unde-ai fost că nu te-am văzut la felicitări?

— Cum era Ioana Radu la fix 70 de ani?

— Cum să fie, parcă eram Madam Bulandra: sală, scenă, balcon, artiști, discurile mele în hol, am primit 16 coșuri cu flori. A vrut lumea să mă sărbătorească. Acuma o să-mi vadă toată țara spectacolul la televizor dacă nu e spațiu pentru tot, or să mă dea în serial ca pe Rebecca. Doru Popovici, ce frumos a zis pe scenă și dă-i și aia cu televiziunea și aia cu radioul și „Sahia" cu filmul, acuma și „Flacăra" și matale cu tinerii matale, ce mai, lux. Aplauda lumea, le curgeau lacrimile în poală, eu ieșeam din scenă ei s-așezau pe scaune, eu veneam ei se ridicau, nimeni nu voia să plece. Și ce frumos m-a prezentat minunea aia de Sanda Țăranu. Uite, acuma că scrii la gazetă am ocazia să mulțumesc oficial, conducerii superioare care nu m-a uitat pe mine, slujitorul scenei. Și „Luceafărului" și ție îți mulțumesc, puișor, că mi-ați oferit oferit ocazia publică să mulțumesc tuturor... dar dacă n-ai văzut finalul n-ai văzut nimic, am cîntat în cor „Ciobănaș cu trei sute de oi", era jale mare-n sală. Dar și înainte de spectacol ce-a fost pe mine : telefoane, flori, daravele, de basmul lumii. Mulți au rămas fără bilete. Tot prin dumneata vreau să-l rog să se vadă spectacolul la televiziune, că-i păcat. Crezi c-or citi ce zic eu aici, hai?

— Cred că ziua aceasta a omagierii și cele ce i-au urmat au fost cele mai fericite din...

— Pe dracu' tățicule, că era să mor de bucurie și de emoție, a doua zi. Uite colo-n colț tubul de oxigen și-acuma-l am. Am primit ajutoare, medicamente, sărut mîna cui m-a ocrotit. Mi-au stat la cap un doctor și o soră alături zi și noapte, luam la două ore un polonic de medicamente. Dar eram mulțumită și împăcată, că de atîta emoție am ajuns la oxigen. Bine că am apucat anii să fiu sărbătorită că altfel cîntam pînă-și aduceau toți aminte de mine. Așa am avut și eu locul unde să-mi invit artiștii — opera, opereta, ușoara, tineretul.

— Care a fost distribuția?

— Păi, să-i înșir pe toți aici la video și pe urmă mai vorbim, că dacă mai stăm ne-apucă ziua vorbind : Mălineanu mi-a scris o scrisoare, Melidoneanca mi-a cîntat un „La mulți ani" de Cristinoiu, Petre Gusti (să-l vezi cum arată la 73 de ani), Daniela Condurache (mamă ce emoții avea în culise!), George Rotaru, Dan Amititeloaiei (tipograful de la Constanța, găsit de mine, i-auzi ce timbru are!), Ștefania Rareș (mi-a cîntat „Car frumos cu patru boi"), Alla Baianova (uite la ea ca o prințesă rusă, înaltă și frumoasă, arată asta vîrsta?), Dorin Teodorescu (ce bărbat, doamne!), Anca Liana, Florin Georgescu (ce minune de voce!), Elvira Cîrje, Angela Similea (cum se-mbracă de elegant!), Corina Chiriac (artistă, ce mai, îmi cîntă de Țeicu). De-aici n-a mai încăput pe video. Nu-i nimic, vine el și finalul!

— Doamnă Ioana, la experiența dumneavoastră venerabilă, credeți că puteți spune tinerilor de azi, ce e un artist-cetățean?

— Să fii al țării și să fii cu țara la bine și la rău. În război cîntam în spitalele de răniți, pe frig, pe ger, uite degetul ăsta mi-a degerat cînd cîntam pentru răniți. Mergeam cu vagoanele de răniți, le lua carnea cu penseta, unul mi-a murit colea pe brațul stîng. Noi le cîntam și ei mureau gîndindu-se la țară. Am plecat de la concert direct pe front, nu-ți mai spun că am pierdut avionul și taman cînd mă certa un colonel că n-am fost punctuală primi un telefon și află că avionul s-a prăbușit, au murit atunci 24 de artiști, puteam să fiu și eu printre ei, nu vezi că mereu mă-ncearcă, ba accidentul de autobuz din turneul ăla cu Caransebeșul cînd am rămas în baston, ba tubul cu oxigen. Pînă la urmă am plecat cu trenul, eram în uniformă de soldat, aveam cu mine doi saci de pîine și douăzeci de costume naționale. La spitale ne puneau ostașii să cîntăm din ușă, nu ne lăsau înăuntru că stăteau păduchii ciucure pe ei. Era război, cîntam să alinăm durerea, să dăm curaj, dormeam pe unde apucam, mîncam ce găseam.

— Văd eu că nu vă face plăcere să vă amintiți asemenea lucruri, mai bine spuneți-mi ce poeți, ce poezie vă place să citiți și să cîntați.

— Îmi place Arghezi, pe care l-am cunoscut, uite aici poze de cînd ne-a decorat. Ce crezi că se mai naște mîine un deștept și un talentat ca el, o splendoare. De plăcut mi-au plăcut și i-am cîntat și pe Ionel Fernic și pe Victor Eftimiu. Pe Minulescu n-ai voie să-l uiți, phai! dulcegăriile lui minunea pe pămînt, cum să nu-ți placă să-l cînți?

Dar peste toți, rămîne unul singur — Eminescu. M-apucă tremuratul cînd vorbesc de el sau cînd îi citesc o poezie. Ce-ai putea zice de adevărul din poezia lui, cine-i găsește cusururi? Român de-adevărat făcut din pămînt de-al nostru. Păcat de tinerețea lui, muri colea-n spatele casii mele pe strada Plantelor. El a fost tot ce există poet în lume. Steaua care-a răsărit el este. A iubit tot : și iarba și omul și piatra. Îți trebuie o viață să gîndești ce-a scris el.

— Și Eminescu iubea folclorul...

— De folclor zici? Azi așteptăm să se cerete. Intrat o dată în păcat trebuie să-l scoatem, să muncim mult și ei și noi și dumneavoastră cu scrisul, ca poporul să zică — nu-mi place, ăsta nu-i folclor. Merită să ne aducem aminte de folclorul nostru vechi și frumos „Uite dealu uite via", cine-l mai cîntă azi ; dar repertoriul lui Tănase, al Lătăreții cine-l cîntă, că e frumos. Lumea e ocupată, n-are timp, vouă vă revine sarcina. Noi am trăit cu ăla vechi românesc și lumea cerea, crezi că azi nu se mai cere? S-a dovedit că avem folclor unic, costume, lăutari care cîntă patru ore fără partituri, fără pupitru. Noi am trăit atîția ani cu „Mă suii pe dealu Cernii", „Munte, munte brad frumos", nu le place?, „Patru boi cu lanțu-n coarne". „Mă suii în deal la cucă", știi ce-i cucă, aia unde se suie ăla de păzește via. Da-n cuca folclorului cine se suie să-l păzească, voi cîțiva cu condeiul și-atît, dar meseriașii folclorului de ce tac?! ce, s-a golit, n-au folclor? Să vie la mine să le dau cîntece, vechi, autentice, că mă duc cu ele și nu le știe nimenea. Să vie, îi aștept pe strada Timpului nr. 13. Uneori apar și fenomene de stricare a folclorului și mă întreb unde sînt controlorii?

Lipsă de controlori asta este, dorm în sală pe la preselecții și după aia fabrică vedete. Nu vezi că lucrurile bune se răresc, dar pînă s-o-nfuria lumea, uite pentru mine cîți au scris romanțe noi, la întrecere. Eu le doresc succes și să nu se oprească din întrecerea asta. Să scrie ceva să-i miște pe puturoși, să simtă arta.

La Tîrgoviște, la „Crizantema de aur" ziua ascultam și noaptea judecam, să scoatem doi buni nu zece proști. Așa se face cultura, arta, puiule, cu nopți pierdute și cu controlori de calitate.

— Apropo de cultură, în viața dumneavoastră lungă pe cine ați mai cunoscut dintre oamenii de artă, de litere, personalități?

— Am fost la Domnul Iorga, Nicolae Iorga, la Văleni, făcea spectacole originale în aer liber, cu soldați, cu mașini, cu tunuri și tancuri. Le ținea într-o vale acolo, și publicul pe deal, duminica, îți spun, cu cai adevărați, cu costume adevărate, piese istorice. Îl așteptam să mă cheme, la el mă duceau niște magistrați. După reprezentație, o masă acasă la meșterul Iorga, și eu popîndău chiar lîngă Dînsul. Avea o sufragerie mare, țărănească, îmbrăcată în covoare și marame, avea trei lăutari cu un gurist cocoșat care cînta la chitară, cîntam și eu cu ei. Beam țuică în cescuțe de pămînt ; îmi turna nevastă-sa, coana Tinca și Domnul Iorga zicea „nu-i mai da fetii ăsteia că va fi o mare artistă". Ce eram eu atunci, prin '37—'39, o fetiță proastă care avea primul angajament la Ploiești. Uite poza mea de-atunci s-o dai la gazetă. Tîrziu mi-am dat seama cu cine am stat la masă, mă credeam mare, ce era el, un bătrîn, acolo, cu barbă, eu eram „vedetă", începusem să cînt la Radio ; venisem în branșă s-o „distrug" pe Maria Tănase, că aveam material, acuma am rămas singură, cu ea ce mă mai băteam, dar cîștigau și folclorul și publicul.

Lui Sadoveanu îi cîntam la vila Minovici, acolo făcea el mici petreceri, eram nelipsită. Mă ruga să-i cînt și eu îl rugam să vorbească moldovenește. El îl întrebam, de un nimic, de-o frunză și el îmi vorbea apoi trei ceasuri despre ea. L-am iubit și l-am citit cît am putut, i-am cîntat adesea dar ne-am respectat reciproc. Oameni mari, prea mari pentru muzica noastră de circiumă de-atunci. Dar, e bine că și muzica noastră rămîne ca și scrisul lor. Dacă e bună. Asta-i nădejdea — să rămînă cîntecele. Nu vreau s-aud vorba „uitare". Să fim proaspeți, dar cu muzica noastră, nu cu mode din alte părți. Eu tot „De la moară pin' la gară" cînt și nu sînt la modă, dar nimeni nu mi-a zis că de ce cînt tot asta. Din contră, îmi dă tineretul telefoane, că mi-a făcut capul baniță. Și dacă romanța adevărată și folclorul adevărat intră pe mîini bune și tinere, pot să mor liniștită. Dar să nu mă uitați de tot!

Interviu realizat de George Stanca

Fascinația romanței

Romanța nu-și va pierde niciodată resursele de actualitate, deoarece ea semnifică o tainică fuziune între muzică și poezie, reliefînd eternitatea unui sentiment sublim : **dragostea.** În țara noastră se poate vorbi de o tradiție a acestui gen, a acestui cîntec duios, desfășurat în mișcări lente, cu ritmuri domoale și teme de amplă respirație, unde folclorul țărănesc și acela orășenesc s-au îmbinat armonios. Romanța relevă un ton confesional, o ușoară „melanholie"... — ca să-l citez pe maestrul **Eugen Barbu** — dar, pînă și în cele mai întunecate sonorități ale ei, în cele din urmă străbate o discretă nuanță de limpezime, expresie fidelă a unui echilibru sufletesc regăsit. Mulți au fost cîntăreții care au tălmăcit-o expresiv, încît melodiile generate au pornit dintr-o inimă curată și au ajuns la mii de inimi însetate de eufonia „dorului dor"... Au interpretat-o cîntăreții populari, cei de muzică ușoară, de operetă și operă, cei din ramura mai aparte a muzicii camerale — cu toții, în țara noastră, dînd naștere la un stil doinit, într-un climat elegiaco-visător, limbajul muzical sugerîndu-ne tabloul policrom al unui codru într-o „contaminată legănare"...

Romanța a cunoscut o dezvoltare remarcabilă în anii României zilelor noastre, preluînd creator trecutul, ancorîndu-se în prezentul incandescent și, nelipsindu-i viziunea senină a zilelor ce vor veni. În special, în ultimele două decenii, ea s-a bucurat de aportul unor compozitori de prestigiu, precum și de acela al unor interpreți cu har, încît se poate vorbi de o profesionalizare a acestui cîntec fremătător ca un ecou de doină de demult. Dintre cîntăreții de romanță, o adevărată **școală** a creat-o **Ioana Radu**, încît cînd rostim cuvîntul **romanță**, gîndurile ni se îndreaptă spre această maestră a genului, care și-a cîștigat o binemeritată popularitate. Voce gravă, foarte bine timbrată, avînd acel ceva din coloritul elegiac al violoncelului, dar și din nuanța stranie a cornului englez, Ioana Radu a atras și atrage atenția prin **firescul** prezentărilor romanțelor sale, firesc în consonanță cu o dicțiune limpede, precum cerul senin dintr-un august liniștitor, în care totu-i vis și concordie, firesc asociat intim unor rezonanțe multiple, de parcă ar fi un singur melos de caval, dar cu sute de ecouri în pădurile milenare ale pămîntului românesc. Am ascultat-o întotdeauna cu sufletul inundat de frumosul liber și i-am apreciat cu precădere simplitatea nobilă a frazării, uneori tinzînd spre o tristețe interiorizată, alteori, pregătind judicios dramatice puncte culminante ; dar cel mai mult m-a emoționat cînd limbajul sonor, întotdeauna conturat cu o tulburătoare fermitate, avea o delicată eufonie, parcă strivită de mister... Cine va uita interpretarea **Romanței dragostei: „Cîntă frunza, cîntă vîntul / Cîntă primii ghiocei / Cîntă cerul și pămîntul / O romanță, dragostei"**... Dar a atîtor alte romanțe, încît meditînd la multe valorificări ale unor cîntece de o dragoste ardentă, „totu-mi pare un tablou, c-un răsărit și un amurg"... Ioana Radu a fost și rămîne o artistă de o puternică forță expresivă ; a fost și este perfect conștientă că fără dragoste, omenirea s-ar prăbuși, deoarece „iubirea-i tot, în rest, singurătăți deșarte"! A cîntat, cîntă și va mai cînta sub cerul „dorului dor"... cerul duioșiei umane, cerul înfrățirii dintre făpturile de pretutindeni, cerul împlinirilor fecunde, cerul de o luminozitate torențială, pentru toți oamenii de omenie, care cred în armonia vieții, așa cum cred în bucuria de a face bine. Ioana Radu, această fiică a Olteniei, reprezintă în lumea romanței ceea ce Maria Tănase constituie în lumea folclorului sătesc. Ea ni se înfățișează precum o fascinantă slujitoare a lumii orfice, pentru care dragostea și vorbele departe de orice atingere necurată se contopesc pînă la identificare cu o ideologie a bunăînvoirii între popoare. Ascultînd-o și reascultînd-o îmi vine să cînt „la unison" cu această femeie minunată care privește cu „ochii ei astrali de anemone", parcă trecînd dincolo de conturul lucrurilor, o melodie ce se asociază unor meditații cu virtuți consolatoare, o melodie unde pînă și cuvintele cîntă :

„Stau în pragul toamnelor
Cu cîntecele mele...
Am crescut sub cerul lor,
Am rîs și-am plîns cu ele..."

Doru Popovici

În slujba marii poezii

„Să-mi fie somnul lin
Și codrul aproape".

„Pe umeri pletele-i curg rîu
Mlădie ca un spic de grîu".

„De va veni la tine vîntul,
Purtînd povestea lui amară".

Oricine va recunoaște în aceste versuri romanța, dar mai puțin sigur și pe autorii ei. Întocmai ca în folclor textul romanței își pierde autorul, devine colectiv și universal, un bun al tuturor. Ele circulă fără numele poeților și compozitorilor care le-au dat viață, din gură-n gură, din caiet în caiet, fără a-și mai destăinui originile. Există chiar vechi culegeri tipărite care și ele ignoră numele autorilor: cititorul, publicul preia versurile ca pe un bun al său. În bună măsură însă succesul romanței românești vine din substanța și forța inspiratoare a textului; din prestigiul poeziei citite mai întîi și abia apoi cîntată în semn de omagiu pentru creația literară.

Epoca de aur a romanței se situează la sfîrșitul secolului trecut și începutul celui nostru. Ea are legătura cu vechiul „cîntec de lume" al folclorului, dar și al grădinilor orășenești, unde poeții amestecați cu lăutarii lansau „șlagărele" timpului. Trebuie să vedem în Anton Pann pe unul din marii precursori ai actualei romanțe, poet, compozitor și interpret totodată, singulară și măreață figură de ctitor literar și artistic, adăpată la izvoarele celui mai autentic folclor rural și orășenesc, poet cucerit de marile armonii ale muzicii. Romanticii și postromanticii, sînt cei care au plăsmuit romanța actuală, un cîntec al marilor tensiuni sufletești spus cu cuvinte simple, adesea de o accesibilitate înșelătoare. De puține ori ca în jurul lui 1900, poezia și muzica românească au fost atît de înfrățite și de convergente, lucrînd amîndouă în slujba romanței românești. În această vreme au apărut romanțe nemuritoare. Prin romanță, versurile poeziei lui Mihai Eminescu, G. Coșbuc, Octavian Goga au pătruns acolo unde nu pătrundeau revistele și cărțile vremii, au intrat în marele patrimoniu popular. Romanța a devenit o posibilitate de cultivare a limbii, a sufletului popular, a sentimentelor naționale. Istoria romanței românești astfel începe și merită să fie scrisă.

Un episod din viața romanței românești, unul din cele mai caracteristice, ni-l oferă viața și creația compozitorului Guilelm Șorban, trăitor în Transilvania sfîrșitului de secol XIX. Viața lui Guilelm Șorban este dramatică. Tînărul care promitea o mare carieră de pianist trebuie să renunțe la pian. O operație neinspirată la două degete ale mîinii stîngi îl fac inapt pentru marea carieră care i se deschisese în față. Dar Guilelm Șorban nu va renunța la muzică, care era însăși rațiunea lui de a fi. Tînărul cu degetele imobilizate va deveni compozitor.

În anul 1897, Guilelm Șorban tipărește trei compoziții rapid difuzate de casa Röder din Leipzig. Este vorba de **Pe lîngă plopii fără soț**, de **Mai am un singur dor**, de **Numai una**, („**Pe umeri pletele-i curg rîu**"), adică de o muzică pusă în slujba marilor poeți : Eminescu și Coșbuc. Evocatorul lui Guilelm Șorban, fiul acestuia Raoul Șorban ne spune : „Cîteva melodii au devenit părtașe ale emoționalității obștești și au contribuit la o nouă modelare a sentimentelor. Pătrunderea și păstrarea lor în sensibilitatea colectivă relevă natura autentică a unui entuziasm emoțional, controlat de expresie, care s-a instalat statornic, ca un lucru cunoscut tuturora, în istoria simțirii lirice românești. Dar în timp ce cîntecele **Mai am un singur dor (1898), Pe lîngă plopii fără soț** (1897), **Numai una** (versuri de Coșbuc, 1897) s-au răspîndit și s-au instalat în orizontul național, identitatea autorului a dispărut, încă din timpul vieții lui în umbra anonimatului". *)

„Compozițiile lui Guilelm Șorban au verificat sensul de a fi al oricărei romanțe autentice : ele s-au topit spontan în sensibilitatea colectivă.

Apariția și succesul acestor romanțe, datorate unui compozitor român din Transilvania, are un sens mai adînc. Ele erau o demonstrație a forței de creație a românilor, erau un omagiu adus limbii și literaturii române întrupate în doi din marii ei poeți, participau la o modelare unică a sufletului românesc dincolo de îngrădirile frontierelor abuzive. Acest lucru îl exprimă foarte limpede Raoul Șorban : „Datorită oprimării naționale, arta devenise una din formele de a rezista la ofensiva deznaționalizării, de a lupta împotriva morții ca națiune, în fața celor mai viclene metode de anihilare etnică. Personalitatea lui Guilelm Șorban nu poate fi desprinsă de acest mediu care i-a determinat opțiunea, în deplină cunoștință de cauză, pentru nobila cultivare a sentimentului național, prin valorile estetice ale muzicii. Orice încercare de a lămuri aspectele esențiale ale vieții și creației lui Guilelm Șorban va trebui să țină seamă de programul situării artei în jurul focarului național, prezent în toate manifestările sale".

Scriem numele lui Guilelm Șorban, dar de fapt aici este vorba de romanță, de rostul ei profund în epocă, de faptul că acest rol a fost impus de intelectualii și creatorii timpului. Cîntăreții de romanțe de azi sînt purtătorii unor mai vechi mesaje.

Guilelm Șorban avea toate datele compozitorilor de mari dimensiuni, dar a ales acel tip de compoziție care înfrățea masele într-un sentiment unic. **Mai am un singur dor, Pe lîngă plopii fără soț, Numai una** deveneau prin romanță factori de coeziune a sentimentului popular. Tipărite la Leipzig, și difuzate mai întîi în Transilvania, romanțele inspirate de Eminescu și Coșbuc au pătruns repede în toate părțile locuite de români. La prima călătorie a compozitorului în România, în 1905, cînd a trecut prin mai multe localități — la Turnu Severin, Giurgiu, București, Constanța, Ploiești — și-a auzit peste tot cîntecele, iscate parcă din propria simțire a fraților din „țara liberă". Romanța ca vehicul al marii poezii, ca vehiculul al sentimentului național, își făcea datoria.

Mai am un singur dor rămîne un episod semnificativ din istoria romanței românești, din istoria componisticii românești. Guilelm Șorban poate fi considerat un deschizător de drum. A fost într-adevăr stăpînit de convingerea că „numai pecetea neamului tău poate deschide calea spre universalitate". A colaborat la revistele timpului, la **Luceafărul** îndeosebi, a militat în scris pentru o orientare care să promoveze o forță proprie de creație. A fost în corespondență cu marile personalități ale vieții muzicale și artistice românești. G. Enescu concertînd la Năsăud și Dej în 1920 și 1921 a cîntat și **Mai am un singur dor** spunînd : „de cînd o cunosc — nu m-am mai despărțit de ea ; ține de țară". Marele compozitor făcea elogiul romanței.

Din păcate documentele acestei vieți intelectuale au dispărut. În 1940, odată cu intrarea trupelor horthysto-fasciste în nord-vestul României, „absurda ofensivă a suspiciunii și a urii a țintit mai întîi casa de la Dej a compozitorului, distrugînd placa comemorativă așezată din inițiativa scriitorului A. P. Bănuțiu, deși acesta nu putea întărîta decît intoleranța regimului horthyst față de limba în care fusese scris următorul text: „**În această casă a locuit compozitorul ardelean G. Șorban, autorul cîntecului Mai am un singur dor, care a făcut ocolul lumii întregi și a fost cîntat de toate neamurile pămîntului**". Au urmat percheziții arestări, confiscarea scrisorilor și însemnărilor." Există și romanțe care determină **acte de** vandalism. I-a fost dat romanței eminesciene pe muzica unui compozitor ardelean să procure dovada.

Marea romanță este totuna cu marea poezie, iar istoria ei îi conferă o demnitate pe care trebuie să ne-o reamintim cînd sărbătorim pe una din marile interprete ale romanței românești, desigur cea mai mare dintre toate : Ioana Radu. Muzica a dat aripi poeziei, iar marii interpreți ai romanței au dat aripi poeziei și muzicii. Ioana Radu se alătură marilor nume din istoria romanței românești.

M. Ungheanu

*) Guilelm Șorban, Piese lirice și jocuri românești, Editura muzicală, 1985.

Povestea unei vieți

Povestea vieții unui artist este povestea sentimentului și vocației lui artistice. Cînd și le-a descoperit? Cînd a început să urmeze chemarea irepresibilă a forței sale interioare? În cazul Ioanei Radu, fetița Eugenia Braia părea a fi în copilărie cea mai puțin dotată pentru muzică între cei patru copii ai familiei Braia. „Tu să taci! Cînți prost", îi spunea trio-ul puțin mai săltat în vîrstă al familiei craiovene. Așa începe istoria vieții artistice a Ioanei Radu : cu o negație. Adică începe ca un basm în care cei din jur nu-și dau seama că iubita fetiță are și ea voce, talent, chemare. Și tot ca în basme, de acolo de unde nu te aștepți, răsare minunea. Fata a fost îndrăgită odată cu școala pentru pasiunea ei de a cînta.

Ioana Radu a crescut, cum scrie în cartea **Romanța unei vieți** de Harry Negrin, în „Țara Doinelor", adică în Oltenia. Titulatură pe care o acordă Olteniei marea cînăreață este una din cele mai frumoase. Ea așează Oltenia în teritoriul muzicii, al sublimului și dacă am număra pe marii cîntăreți pe care i-a dat Oltenia am conchide, alături de Ioana Radu, că Oltenia este o țară a muzicii. O muzică fără conservatoare de artă, fără profesori și examene, dar nu mai puțin o țară a creației spiritului popular, al folclorului foarte viu. În această baie de muzică populară a trăit Eugenia Braia. Melodiile populare ale Olteniei le-a ascultat și cîntat și ea mai tîrziu. Trăind la Craiova, le-a auzit și le-a rostit și pe cele orășenești. Cîntecul de lume, fie el strict folcloric, fie de o origină citadină și-a avut epoca fericită în anii în care Eugenia Braia nu știa că va ajunge Ioana Radu. În acest orizont oltenesc al cîntecului de lume înfrățit, în care sufletul artistului popular se contopea cu cel de la periferie, a crescut Ioana Radu. Era un cîntec curat trăit din tot sufletul de cei pentru care fusese creat.

Dar Ioana Radu, pasionată de cîntec, de versurile și de melodia lui, nu se mulțumea să înregistreze doar ceea ce-i oferea ambianța locului. Un aparat de radio simplu, un strămoș al aparatelor moderne, o construcție cu galenă și căști, îi deschidea alt univers, mai incitant prin audiența lui, cel al emisiunilor de radio. Pe calea undelor ajunge să cunoască marii cîntăreți, marile cîntărețe, iubitele repertorii ale epocii. Ea însăși cîntă cu fiecare prilej, îmbogățindu-și mereu repertoriul. Alături de soțul ei, care o acompaniază la pian, trece prin numeroase familii în care vocea și căldura interpretării ei încep să-i aducă numai laude. Nimeni nu bănuiește încă viitoarea carieră a inspiratei cîntărețe. Peregrinează alături de soțul ei care se mută cu slujba de profesor mai ales în județele Olteniei, la Tg. Jiu, la Drăgășani, în orășelele dinspre Dunăre.

Ioana Radu înțelege că ceea ce face ea ține de ceea ce ascultă pe aparatul cu galenă, că această vocație trebuie împlinită. Va pleca brusc la București, pentru a fi mai aproape de idolii ascultați în căști. Va merge să-i cunoască îndeaproape. Va cînta și ea dacă va reuși, dar gîndul acesta n-o duce la ideea concurenței, a rivalității artistice. De mai multe ori în cartea care-i povestește viața, ni se spune că Ioana Radu a fost o mare timidă. Cu atît mai mult decizia de a pleca la București, de a face gestul ruperii de mediul care nu-i îngăduia împlinirea unor năzuințe sufletești și artistice pare a fi din categoria de îndrăzneli a celor timizi. Dar gestul a fost făcut.

Ioana Radu a ajuns la București. Vocea ei începe să-și facă loc în climatul exigent al orchestrelor și specialiștilor vremii. Nu este un drum dificultuos, ci treptat, drumul asimilării măiestriei. Ioana Radu cîntă acum cu muzicanți cunoscuți, celebri. În această fază a tinereții are ce învăța și mai ales de unde. Reputația ei crește, numele ei circulă. Ioana Radu nu s-a dedicat încă romanței. Ea este mai ales o interpretă a cîntecului popular. Și aici are cu cine să se confrunte. Încep angajamentele. Mai întîi unul la București, apoi altul la Ploiești. După care din nou la București. Cîntă atît cîntece de lume cît și romanțe. Publicul o aplaudă, publicul o iubește, publicul o vrea. Ioana Radu este cea care ține afișul. A cîntat mult la **Potcoava**, căreia i-a imprimat un stil, dar și la **Princiar** și la **Motanul negru**. Oamenii veneau peste tot s-o vadă pe Ioana Radu. Ea devenise între timp ceea ce avea să fie și va rămîne pentru totdeauna : regina romanței. Războiul a făcut însă muzele să tacă. A tăcut și Ioana Radu alături de alți artiști ai vremii.

După război, **Teatrul de Estradă** a reunit grupurile dispersate ale artiștilor risipiți pe la diverse grădini, estrade, localuri sub acoperișul unui unic teatru de stat. Acolo a lucrat și Ioana Radu într-un climat de emulație nou, în compania celor mai buni artiști de estradă ai vremii. Așa cum scrie Harry Negrin, și el coleg al marii cîntărețe, la teatru anii se numără în premiere. Și au fost numeroase premiere, numeroase succese, în care numele și contribuția Ioanei Radu au avut un cuvînt decisiv de spus. Dar **Teatrul de Estradă** nu însemna numai spectacole la domiciliul său, ci și turnee. Ioana Radu a făcut multe turnee. Între care unul pe ploaie, într-un sat i-a rămas în amintire, pentru dragostea ascultătorilor față de muzică. Apoi aceste turnee erau prilejuri nimerite de a culege cîntece și texte noi. Îmbogățirea repertoriului a rămas pentru Ioana Radu o preocupare continuă. A folosit orice prilej pentru asta, iar într-un sat o șezătoare țărănească a fost cel mai bun cadru pentru a descoperi melodii și versuri noi, care au intrat în caietele marii cîntărețe.

Ioana Radu ține să-și amintească de intervenția pe care a făcut-o pentru un coleg de scenă exclus abuziv din rol și din slujbă de un director fără comunicare cu viața artiștilor. Era o nedreptate pentru care Maria Tănase și Ioana Radu au intrat în cabinetul directorial pentru reparație. Discuția n-a fost calmă și a avut un sfîrșit cu totul imprevizibil, pentru că directorul nu era numai rigid, dar și încăpățînat. Urmarea a fost că Ioana Radu n-a mai jucat în acel teatru. Alta că a trebuit să treacă prin fața comisiei de atestare ca o începătoare, deși numele și vocea ei erau așteptate la radio cu nerăbdare de milioane de ascultători.

Ca și viața altor artiști, nici viața Ioanei Radu n-a fost scutită de situații ingrate. A cîntat și la circ, dar și acolo romanța a metamorfozat arena și a dat acelui edificiu prin Ioana Radu un alt suflet și un alt sens. Ioana Radu este, de fapt, în culmea forței ei artistice, ajunsă la maturitatea artei interpretative. Gloria ei nu mai poate fi stăvilită. Îi închină numeroase elogii artiști străini care o văd, care o ascultă: Yehudi Menuhin, David Oistrah, Gilbert Becaud, români ca Ion Calboreanu, George Vraca și alții. Prietenia ei cu Maria Tănase a pecetluit acest strălucit triumf al fetei timide plecate din Oltenia pentru a se apropia cu sfială de orașul și scena unde cînta Maria Tănase.

Ioana Radu devenise regina romanței, însemna cîntecul românesc. O carte cum este **Romanța unei vieți** trebuia scrisă. Este o carte despre vibrația artei întrupată de o femeie care s-a dedicat întru totul vocației sale artistice. O artistă iubită de milioane de ascultători care văd în ea pe propriul lor mesager artistic.

George Andrei

MĂRTURII

«Romanța reprezintă sufletul românesc pe note. Ca dovadă, ea se cîntă și la veselie și la tristețe.
Romanța răsună și La umbra nucului bătrîn, *și* în finul de curînd cosit. *O cîntă românul* Pe lîngă boi, *se cîntă și* La oglindă.
Și pentru ca Romanța să capete „un singur nume", cum spune poetul, noi i-am spus : Ioana Radu».

ELVIRA CÎRJE
Primă solistă a Operei Române

«O voce de excepție. Ioana Radu, lansînd la Radio, și pe nenumărate scene ale țării, romanțe nemuritoare, a dovedit de peste o jumătate de veac, o voce desăvîrșită în simțire și-n execuție. O voce — triste chanson — neîntrecută încă de nici o altă artistă. Vocea-i pătimașă pătrundea și pătrunde adînc în sufletul ascultătorilor, tonificîndu-i printr-o tandră boare de duioșie sau nostalgie. De artista Ioana Radu mă leagă lungi turnee și colaborări la Radio. Unică prin exprimarea tonalității glasului, a redat și redă, egal și adînc, împătimirea și iubirea melosului nostru național. Cîntecul popular îl redă viu și nealterat, reușind perfect să-și acorde glasul cu valoarea de fond a spiritualității spațiului dunăreano-carpatic.

Prin cîntecele ei, Ioana Radu va dăinui alături de neamul nostru în orice moment al manifestațiilor sufletești, întovărășindu-i înflăcărările romantice, doinele... suspinele, într-o statornică credință.»

AL. GROZUȚĂ
Artist emerit

«Nu se poate vorbi despre Ioana Radu fără să spui în același timp și despre, Romanță, romanța noastră românească. În adevăr, atît de bine, atît de mult s-a identificat această artistă, această mare artistă, care este Ioana Radu, cu romanța noastră, încît, pe drept cuvînt, unul dintre prietenii noștri a supranumit-o „regina romanței". Vocea ei caldă, timbrul plăcut, frazarea perfectă și talentul înnăscut cu care a fost înzestrată această ființă umană, fac tot farmecul audierii celui ce o ascultă. A cîntat ea, cu aceeași artă și cîntecele populare : sîrbe, hore, doine și alte cîntece, dar vocea ei pare că a fost „croită" în mod expres, pentru romanță».

ION LUICAN

(Din „Povestea unei vieți" de Harry Negrin)

m a p a m o n d

DREPTURILE OMULUI şi realităţi care le contrazic

Se vorbeşte mult, în lumea de azi, despre drepturile omului. Şi este firesc, este bine, este necesar să se vorbească despre ele. Mai important încă : este necesar să se garanteze aceste drepturi, să se asigure condiţiile exercitării lor reale.

Dar cum se vorbeşte despre şi mai ales cum se asigură în fapt exercitarea acestor drepturi în ţările occidentale ?

Despre drepturile omului, unii oameni politici ca şi unele organe de presă din occident vorbesc mai ales atunci cînd, în cadrul unor reuniuni internaţionale — iar exemplul cel mai evident îl oferă acum reuniunea general-europeană de la Viena — se încearcă eludarea problematicii de fond aflată în discuţie, se doreşte deturnarea atenţiei de la aspectele reale ale asigurării drepturilor omului, se caută întreţinerea unei atmosfere de diversiune şi chiar de inveninare a relaţiilor dintre state.

În concepţia României, a preşedintelui Nicolae Ceauşescu, drepturile omului şi ale omenirii reprezintă un subiect constant de preocupare. Temeiul acestei preocupări îl constituie politica profund umanistă a partidului şi statului nostru, materializată în marile realizări obţinute în edificarea noii societăţi — cu poporul şi pentru popor. Socialismul — subliniază preşedintele Nicolae Ceauşescu — se construieşte cu oamenii şi pentru oameni.

Iată de ce discuţiile diversioniste şi răuvoitoare despre drepturile omului, tezele perimate pe care bat monedă diverşi teoreticieni şi practicieni ai politicianismului burghez nu pot înşela pe nimeni şi nu pot abate atenţia de la gravele tare ale capitalismului contemporan, ale unei societăţi funciare ostilă împlinirii personalităţii umane.

„Trăim o nouă eră de pesimism" — constată cu amărăciune profesorul Karl Dietrich Brecher de la Universitatea din Bonn. Spusele sale referindu-se, desigur, la lumea occidentală. Care să fie — se întreabă el — „adevăratele condiţii şi mobilurile profunde ale acestei atît de neaşteptate erupţii de pesimism şi de teamă"? Universitarul vest-german, specialist în istorie şi filozofie, remarcă faptul că „teama de viitor" însoţeşte de mult capitalismul în traiectoria sa istorică. Pe la 1900 — ne aminteşte el — răsunau deja murmurele de teamă ale unei literaturi a crizei, depunînd mărturie despre descompunerea civilizaţiei (Brooks Adams, 1896), iluziile progresului (Georges Sorel, 1908) şi, în final, declinul Occidentului (Oswald Spengler, 1911 şi 1918). Mai aproape de noi, în „discuţia filozofică şi politică a Vestului", impunîndu-se o serie de idei ca „alienarea omului, criza societăţii în capitalismul tardiv, pericolele decurgînd din industrie şi tehnică şi în sfîrşit problemele generaţiilor". De ce a intrat în fond Occidentul într-o „eră de pesimism" ? O criză care, apreciază profesorul vestgerman, este gravă pentru că „înainte de toate, grupuri ale tinerei generaţii sînt acelea care nu numai că exercită o critică acerbă la adresa prezentului, dar exprimă şi teama de viitor". Nelinişte cu atît mai preocupantă cu cît, după cum observă profesorul Brecher, „noţiunea de tineret este sinonimă cu încrederea, cu optimismul, cu aspiraţia spre noi tărmuri".

Această „eră de pesimism" se datorează în primul rînd faptului că tînăra generaţie se confruntă cu o realitate dură. Societatea occidentală se dovedeşte incapabilă de a asigura membrilor ei drepturi fundamentale. Iar atunci cînd aceste drepturi sînt refuzate tinerei generaţii, fenomenul capătă într-adevăr semnificaţii dramatice.

Ziarul francez „Le Monde" se întreabă, şi pe bună dreptate, într-un articol : „Cum se face că drepturile care îi sînt recunoscute omului pentru că este om devin în realitate drepturi pe care acesta nu şi le poate exercita ? O naţiune nu poate ignora o parte a membrilor săi, excluzîndu-i atît de la responsabilităţile care le revin, cît şi de la drepturile elementare recunoscute fiecărui om".

Iar o societate care refuză propriului său tineret drepturi fundamentale este o societate care îşi nesocoteşte de fapt propriul viitor.

Amplă manifestaţie pentru pace la Paris

Săptămînalul „Time" (S.U.A.) SENTIMENTUL DE A FI RESPINŞI DE SOCIETATE

Pretutindeni în Occident, de la Belfast la Bologna sau în alte oraşe, se întîlnesc numeroşi tineri la oficiile de plasare a forţei de muncă. În Franţa, tineri şomeri pot fi văzuţi în metroul ce leagă periferiile mizere ale capitalei de Champs Elysees. Nu numai cei care abandonează şcoala îngroşă rîndurile şomerilor, ci şi absolvenţi de universităţi, cu cărţi de vizită dintre cele mai impresionante. Foarte proaspeţi literaţi ai facultăţilor de medicină din Italia pot fi întîlniţi făcînd comerţ ambulant cu enciclopedii. În R.F.G., mulţi profesori absolvenţi de universitate nu au călcat într-o clasă de luni şi chiar ani de zile. În ultimii ani, numărul tinerilor sub 25 de ani care nu au un loc de muncă a crescut continuu în ţările membre ale Pieţei comune, reprezentînd peste 37 la sută din totalul şomerilor europeni occidentali. „Ei reprezintă un important segment al unei întregi generaţii", afirma Ivor Richard, fost responsabil pentru probleme sociale în Comisia C.E.E.

Într-adevăr, mulţi tineri din ţările Europei occidentale nu au ştiut niciodată ce înseamnă să ai un loc de muncă. Eliminaţi din start de recesiunea prelungită şi siliţi să facă faţă competiţiei de pe piaţa muncii, asaltată în fiecare an de noi contingente de absolvenţi, tinerii şomeri au de multă vreme sentimentul că sînt respinşi de societate. Problema nu este dacă se vede vreo lumină la capătul tunelului, ci dacă există, într-adevăr, o ieşire din această situaţie. În 1990, atrăgea atenţia parlamentarul britanic Barry Sheerman, „o întreagă generaţie care ar fi trebuit să atingă deplinătatea forţei sale fizice şi intelectuale ar putea fi pierdută pentru muncă".

„Panorama" (Italia) INCAPABILI DE A ÎNFRUNTA REALITATEA

Un televizor aprins, cu volumul la maximum. Pe ecran apar imaginile unei fetiţe-cîntăreţe, îmbrăcată cu o rochie roz, ca o păpuşă. Muzica, obisnuitul rock-nipon care se ascultă la fiecare colţ de stradă. În faţa televizorului, pe duşumea, trupul neînsufleţit al unei fetiţe.

Tomoto Kumasaki s-a sinucis la 13 ani în modesta sa casă din Chibak. O suburbie a capitalei : ca şi fetiţa-cîntăreaţă care se agită încă pe micul ecran, cîntînd melodia de succes „Baby Killer". Tomoto este ultima sinucigaşă dintr-un şir de adolescente japoneze care, cu moartea lor, reţin atenţia primelor pagini ale ziarelor. Nu există nici un fel de statistici, dar au fost zile în care cinci copii japonezi s-au sinucis. Se vorbeşte despre circa 100 de sinucideri în rîndul tinerilor, în perioada 8 aprilie — 14 mai 1986. La 18 ani împlinişi şi deja un idol al foarte tinerilor japonezi, cîntăreaţa Jukiko Okada, una dintre „Baby-sitter"-urile unei societăţi care produce, în ritm continuu, artişti minori şi care-i consumă în perioade foarte scurte de timp. Un fenomen tulburător...

În ziua de 8 aprile, Jukiko este hotărîtă să moară. Ar trebui să meargă la teatru pentru a-şi prezenta noul său album. Dar rămîne acasă şi deschide robinetul de gaze. Vecinii îi vin în ajutor, şi o duc la spital. Nu se află într-o stare gravă. După cîteva ore, părăseşte spitalul împreună cu producătorul său şi merge la o casă de discuri, într-un zgîrie-nori din Tokio. Rămîne, pentru o clipă, singură, deschide fereastra şi se aruncă de la etajul al optulea.

După Jukiko, nebunia contagioasă a sinuciderilor explodează în întreaga Japonie. Zeci de copii între 15 şi 16 ani se aruncă de la balcoane, pe ferestrele şcolilor, din turnurile „Lunei Park". Două surori, Hiroko şi Jasuho Arai, de 12 şi 18 ani, s-au aruncat de pe o terasă, ţinîndu-se de mînă. La Kyuragi-mechi un băiat de 13 ani se spînzură, strîngînd în mînă o fotografie a cîntăreţei sinucigaşe, Miki Parak, de 11 ani, care făcea parte dintr-una din cele mai bogate familii din Japonia, se aruncă din vîrful unui zgîrie-nori, la Kobe. Joshiaki Kobayashi, de 14 ani îşi dă foc în casă. Kazuko Miyaij, de 13 ani, se împuşcă cu pistolul tatălui său.

„Nu muriţi copii" — este apelul dramatic pe care sociologul şi scriitorul Shimei Ko l-a lansat cu prilejul sinuciderii fiului său de 13 ani. Şi explică în continuare : „Este o societate, aceea a tinerilor, care se află pe punctul de a se prăbuşi rapid, I-am creat şi crescut, aşa cum vroiam noi, după idealurile şi valorile noastre. Apoi i-am lăsat singuri, incapabili de a înfrunta realitatea, fără să recurgă la mituri şi idoli".

„Efectul pe care-l provoacă sinuciderea cîntăreţei — adaugă Tsutomu Komazaki, psiholog, pediatru şi docent la Joal University din Tokio — este îngrijorător şi ne face să ne gîndim la o dramă naţională. Descoperim că fiii noştri, care au crescut în „Japonia miracolelor", n-au ajuns la maturitatea raţiunii. Au cel mai ridicat coeficient de inteligenţă din lume, dar sînt îngrozitor de fragili „în interior".

„Sindromul Okada", cum a fost denumit de ziare, a ajuns şi în biroul primului ministru, care a fost nevoit să hotărască efectuarea unei anchete în rîndul tineretului japonez. A existat, mai întîi, problema „ijime", maltratările din mediul şcolar (cu cazuri de elevi ucişi de colegi, de profesori torturaţi de elevi, apoi fenomenul terorismului tehnologic apărut în şcolile medii inferioare, şi acum escalada sinuciderilor. Kira Tokuyama, decanul renumitei şcoli japoneze, a comunicat în mod public premierului : „Am descoperit că tineretul nostru este lipsit de perspective şi aparţinem unei generaţii care a ştiut să producă doar o bandă de tineri disperaţi".

Mamori Iga, autorul unei cărţi intitulate „Sinucidere şi succes economic în Japonia", afirmă: „Am devenit o mare putere economică, fapt care-i face pe toţi să ne invidieze, dar preţul pe care ar trebui să-l plătim a fost deruta psihologică totală. Anxietatea succesului a distrus valori, virtuţi, simboluri, mai ales în rîndul tinerilor. Ei au căutat noi valori şi simboluri, dar acestea s-au dovedit a fi efemere. Şi deseori adolescenţii clachează."

Idolii tinerilor japonezi — afirmă pe bună dreptate ziarele — sînt făcuţi exact precum computerele sau automobilele. Producătorii organizează selecţii în diferitele zone ale ţării, îi aleg pe unii şi îi trimit la „Şcoala de perfecţionare pentru spectacole", un fel de colegiu în care copiii (adesea este vorba de copii de 12 ani) sînt instruiţi în vederea modificării atitudinii, a modului de a se îmbrăca şi prezenta. „Li se dau modele şi se aşteaptă ca ei să acţioneze conform programului — afirmă sociologul Nohito Kosaka. Este o adevărată manipulare genetică, halucinantă".

„Jukiko Okada — conchide Tsutomu Komazaki, — ca şi alţi adolescenţi care i-au imitat gestul, n-au căutat moartea. În Japonia nu este vorba de zeci sau sute de sinucideri în rîndul tinerilor. Este vorba de fapt de delicte. Iar vinovaţii sîntem noi. Să reflectăm, înainte de a fi prea tîrziu".

„L'Humanité" (Franţa) ÎN PRAGUL DISPERĂRII

Rezultatele unui sondaj de opinie demonstrează că 44 la sută dintre copiii din Franţa sînt mai îngrijoraţi din cauza şomajului părinţilor decît de propria lor sănătate (15 la sută). Preocuparea primordială a tinerilor este cu siguranţă cea privind locul de muncă : 51 la sută dintre ei se tem de şomaj, iar 37 la sută sînt convinşi că nu vor găsi de lucru la vîrsta la care vor să intre în viaţa activă. Criza afectează, aşadar, şi copiii şi adolescenţii. Această criză, care nu face decît să se adîncească, a lovit direct (pentru moment) în peste 3 milioane de bărbaţi şi femei, transformîndu-i în şomeri. Ea le afectează indirect familiile şi copiii, poate mai mult pe plan moral decît financiar, aducîndu-i în pragul disperării. Mai ales pe copii — mai vulnerabili din cauza lipsei experienţei de viaţă. Angoasa părinţilor, care se confruntă cu dificultăţile cunoscute, se răsfrînge asupra lor. Propriile spaime privind realităţile prezentului şi perspectivele viitorului au efectul unei boli.

Dr. Braun afirmă că există, în primul rînd la copii şi adolescenţi, o pierdere categorică a interesului pentru ceea ce vor face în viitor. Pînă nu demult, atunci cînd întrebai un copil ce ar dori să devină, răspunsul venea imediat : profesor, medic, pompier. Astăzi, el răspunde de cele mai multe ori : „Nu ştiu". Sau, mai rău, că îi este indiferent. Există după aceea eşecurile şcolare provocate nu numai de criza învăţămîntului — criză în criză —, dar şi de criza însăşi.... Multe eşecuri şcolare, ca să spunem chiar majoritatea, se datorează „falimentului mediului inconjurător".

Fii şomerilor sînt mai afectaţi decît ceilalţi de „instinctul sinuciderii". Dr. Braun încheie acest sumbru bilanţ cu un apel la acţiune „pentru instaurarea unei societăţi mai juste".

Corneliu Vlad

● **O TEMĂ DE MARE ACTUALITATE** tratează volumul „Expresul morţii" al scriitorului japonez Arei Kato. El este inspirat din viaţa contemporană a ţării de la Soare-Răsare. Scrisă alert, această întîmplare dramatică abordează problematica acută a terorismului, a şantajului politic şi economic.

Un grup de terorişti reuşeşte să plaseze o bombă cu ceas într-un tren ultrarapid, plin cu călători. Bomba urma să explodeze la simpla încetinire a vitezei ultrarapidului vehicul. Începe o extraordinară cursă contra cronometru în care poliţia şi specialiştii nu au mult timp la dispoziţie pentru a-i salva pe călători şi a-i prinde pe făptaşi. Se-nţelege că pînă la urmă respirăm uşuraţi, altfel la ce bun atîta tensiune !

● **ROMANUL „EVADAREA"** al cunoscutei scriitoare vest-germane Gisele Elsner reînvie povestea „Doamnei Bovary" a lui Flaubert, pe care autoarea o plasează în ultimul deceniu al secolului al XX-lea. Lila Besslein, eroina romanului, trăieşte într-o bunăstare relativă fără să cunoască însă bucuria dragostei alături de un bărbat indiferent. Caută să evadeze din această situaţie cenuşie încercînd să muncească, să consume droguri. Nu găseşte înţelegere şi mîngîiere. Nici în aventura extraconjugală despre care credea că-i va schimba cursul vieţii.

Romanul nu este doar o oglindă a dramei unei femei, el se constituie şi într-un reflector nemilos al vieţii fade, cenuşii, a mic-burghezului modern, a vieţii în societatea de consum.

● **DUPĂ ROMANUL** „Yaka", tradus în mai multe limbi, cunoscutul prozator şi dramaturg polonez Pepetela a publicat recent un nou roman „Cîinele şi luandezii" (O cao e os Caluandas). Noua creaţie a lui Pepetela abordează problematica complexă a societăţii angoleze contemporane, mai bine spus unele manifestări negative apărute în procesul de edificare a noii orînduiri sociale în Angola, ţară săracită de îndelunga exploatare colonială, de războiul pentru independenţa naţională şi de desele agresiuni din afară împotriva ţării acesteia din prima linie. Autorul povesteşte despre locuitorii capitalei angoleze, Luanda, despre raporturile lor cu realităţile.

Autorul-povestitor atrage atenţia asupra faptului că acţiunea se petrece în anul 2002, iar întîmplările unui cîine-lup luandez din anul 1980 sînt privite oarecum retrospectiv, pe baza datelor culese de la diferiţi informatori. Privirea critică asupra stărilor de lucruri existente este presărată cu ironie, umor şi sarcasm. Prin faţa cititorului defilează o galerie vastă de eroi : un tînăr trîntor care se pretinde a fi „intelectual revoluţionar", un birocrat care foloseşte poziţia socială pentru a-şi procura bunuri în natură (bani nu doreşte pentru că nu are ce cumpăra cu ei), şeful unui depozit — un alb — care după ce îşi însuşeşte bunuri din depozit aruncă vina pe rămăşiţele burgheze din conştiinţa lui, un muncitor din fabrică care la ora de economie politică propovăduieşte dreptul muncitorilor de a-şi însuşi din produsele întreprinderii în virtutea faptului că „Marx ne învaţă că bunurile aparţin celor care le produc", o prostituată de lux reprezentînd lumea interlopă a capitalei angoleze...

Elementul de legătură între diferite personaje şi episoade este un cîine-lup care apare exact cînd trebuie şi unde trebuie. Îmbinarea celor mai neprevăzute situaţii, marea încărcătură de umor şi ironie, folosirea cu măiestrie a angolezei portugheze şi a limbii **kimbu** fac din ultimul roman al lui Pepetela o lectură interesantă şi deosebit de plăcută.

UN POET - O LUME

Rasul Gamzatov

● Rasul Gamzatov (n. 1919) este unul din marii poeţi ai literaturii sovietice contemporane. Valoroasa sa operă a fost încununată cu Premiul Lenin pentru literatură, cu mai multe Premii de stat ale U.R.S.S. şi în 1986, la Tokio, cu Marele Premiu de poezie al Asiei. Poetul s-a născut şi trăieşte în mica republică caucaziană Daghestan şi scrie în limbile avară şi rusă.

Mamei

Tot pus pe rele, neascultător,
Eu jocului nu i-am ştiut măsura
Pe sub surîsul tău ocrotitor,
Copilăria mi s-a dat de-a dura.

Spre anii mei de joacă şi de vis
Eu iarăşi gîndul mi-l arunc,
Spre ochii buni cu largul cer deschis
Şi stau în faţa ta cuminte ca un prunc.

Şi ne privim aşa, pe neclintite.
Iar inima îmi bate mai mărunt,
În palmele-ţi de muncă ostenite
Îmi culc încetul capul meu cărunt.

Mă doare cu tristeţe, mamă,
Ştirindu-mă deşertăciunii frate,
Plătind mereu nebănuită vamă,
Cu oropsita ta singurătate.

Şi iarăşi carusel cu amăgire
Mă poartă spre fruntariile zării
Şi iarăşi simt cumplita tresărire,
Că mama este pradă a uitării.

Şi iar privirile spre mine cată,
Scrutarea iar îmi urmăreşte pasul,
Pe faţa ei de griji întunecată,
O lacrimă şi-a prelungit popasul.

Străluminezi pe-aproape de apus,
Tu, steaua mea cu rază aurită.
Eu iarăşi capul argintiu l-am pus,
În palma ta de trudă ostenită.

* * *

Profetul zice, Allah e bun şi sfînt.
Dar cînd se lasă picla inserării,
Eu zic : mai sfîntă-i mama pe pămînt,
Cu aşteptarea pe tristeţea zării

O văd tăcută şi îngîndurată,
Deoleală cu suspinul şi cu însingurarea.
E rugă noaptea sură şi înceată
Şi zilele o dor cu aşteptare.

Văzîndu-mă înfrigurat prin lume,
Ea arde foc în vatră totdeauna
Şi iar în şoaptă ruga ei şi-o spune
Şi de păcate iar mă iartă, buna.

Pun mîna pe Coranul preaînţelept şi rece
Imamul zice : Allah e bun şi sfînt.
Privirea mea spre zare se petrece
Şi zic : mai sfîntă-i mama pe pămînt.

* * *

Trei cîntece au dar să înfioare
Întinderile lumii cu nesfîrşite lunci
Iar primul care mîngîie şi doare,
E versul înginat pe leagăne de prunci.

Şi cîntecul al doilea icoană e bătrînă,
Cînd mama sfînta mînă şi-o întinde,
Spre fiul mort şi bocete îngînă.
Iar cîntecul al treilea pe toate le cuprinde.

Prezentare şi traducere de Stelian Gruia

REVISTA STRĂINĂ

● **VORBIND DESPRE GENEZA** ultimului său roman „Arta de a pleca", scriitorul sovietic Veniamin Kaverin, cunoscut şi cititorului român mai ales ca autor al romanului „Doi căpitani", spunea : „În timpul războiului... am lucrat în rîndurile Flotei de Nord în calitate de corespondent de front al ziarului «Izvestia». Aici, într-o zi, am întîlnit pe soţia unui marinar comandant de submarin, o fată frumoasă şi modestă a cărei apariţie în zona Polului Nord nu a trecut desigur neobservată. Destinul femeii a luat o întorsătură tragică. Comandantul submarinului a stat doar trei zile împreună cu soţia sa, după care a plecat în misiune şi nu s-a mai întors. Această întîmplare, această dragoste neîmplinită a devenit peste ani subiectul romanului «Arta de a pleca»".

De altfel, protagonistul romanului, corespondentul de front Nezlobin, care în timpul războiului scrie un roman „despre dragoste şi despre oameni", este însuşi Kaverin. La fel ca şi în celelalte romane ale sale, a căror acţiune se desfăşoară cu precădere în timpul războiului în zona — doar pentru noi exotică — a regiunilor polare, Kaverin înfăţişează în „Arta de a pleca" eroismul marinarilor şi ostaşilor Armatei Roşii, pe care le-a cunoscut direct, ale căror fapte de vitejie le-a relatat la timpul respectiv în paginile „Izvestiei".

Interesante sînt în acest roman pasajele în care Kaverin alternează paginile de literatură a faptului cu însemnările din jurnalul de front al lui Nezlobin, cu frînturi din scrisorile pe care eroii şi le trimit şi le primesc. În felul acesta cititorul percepe realitatea din mai multe unghiuri, o privire panoramică am putea spune.

● **UN FAPT MAI PUŢIN** cunoscut, dar de natură să surprindă pe absolut oricine : în Franţa există 6 000 (şase mii) de premii literare ! Acestea sînt consemnate în fiecare an în „Le Cercle français de la Librairie". Cum se explică această cifră aproape incredibilă ? Foarte simplu. Dacă se întîmplă să moară un scriitor — şi se întîmplă — cei mai buni prieteni ai răposatului împreună cu membri familiei dispărutului instituie imediat un premiu care îi poartă numele. Rar scriitor francez decedat în ultimele decenii care să fi scăpat fără să înprumute numele unui premiu literar !

Nu ne referim, desigur, la premiile consacrate, cele mai importante, dintre care amintim : „Goncourt", „Femina", Renaudot", Premiul Academiei Franceze, „Medicis", „Medicis etranger" „Interallie", care au de acum o solidă tradiţie.

Interesant este ce cred cititorii francezi despre puzderia de premii literare. O anchetă organizată de o publicaţie de specialitate arată o realitate de-a dreptul neliniştitoare pentru cei care sînt dispuşi să ţină seama de gustul public. Cititorii consideră aceste premii drept false iar cărţile premiate de necitit. Pentru ei ideală este cartea care ar interesa întreaga familie. 98% dintre cei chestionaţi nu sînt în stare să numească titlul unei cărţi premiate în anul precedent cu unul dintre premiile importante ; 40% apreciază că aceste premii nu au nici o influenţă asupra cititorilor, dar ele sînt cît se poate de binevenite pentru edituri, care şi le dispută cu multă ardoare şi citeodată nu cu mijloacele cele mai creştineşti. Principalele edituri angrenate în această luptă sînt „Hachette", „Gallimard", „Seuil". 77% dintre chestionaţi nu consideră premiul drept o garanţie a valorii cărţii.

Poate n-ar fi rău dacă ar exista un an sau doi în care să nu se acorde premii literare, în această situaţie s-ar putea vedea care sînt cu adevărat volumele apreciate de cititori. Scriitorii ar fi preocupaţi atunci să-i cîştige pe cititori, nicidecum premiile. Cu alte cuvinte s-ar crea scriitori de prestigiu şi nu premii literare de prestigiu...

● **SUDHA AROR**, născută în anul 1946, este una dintre reprezentantele de frunte ale curentului literar indian cunoscut sub numele de nepovestire. Apariţia curentului a fost marcată prin publicarea, în anul 1967 a unei „Culegeri de nepovestiri", cuprinzînd lucrări ale tinerilor intraţi în literatură în anii '60. În majoritatea nepovestirilor întîlnim oameni debusolaţi care, porniţi pe drumuri care nu duc nicăieri, nu reuşesc să descopere adevăratele valori ale vieţii. De regulă ei sînt oameni nemulţumiţi de lumea înconjurătoare, care nu-şi găsesc cadenţa în prezent şi sînt incapabili să desluşească ceva în viitor. Reprezentativ pentru acest gen de eroi este titlul uneia dintre lucrările lui Sudha Aror, „Braţul rupt şi lumina oarbă".

Nepovestirea este un fruct al vremii, generat de o serie de situaţii conflictuale între individ şi societate, faţă de care autorii reacţionează prompt şi în modul cel mai personal. Ei iau poziţie. Un astfel de scriitor prezintă cititorului o frîntură de lume în care nimănui nu-i pasă de nimeni şi de nimic, poziţia scriitorului fiind una de respingere a unei asemenea lumi, în ideea de a-i face pe cititor să-i urmeze. Boala se opune de cele mai multe ori în calea eforturilor eroilor nepovestirilor de a găsi drumul care să-i ducă de la întuneric spre lumină. Multe lucrări de acest gen au titluri ca „Spaima", „Groaza" sau „Întunericul" iar acţiunea lor se petrece noaptea, pe întuneric.

Spre deosebire de alţi autori, Sudha Aror scrie şi nepovestiri optimiste, în care eroii înving neputinţa, singurătatea, boala, defavorizarea socială. Eroii săi sînt tineri de la periferiile marilor oraşe indiene unde nouă îşi face tot mai mult simţită prezenţa, dar unde mai este încă mult pînă la victoria lui. Aşa se şi explică marele succes de care se bucură nepovestirile ei în rîndurile tinerei generaţii.

SPORT

Patronul norocului

Ninge, în martie, mai periculos decît în februarie, nopţile pocnesc de ger, soarele, cînd mai scapă cîte-o rază, se joacă de-a minzul timpit pe maidane de plumb, fluieră vîntul, urlă pisicile din rarunchi după o noapte de dragoste pe acoperişe fierbînd sub lună, iar eu, plin de-un farmec asasin, cînt sosirea primăverii, ştiind prea bine că de fapt duc gheare de pasăre unui pui de vulpe nemernic. Făcînd astfel, sînt pronunţia prejudecăţii balcanice, cu largă răspîndire în generaţia mea, că uneori cuvintele cheamă realul. Sublima speranţă se izbeşte de cîinii unui zeu desfrînat care schimbă fiecare fulg de zăpadă într-un fluture cu corn. Totuşi, daţi-mi voie, zările încep să se limpezească (frază scoasă din fulgerele de nucă topindu-se în măcinici), pentru că patronul norocului, care e cartierul Giuleşti, şi-a legat la gît basma de mătase. Am cîştigat un punct pe Olt, în prima etapă a returului, ceea ce Universitatea Craiova n-a izbutit să realizeze acasă în compania Gloriei Buzău şi ne trăim viaţa înconjuraţi de primejdii mai puţine. Instinctul nostru de bufoni ai regelui (regele fotbal, alţii nu ne interesează), fără acest punct în deplasare, ar fi luat chip dramatic sau tragic. De-abea de-acum înainte (ameninţările feroce dau o dulce ameţeală !) vom sparge uşile de biserică ferecate pe care atîţia ni le-au trîntit în nas. Şi cea mai argintată întîmplare a noastră va fi întîlnirea cu echipa Sportul studenţesc. Să nu creadă Gino Iorgulescu că vom uita vreodată faptul că, după ce ne-a înscris două goluri, în toamnă, şi-a mai dat trei pase decisive, ne-a furat şi-o fată din Grant, ca să-i spună la ureche în restaurantul chinezesc :

eşti frumoasă ca frunza,
uimită ca frunza,
ce rost să-mprumuţi,
la durere, chip de frunză
pe lună căzînd ?...

Nu merită să ne ocupăm de evoluţia fruntaşelor clasamentului în prima etapă — şi Steaua şi Dinamo şi-au învins adversarii fără drept de apel. Strimbăm din solzi o clipă la gîndul că echipa Corvinul Hunedoara a obţinut un punct la Ploieşti, fără să tragă un singur şut la poartă ! Stupiditatea, prin urmare, nu face pete, pete pe obraz ci trece spre munţi fără să-i pese că brazii se posomorăsc la trecerea ei.

Frumoasă revenirea Jiului în dauna Bacăului. Moldovenii strofocesc mingea în bară şi se duc spre inima răului, acolo unde şade-mpărăteşte pe scaun Flacăra Moreni — prea mici aripioarele ei pentr-un castron plin cu ciorbă de oase nobile !

Complet sleită de puteri, Universitatea Craiova plăteşte extrem de scump despărţirea de Teaşcă. Stupefiat de acuza c-ar fi „imun la frisonul internaţional ce animă fotbalul din Bănie de mai bine de zece ani" (chestia cu frisonul ţine de temperatura stilistului de la ziarul local), Teaşcă m-a sunat, după prima etapă, şi m-a întrebat, năuc : ce crezi despre ăla, şi-or fi scrîntit cu toţii picioarele ?! chiar şi fără antrenor Craiova n-are dreptul să pună capul în pămînt în faţa Gloriei. Uite că are, Titi, i-am răspuns eu şi, cu toate că Brăila e vecină cu Buzăul, mi-a părut rău pentru lumea Craiovei.

Fănuş Neagu

Ultimă oră

La Atena, echipa naţională a înregistrat, în meci amical, 1—1 cu Grecia. S-a jucat pe o vreme imposibilă, ninsoare, lapoviţă, vînt. Antrenorul Jenei pregăteşte foarte atent lovitura împotriva albanezilor, ceea ce-mi dovedeşte că în adîncul lui e convins că şefia grupei se va decide între noi şi Spania nu la puncte, ci la golaveraj.

F. N.

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor-şef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), A. I. Zoinescu (secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII